

**T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**SOSYAL HİZMET ANABİLİM/ANASANAT DALI
SOSYAL HİZMET BİLİM DALI**

**SİNEMADA ÇALIŞAN KADIN SORUNLARININ YANSIMASI VE SOSYAL
HİZMET BAKIŞ AÇISIYLA DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BİRCAN KARASU

DANIŞMAN: Doç. Dr. YELİZ OKAY

YALOVA

Temmuz 2023

T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

SOSYAL HİZMET ANABİLİM/ANASANAT DALI
SOSYAL HİZMET BİLİM DALI

SİNEMADA ÇALIŞAN KADIN SORUNLARININ YANSIMASI VE SOSYAL
HİZMET BAKIŞ AÇISIYLA DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BİRCAN KARASU
218118011

DANIŞMAN: Doç. Dr. YELİZ OKAY

YALOVA

TEMMUZ 2023

ETİK BEYAN

Yalova Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez/Proje Yazım Kuralları'na uygun olarak hazırladığım “: *Sinemada Çalışan Kadın Sorunlarının Yansıması ve Sosyal Hizmet Bakış Açısıyla Değerlendirilmesi.*” başlıklı bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir, aksinin tespiti halinde doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi taahhüt ve beyan ederim.

Bircan KARASU

ÖNSÖZ

Çocukluğumdan beri her zaman hayranlık duyarak izlemiş olduğum Yeşilçam sineması sinemaya ilginim olmasında çok büyük bir etkidir. Yaşım ilerledikçe ve de sosyal hizmet eğitimi aldıkça aslında sinemada var olan sosyal hizmet bakışının eksikliğini gözlemleme şansım olmuştur ve bu eksiklik benim akademik anlamda bu alanda çalışma yapmamı perçinleyerek bu çalışmanın ortaya çıkmasına vesile olmuştur. Tez öneri sürecinde çalışmak istediğim alanı söylediğim andan itibaren beni motive eden ve desteğini yardımlarını esirgemeyen değerli Danışman Hocam Doçent Dr. Yeliz OKAY' a teşekkür ederim.

Çalışma sürecinde istifade ettiğim; Galatasaray Üniversitesi Suna Kıraç Kütüphanesi, Yalova Üniversitesi Birim Kütüphanesi çalışanlarına müteşekkirim. Tıkandığım her noktada gece gündüz demeden sıkıntımı paylaştığımda bana çözüm önerisiyle gelen, iç ferahlaması sunan isimlerini tek tek yazdığım da satırların yetmeyeceği ama her birinin gönlümde yeri olup hep minnettarlıkla anacağım tüm dostlarıma,

Beni ben yapan, her zaman kendi ayaklarım üzerinde durmam için çabalayan, bana inanan Annem ve Babam' a,

Yürüdüğüm bu yolda gerek sevincimi gerek üzüntümü beraber yaşadığım beni en çok motive eden kişi, sevgili kız kardeşim Nurcan'a,

Kendisi okuyamadığı içinde ukde kalan ve herkese okuma sevgisi aşıl原因an, bana okuma yazmayı öğreten ilk öğretmenim canım anneannem Hatice Şahin'e teşekkür ederim.

Temmuz – 2023

BİRCAN KARASU

İÇİNDEKİLER

ETİK BEYAN	i
ÖNSÖZ	ii
İÇİNDEKİLER	iii
ŞEKİLLER LİSTESİ	v
ÖZET	vii
ABSTRACT	viii
GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Konusu.....	4
1.2. Araştırmanın Amacı	6
1.3. Araştırmanın Hipotezleri	7
1.4. Araştırmanın Önemi	8
1.5. Araştırmanın Yöntemi	11
1.6. Araştırmanın Kapsamı.....	13
2. BÖLÜM: KADIN KİMLİĞİNE KURAMSAL BAKIŞ	15
2. 1. Toplumsal Cinsiyet Olgusu	15
2. 2.Feminist Bakış.....	17
2.3. Kadın Emegi.....	19
2.3.1. İş yerinde sosyal çalışma	23
2.3.2. İş yerinde kadın emegi ve güçlendirme yaklaşımı.....	25
2.4. Çalışmada Ele Alınan Filmler ve İçerikleri	27
2.4.1. Ağıt.....	27
2.4.2. Gelin	28
2.4.3. Diyet	30
2.4.4. Bir Yudum Sevgi	32
2.4.5. Sultan.....	34
2.4.6. Savunma	35
3. BÖLÜM: TÜRK SİNEMASINDA KADIN YANSIMALARINA VE SOSYO EKONOMİK VE KÜLTÜREL SORUNLARA OLGUSAL BAKIŞ	37
3.1. Kadın İstihdamına Toplumsal Bakış	37
3.2. Çalışma Yaşamında Kariyer Planı ve İlerleme	38
3.3. Cinsiyete Bağlı Kazanç Farkı	40
3.4. Görevde Yükselme Sorunu	42

3.5. Bakım Sorumluluğu	43
3.6. Görünmez Emek	43
3.5. Örgütlenme ve Hak Arama Eksikliği	44
4. TÜRK SİNEMASI'NDA ÇALIŞAN KADIN TEMSİLİNE YER VEREN FİLMLERDE TOPLUMSAL ANALİZ	45
4.1. Araştırmanın Yöntem ve Tasarımı	45
3.1.1. Örnek olay çalışması	46
3.1.2. Film eleştirisinde sosyolojik yaklaşım	47
4.1.4. Araştırmanın yürütülmesi	48
5. BULGULAR	53
5.1. Filmlerde Kadına Toplumsal Bakış ve İstihdam	53
5.2. Filmlerde Kadının Kariyer Planı ve İlerleme	56
5.3. Filmlerde Cinsiyete Bağlı Kazanç Farkının Temsili	61
5.4. Filmlerde Kadınların Diğer Roller Gereği Bakım Sorumluluğunun Ele Alınış Ve Temsili	62
5.5. Filmlerde Görünmez Emek	65
5.6. Filmlerde Kadınların Örgütlenme Ve Hak Arama Eksikliği Sorununun Temsili	67
6. SONUÇLAR VE ÖNERİLER	71
KAYNAKLAR	75
ÖZGEÇMİŞ	80

ŞEKİLLER LİSTESİ

Resim 2.1. Ağıt Filmi Afiş	27
Resim 2.2. Ağıt Filmi Doktor.....	28
Resim 2.3. Gelin Filmi Afiş.....	28
Resim 2.4. Gelin Filmi Meryem.....	29
Resim 2.5. Diyet Filmi Afiş.....	30
Resim 2.6. Diyet Filmi Hacer Karakteri	31
Resim 2.7. Bir Yudum Sevgi Filmi Afiş	32
Resim 2.8. Bir Yudum Sevgi Filmi Aygül Karakteri	33
Resim 2.9. Sultan Filmi Afiş	34
Resim 2.10 Sultan Filmi Sultan Karakteri.....	35
Resim 2.11. Savunma Filmi Afiş.....	35
Resim 2.12. Savunma Filmi Handan Karakteri.....	36
Resim 5.1 Aygül'ün taşınma anı.....	54
Resim 5.2 Aygül Cuma ile fabrikada işçi olmak fikrini sofrada aktarmaktadır	54
Resim 5.3. Doktor karakteri köyün kadınları ve çocuklarına halk sağlığı adına bilgi vermektedir.....	55
Resim 5.4. Sultan ve arkadaşları fabrikada işçi olmak üzerine konuşmaktadır	56
Resim 5.5. Doktor karakteri Çobanoğlu'nun yarasına ameliyat yapmaktadır.....	57
Resim 5.6. Doktor çocuklara aşı yapmakta ve de köyün okulunda hasta bakmaktadır	58
Resim 5.7. Aygül bakkalda Cemal ile karşılaşmış, fabrikada kadın işçi alımı üzerine konuşmaktadır	58
Resim 5.8. Başkomiser Cemal, Handan ile gazetede çıkan haber üzerine görüşmektedir.....	60
Resim 5.9. Bilal usta hemşerisi Hasan'ın makinede çalışması için patronla görüştürmektedir.....	62
Resim 5.10. Sultan, işe gitmeden önce kızına evde yapılacakları aktarmaktadır.....	63
Resim 5.11. Hacer, Zehra Teyze ve Yunus Ağa avluda iş üzerine konuşmaktadır	64
Resim 5.12. Aygül ve Cemal evlendikten sonra ailece görülmektedir.....	65
Resim 5.13. Meryem karakteri sırasıyla dükkanı temizlemekte, turşu kurulmasına yardım etmekte ve hamur açmaktadır	66
Resim 5.14. Hacer, arkadaşlarından sendika hakkında bilgi almaktadır	68
Resim 5.15. Hacer sendikalıların yanında yer almaktadır	69

Resim 5.16. Hacer karakteri son sahne ile dayanışmanın önemine vurgu yapmaktadır 69

SINEMADA ÇALIŞAN KADIN SORUNLARININ YANSIMASI VE SOSYAL HİZMET BAKIŞ AÇISIYLA DEĞERLENDİRİLMESİ

ÖZET

Filmler; sanatsal açıdan insanlığın sunumudur, bireysel ve kolektif görüşün aktarımında rol oynamaktadırlar. Bu aktarım çalışma hayatında kadınların yaşadığı sorunların gözlenmesine de olanak kılmaktadır. Sanayi devrimi sonrası kadınların aktif olarak kamusal alanda çalışan olarak yer almaları başta kültürel olmak üzere pek çok boyutta sorun teşkil etmektedir. Sosyal Yaşam dinamikler içinde erkek ve kadın cinsiyeti arasında toplumsal yaşama katılma düzeyi açısından farklılıklar her iki cinsin toplumsal alanda temsiliyetleriyle de farklılaşmaktadır. Bu temsiliyet özellikle eril bakışın hakimiyetinin daha net şekilde gözlenebildiği sinemada kendisini gösterebilmektedir. Türk sinemasında film çekiminin ilk yıllarından itibaren kadın olgusu, farklı temsiller içinde sunulmuştur. 1960'lı yılların melodramlarında cefa çeken, eşine ve yuvasına bağlı kadınlar resmedilirken; 1970'li yıllarda gecekondularda hayat mücadelesi veren ya da göçle birlikte yeni bir yaşama ayak uydurmak zorunda kalan kadınların sorunları ve çalışma hayatlarını konu alan toplumcu gerçekçi filmler bulunmaktadır. Gerçekçi anlatımlar eşliğinde üretilmiş bu tür filmlerde, kadının çalışma yaşamı, düşük ücreti, çocuklarının bakımını üstlenmesi, geleneksel zihniyetle olan mücadelesine de yer verilmiştir. Kadın her ne kadar çalışsa da yine evlilik kurumunun kutsallığı göz önünde bulundurularak evlendirilmiş ve toplum içinde bir erkeğe bağlı kalması sağlanmıştır. 1980'lerde çekilen filmler ise diğer dönem filmlerine göre farklılık göstermiş, kadının çalışma yaşamı daha ayrıntılı işlenmiş, sinemada hak ve özgürlüklerinden haberdar olan kadın temsilleri gösterilmiştir.

Sinemada bu değişen algı zamanla çalışma ortamındaki kadınların yaşamış olduğu sorunları gözlemeye de yardımcı olmuştur. Dönemsel olarak çalışma yaşamındaki değişimin yanında filmlerde göze çarpan en önemli nokta işçi kadın sorunlarının kadının işçi olması sebebiyle değil aslında kadın olması sebebiyle yaşamasıdır. Sunulan filmlerde kadınlar çalıştıkları iş yerinde patronları, vardiya amirleri ya da şefleri tarafından cinsel istismara maruz kalmakta, yaşadıkları bu durumu söyledikleri zaman ise kendilerine inanılmamakta ve işlerinden olmaktadır. Ancak araştırmanın hedef aldığı nokta kadın işçilerin sorunlarına kesişimse bir bakış sunmanın yanında çalıştıkları iş sebebiyle yaşadıkları sorunları tespit etmek olduğu için seçilen filmlerde kadının çalışma hayatında işçi rolünün ağırlıklı olduğu filmler olması tercih edilmiştir. Çalışmanın amacı olan Türk filmleri üzerinden kadın çalışanların sorunlarının sosyal hizmet bakış açısıyla incelenmesidir. Alana dair çalışmalarda iş yerinde sosyal çalışmanın eksikliği ve endüstriyel sosyal hizmet alanına dair uygulama eksikliği ve sosyal politikalarda kadın çalışanlara yönelik çalışmanın eksikliği sosyal hizmetin bu çalışmada dâhiliyesini gerekli kılmaktadır. Çalışma nitel bir çalışma olarak kurgulanmış yöntemi ise içerik analizidir. Analiz sonucu bulgular; Filmlerde Kadına Toplumsal Bakış ve İstihdam, Filmlerde Kadının Kariyer Planı ve İlerleme, Filmlerde Cinsiyete Bağlı Kazanç Farkının Temsili, Filmlerde Kadınların Diğer Rollerini Gereği Bakım Sorumluluğunun Ele Alınış Ve Temsili, Filmlerde Görünmez Emek, Filmlerde Kadınların Örgütlenme Ve Hak Arama Eksikliği Sorununun Temsili başlıkları altında incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sinema, Sosyal Hizmet, Film Sosyolojisi, Çalışan Kadın

REFLECTION OF WOMEN'S PROBLEMS WORKING IN CINEMA AND EVALUATION FROM A SOCIAL WORK PERSPECTIVE.

ABSTRACT

Films serve as an artistic representation of humanity and a vehicle for the dissemination of both personal and societal viewpoints. It is also easy to examine the issues that women face in the workplace because to this move. Women's active participation in public life after the industrial revolution is problematic in many ways, particularly culturally. Because both genders are represented in the social field, there are inequalities between the levels of participation in social life between men and women within the dynamics of social life. This representation can be seen particularly in film, where the male gaze's predominance is more obvious

The phenomenon of women has been portrayed in a variety of ways since Turkish cinema's early years of cinematography. Women who battled and were dedicated to their spouses and homes were portrayed in the 1960s melodramas; in the 1970s, socialist realistic films were made on the difficulties and working lives of women who had to adapt to a new life after immigration or struggled for survival in slums. Women's job lives, low pay, caring for their children, and their struggles with traditional thinking are all depicted in such realistically written films. Despite working, the lady was married, respected the integrity of the marriage institution, and remained close to a guy in the community. The movies Contrarily, the films made in the 1980s were different from those made in earlier decades in that they dealt with women's working lives in greater detail and portrayed them as conscious of their rights and liberties.

The issues faced by women in the workplace over time have also been observed thanks to the shifting perceptions in film. The most noticeable aspect of the films, in addition to the periodic changes in work life, is how working women experience issues not because they are employees but rather because they are women. In the films shown, women are subjected to sexual harassment by their employers, shift supervisors, or other supervisors in their places of employment, and and they lose their jobs when they report this issue since they are not believed. However, since the goal of the research is to provide an intersectional view of the problems faced by women workers and to pinpoint the issues that arise as a result of the jobs they hold, it was preferred that the films chosen focus primarily on the role of the worker in the working lives of women. The study's objective is to use Turkish films to explore issues facing female workers from a social work viewpoint. The paucity of industrial social work practice, the absence of social work in the workplace, and the dearth of employment opportunities for women inThe inclusion of social work in this study is necessary because of female workers in social policy. The study's method, content analysis, was chosen since it was intended to be qualitative. The analysis' conclusions were broken down into sections under the titles of Social Perspective on Women and Employment, Women's Career Plan and Progress, Representation of Gender Related Earnings Gap, Handling and Representation of Care Responsibility Due to Other Roles of Women in Films, Invisible Labor, Representation of the Problem of Women's Lack of Organizing and Seeking Rights

Keywords: Cinema, Social Work, Film Sociology, Working Woman

GİRİŞ

Sosyal hizmet uzmanlığı, geniş bir alanda faaliyet göstermektedir. Hem akademik bir disiplin hem de saha uygulaması gerektiren kapsamlı bir meslektir. Bununla birlikte, bu geniş alanda aktif olan uzmanların her açıdan deneyim kazanması ve her vakayı tam anlamıyla kavraması güçtür. Bu noktada, sinemanın temsil gücünden yararlanarak filmler üzerinden sosyal hizmet mesleğine farklı bir bakış açısı getirmek mümkündür. Vaka analizi yöntemi (Barnes vd., 1994), varsayımsal durum analizi ve karşılıklı öğrenmeyi pekiştirmeyi hedefleyen bir yöntemdir. Filmler açısından düşünüldüğün gerçekliğin bir izdüşümü kabul edilebilir, film sürecinde gelişen olaylar çerçevesinde gözlem yapılabilir film karakterlerinin içinde buldukları bağlam ve ilişkiler ağı gözlemlenebildiği için ve bir danışanın öyküsünde gereken bileşenler filmlerde bulunabilir (Downey vd., 2010: 403-404). Sinema ve sosyal hizmet, odak noktası olarak insanı paylaşmaktadır.

Sinemanın temsil gücü, üretildiği coğrafyanın egemen kurumlarını ve değerlerini sunma ve meşrulaştırma işlevinin yanı sıra, toplumu etkileyen ve toplumsal değişimi şekillendiren çift yönlü bir etkiye sahiptir (Diken ve Laustsen, 2011). Bu nedenle, sinemanın toplumsal olaylardan ayrı düşünülmesi imkansızdır. Sinema, var olduğu günden bugüne kadar, toplumsal olgulara ve bu olguların değişimine ışık tutan en önemli kitle iletişim aracı olmuştur. Sinemanın Türkiye'deki gelişimi, siyasi olaylarla paralellik göstermektedir. Sinemanın rolü, toplumsal olaylara ayna tutması ve toplumsal değişimleri yansıtması açısından önemlidir. Bu bağlamda, sinema Türk toplumunun tarihine tanıklık etmiş ve toplumsal belleği şekillendirmede etkili olmuştur. Sinema, işlevsel bir araç olarak toplumsal gerçekliği anlamak ve analiz etmek için değerli bir kaynak olarak kullanılmaktadır (Kiraz Demir, 2020). Sinemanın toplumsal bellek oluşumu ve aktarımı üzerindeki etkisi, toplumsal gerçekliği yansıtması ve paralel öğeler içermesiyle yakından ilişkilidir. Bu nedenle, sinema tarihi ve filmler, toplumsal bellek ve algı üzerindeki etkileri anlamak için önemli bir kaynak olarak kabul edilebilir. Sinema tarihinde birçok film, toplumsal gerçekliği yansıtırken aynı zamanda o dönemle paralel öğeler içermektedir.

Sinema sektörünün gelişimi Türkiye'deki siyasal yaşamın seyriyle sıkı bir ilişki içerisindedir. 1950'li yıllar, Türkiye'de sinema endüstrisinin hızla büyüdüğü bir dönem olarak kaydedilir. Bu dönemde özellikle Yeşilçam olarak bilinen sinema sektörü, Türk

toplumunun değerlerine uygun ve yerli konuları işleyen filmlerle ön plana çıkmıştır. Demokrat Parti'nin iktidara gelmesiyle beraber sinema, popüler kültürün ayrılmaz bir parçası haline gelerek sanayileşme ve modernleşme süreçlerinin yansıtıcısı olmuştur. 1960 ve 70'li yıllarda Türkiye'de siyasi olayların yanı sıra kültürel değişimler de meydana gelmiştir. Bu dönemde sanayileşme hamleleri gerçekleştirilmiş ve iç göçün artmasıyla birlikte gecekondü fenomeni ortaya çıkmıştır. Bu durum işçi sınıfının ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır (Kaplan, 2004: 87 akt. Çebi, 2006). 1961 Anayasası'nın kabulüyle birlikte işçi sınıfının hakları güvence altına alınmış ve yeni anayasa ile sendikalara geniş haklar tanınmıştır. Ayrıca, 1963 yılında çıkarılan yeni İş Kanunu, sendikalara sadece sosyal güvence sağlamakla kalmamış, aynı zamanda toplu görüşme ve grev hakkını da tanımıştır (Kaplan, 2004:87, aktaran, Çebi:2006).

Sinemada bu dönemde işlenen konular, iç göçün ve bu sürecin aile üzerindeki etkilerini ele almıştır. 1960'lı yıllarda toplum yapısında önemli değişiklikler yaşanmış, kırsal alandaki aile yapıları dönüşmüş ve bu dönüşüm aile içi ilişkilerde ve rollerde farklılaşmalara neden olmuştur.

1970-1980 dönemi ise 12 Mart 1971 askeri darbesi ve 1975-80 Milliyetçi Cephe koalisyonunun etkisi altında geçen bir dönemdir. Bu dönemde Türkiye'de sol-sağ çatışmaları yoğunlaşmış ve toplumsal-siyasal değişimler yaşanmıştır. Sinema da bu süreçte siyasi içerikli filmlerle kendini ifade etmeye başlamıştır. Bu filmler, Türkiye'deki toplumsal gerçekliği yansıtarak toplumu bilgilendirmeyi amaçlamışlardır. Yılmaz Güney gibi önemli sinemacılar da siyasi içerikli filmleriyle tanınmışlardır (Özön, 1962; Dorsay, 1989, s. 14-15). 1980'li yıllar ise ikinci dalga feminizmle birlikte kadının kamusal alanda daha fazla görünür olmaya başladığı bir dönemdir. Bu dönemde kadınların çalışma hayatında daha aktif rol alması artmıştır. Yeşilçam sinemasında hâkim olan melodram türü, annelik ve ev hanımlığı rolleriyle özdeşleşmişken 1980'ler sonrasında çalışan ve bireyselliğini ön plana çıkaran kadın karakterler daha sık görülmeye başlamıştır.

Cumhuriyetin kabulü ve modernleşme süreci, sinemada olumlu gelişmelere rağmen toplumda var olan tabuların yıkılmasını zorlaştırmıştır. Osmanlı döneminde sahneye çıkması kesinlikle yasak olan kadınların filmlerde rol alabilmesi Atatürk sayesinde mümkün olmuş olsa da geleneksel toplumsal normların kadın temsillerine olan etkisi uzun bir süre devam etmiştir. Türk Sineması'nın ilk kurgu filmleri 1914 yılında

çekilmeye başlamış olup, çoğunluğu kadın, evlilik ve aşk temaları üzerine odaklanmıştır. Bu temalar, zaman içinde kadın sunumunun içeriğini de yansıtmıştır (Soykan,1993: 25).

1940'ların sonlarına kadar Millî Mücadele Dönemi'nin etkileriyle eğitilmiş ve cumhuriyetçi kadın temsilleri ön plana çıkmıştır. Ancak 1950'li yılların politik atmosferi, sinemada yeni bir dönemin kapısını açarken, kadın temsiliinde belirgin bir değişim gözlenmemiştir (İmançer, 2010:81). Bu dönemde, toplumsal gerçekliğin ele alındığı filmlerde kadınlar kamusal alanda neredeyse hiç görünmezken, evin içerisinde daha çok yer almaktadır. Kan davaları, kız kaçırılmalar ve başlık paraları gibi sorunlar kadın temsili üzerinde odaklanırken, karakterler genellikle fedakâr ve çilekeş bir rol üstlenmektedir (Yalamaç, 2011:76). 1960 ve 1970 yılları, Türk sinemasında modernleşme ve kırsal alanlardan kente göçün etkilerinin hissedildiği bir döneme denk gelmektedir. Bu zaman diliminde, Türk sineması üretkenlik açısından rekor düzeyde filmler ortaya koymuştur. 1970'lerin ilk yarısında, Yeşilçam filmleri genellikle komedi türüne odaklanarak izleyici memnuniyetini sağlamayı hedeflemiştir. Ancak renkli filmlerin yaygınlaşması, televizyonun yaygınlaşması ve toplumdaki siyasi karışıklıklar nedeniyle insanların sinemaya olan ilgisi azalmıştır. Bu durumda, sinema endüstrisi hayatta kalmak için yeni arayışlara yönelmiştir. Bu bağlamda, müstehcen ve arabesk tarzda filmler popüler hale gelmiştir. Bu dönemde erotik filmlerin yükselişiyle birlikte, aileler sinemadan uzaklaşmış ve sinema sektörü erkek izleyicilere odaklanmıştır. Ayrıca, Almanya'ya işçi göçü gibi bir konunun da işlendiği görülmüştür (Gök, 2019, s.59-60). Türk sineması, özellikle yurtdışında çalışan işçileri hedefleyerek özlem, göç ve yabancılaşma gibi temaları işleyen filmler yapmıştır.

Bu dönemdeki sinemada, erotik filmlerin yanı sıra arabesk tarzda filmler ve göç temalı filmler de göze çarpmaktadır. Bununla birlikte, sosyalist ideolojiye uygun olarak, güçlü ve işçi kadınları temsil eden karakterler de dikkat çekmektedir (Dönmez Colin, 2014: 145). Türk sineması uzun bir süre boyunca, zengin/kötü/baştan çıkarıcı veya iyi/fakir/masum çocuksu gibi stereotipik kadın karakterler üretmiştir. Ancak, daha sonraki dönemlerde, önde gelen auteur erkek yönetmenlerin Akad, Kavur, Duru gibi filmlerinde, toplumsal meseleler ve kadın temsili daha derinlemesine ele alınabilmiştir. Bu filmlerde kadınlar, ataerkil bir toplumda günlük yaşamın sorunlarına sahip insanlar olarak tasvir edilmiştir (Atakav, 2013)

1980'li yıllar, Türk sineması için önemli bir dönemeç olmuştur. Bu dönemde, sinema üretiminde kadın sorunlarına vurgu yapılırken, kadın figürü de merkezi bir konuma yerleştirilmiştir (Soykan, 1993: 96). Ayrıca, bu dönemde kadın cinselliği de kamusal bir şekilde ele alınmaya başlanmıştır (Tombul, 2020: 132). Batı'da ortaya çıkan "Kadın Sineması" kavramı, 1970'lerin başında kadın hareketi ve feminizmin etkisiyle doğmuştur ve Türk sinemasında benzer bir bağımsız kadın tasviri bulunmamaktadır (Atakav, 2013: 11). 1980'ler, farklı bir toplumsal perspektifi yansıtmasına rağmen, kadının bağımsızlık arayışı marjinal ve gerçeklikten uzak bir biçimde sunulmuştur. Dilek Cindoruk'un (2012) ifade ettiği gibi, bu dönemdeki kadın karakterler, yalnız, mesleği olan, cinsel açıdan aktif olan, ancak evlilik veya ilişki bağı içermeyen bireyler olarak resmedilmiştir (Cindoruk, 2012, s.57). Bu kadın figürleri, toplumsal açıdan tehditkâr olarak algılanmış ve marjinal bir konuma itilmiştir, bu da kadının kamusal alandaki varlığının ancak marjinal bir yapıda mümkün olabileceği mesajını vermektedir.

Sonraki yıllarda, "arthouse" sinema olarak adlandırılan çağdaş sinemada, eril bakışın kadın temsili üzerindeki etkisi dikkat çekmektedir (Gedik ve Kadayıfçı, 2016: 133). Bu dönemde, önde gelen yönetmenler arasında yer alan Nuri Bilge Ceylan'ın filmlerinde, kadınlar genellikle geleneksel rolleri olan "eş, metres, anne, kız kardeş" gibi karakterler olarak betimlenmektedir (Dönmez-Colin, 2014: 147). Ancak, bu dönemde kadın yönetmenlerin sektörde etkin bir rol oynaması ve toplumsal cinsiyet gibi kadın sorunlarını ele alan filmlerin yapılması dikkat çekicidir. Bununla birlikte, incelendiğinde, bu filmlerin senaryo bağlamında Yeşilçam melodramından pek uzak olmadığı görülmektedir (Dönmez-Colin, 2014: 148).

1.1. Araştırmanın Konusu

Türk sineması 1950 yılı itibariyle özgün bir dille kendisini biçimlendirmiş 1960-1970 yılı itibariyle ise, çalışma hayatına dair veri sunabilecek olan, ana ve yan kahramanı işçi olan filmler varlık göstermiştir. 1980 yılı ise 2. Dalga feminizm ile birlikte kadının kamusal alanda görünürlüğü daha fazla artmıştır. Bunun yansıması olarak kadının çalışma yaşamında rol alması da artmıştır. Yeşilçam sinemasında hâkim olan kadının melodram ile özdeşleşiren annelik, ev hanımlığı rolünün hakimiyeti 1980

sonrası sinemada yerini çalışan, bireyselliği üzerine hak iddia eden kadın şeklinde yer almıştır (Yerlikaya, 2020, s. 95).

Sinemada değişen bu kadın algısı toplumsal yapıdaki değişim ile eş güdümlü ilerlemekte haliyle sinemada aktarılan çalışan kadınların sorunları aynı zamanda toplumsal hayatta varlık gösteren çalışan kadınların da dertleriyle paralellik göstermektedir. Tarih boyunca tüm toplumlarda kadın ve erkeğin iş bölümüne bakıldığında kadın doğurganlığı üzerinden biçimlenen ve çoğunlukla iş bölümü ev işi ile sınırlı olarak algılanmaktadır. Çalışma hayatında kadının görünürlüğünün artmasıyla geçmişte kadını ev içi ile özdeşleşen algıyla savaşması gerekmektedir zira kadının insan kimliği ve cinsel kimliği işçi kimliğinin önüne geçebilmektedir (Sarı ve Tombul,2020). Kadının çalışma hayatında yaşadığı sorunlar ile kadın olmasından dolayı yaşadığı sorunlar iç içe geçebilmektedir. Araştırmanın evrenini oluşturan filmlerde de görüldüğü üzere 1960 sonu ve 1970 ortalarına kadar alınan filmlerde en çok ele alınan konu ana kadın karakterin işvereni tarafından yaşamış olduğu taciz ve istismardır. Ancak genel olarak filmlerde çalışan kadınların yaşadığı sorunları; sosyokültürel normlar, farkındalık ve faydaların algılanan değeri, istihdamın sektörel dağılımı ve meslek cinsiyeti, görevde yükselme sorunu, kazanç farkı, bakım sorunluluğu, ücretsiz aile işçiliği, örgütlenme ve hak arama eksikliği şeklinde olduğu görülmüştür (Oktay Yüksel ve Wolff, 2020).

İş hayatında kadını ele almak için öncelikle “iş” kavramını irdelemek gerekmektedir. İş; hayatı idame ettirme noktasında insanoğlunun sahip olması gereken bir olanaktan öte, hayat sürecinin uzun bir bölümünü içeren de bir durumdur. Bu açıdan bakıldığında sahip olunan işi sadece temel ihtiyaçları karşılamak adına bir araç olarak görmek insanın çok boyutlu yapısını göz ardı etmeye sebep olacaktır. İş sektörüne pek çok meslek elamanının eşgüdümlü bakışının olması gerekliliği de kendini göstermektedir. Burada da değinildiği üzere çalışma yaşamına sadece tek boyutlu bakılabilmenin ötesinde pek çok meslek elemanının eş güdümlü bakmasının gerekliliği mevcuttur. Toplu bir ortamda pek çok farklı kişiyi barındırması ve odağında insan olması bu gerekliliğin sebebidir. Sosyal hizmet mesleği de tam bu noktada dahil olması gereken, toplumun dolayısıyla insanın refahını hedefleyen, çeşitli alanlarda mikro, mezzo ve makro uygulamaları içeren bir meslek dalıdır. Sosyal hizmet ortaya çıkışı itibarıyla sosyal politikanın unsurlarıyla yakından ilişkili bir meslek ve disiplindir. İş yerinde

sosyal hizmet uygulamaları ise her ne kadar Türkiye’de yeterli düzeyde uygulanmasa da sosyal hizmet uzmanları çalışanlarının iş ve sosyal hayatla ilgili sorunlarına bütüncül bir şekilde yaklaşması şeklinde tanımlanan ve bu noktada işçiye danışmanlık, eğiticilik gibi rolleri de üstlenmektedir (Solmaz ve Kutlu, 2021, s.180).

Bu çalışmanın konusu; Türkiye’nin toplumsal gerçekliğini gözler önüne seren filmler ışığında iş hayatında yer alan kadınların yaşadığı sorunların tespitinin endüstriyel sosyal hizmet odağında incelenmesidir.

1.2. Araştırmanın Amacı

İş hayatı içerisinde hukuki olarak aynı hakka sahip görülen bireylerin işgücü olarak farklı algılanması iş hayatındaki konumlarını da değiştirmektedir. Mesleki düzen içerisinde kendisine yer bulan ataerkil yapı; kadının iş hayatına katılımında,1990 sonrasında ise iş hayatında varlık göstermesine engel olmaktadır. Kadının çalışma hayatı içerisinde varlık göstermesinin önündeki en büyük engel ataerkil yapı, bunun da yansımaları olarak kadının eğitim öğretime katılım seviyesi düşüklüğü çalışma yaşamında ise ikincil düzey emek gücü olarak kabulüdür. Ancak tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de kadının sesi hak arayışında duyulmaktadır (Şenkal,2019, 31-32). 1950 yılı itibariyle sinemada toplumsal gerçeklik algısının boy göstermesiyle ele alınan konular daha toplumun içinde bulunduğu durumun tüm çıplaklığıyla aktarılması şeklindedir. Bu durum toplumsal olayların filmler üzerinden okunmasına olanak kılmaktadır. Bu çalışmada amaç; çalışma hayatını ele alan filmler üzerinden çalışan kadınların yaşamış sorunların tespitini sağlamaktır ve sosyal hizmet perspektifinde sunumunu gerçekleştirmektir. Filmlerde çalışan kadınlar; ücret eşitsizliği, kadın emeğinin göz ardı edilmesi, sosyal güvence eksikliği, işveren tarafından taciz ve istismara açık olma gibi doğrudan iş sebepli sorunlarla baş etmek zorundayken aile içinde de hizmet sağlama, geleneksel bakış sebebiyle iş hayatına atılamama, iç göç sebebiyle köy- kent arasında kalan yozlaşmış ile karşı karşıya kalma gibi sorunlarla da karşılaşabilmektedir. Kadınlar çalışma hayatında hukuki pek çok hak elde etmiş olsa da uygulamada ataerkil kodlarla baş etmeleri yine olasıdır. Çalışmanın amacı olan filmler üzerinden kadın çalışanların sorunlarının analizi ise işte tam böyle bir sebepten sosyal hizmet bakış açısıyla incelenmek istenmektedir. Alana dair çalışmalarda iş yerinde sosyal çalışmanın eksikliği ve endüstriyel sosyal hizmet alanına dair uygulama

eksikliği ve sosyal politikalarda kadın çalışanlara yönelik çalışmanın eksikliği sosyal hizmetin bu çalışmada dahil olmasını gerekli kılmaktadır. Bütün dayanaklar sonucu amaç; bu araştırmanın sorunsalı, Sinemanın belirli bir amaç doğrultusunda faaliyet gösterdiği, bir düşünceyi, bir tezi veya bir ideolojiyi içerisinde barındırdığı varsayımıyla Türk sinemasında çalışan kadınların nasıl temsil edildiği, hangi rollerde yer aldığı ve Türk sinemasında kadının filmler içerisinde hangi söylemlerle bağdaştırıldığıdır. Bu bağlamda, kadın sineması içerisindeki kadınların temsiliyeti, rolleri ve kadın filmlerinin özellikleri incelenmekte ve analiz edilmektedir, Kadın çalışanların sorunlarının tespit edilip sosyal hizmet perspektifinde değerlendirilmesidir.

1.3. Araştırmanın Hipotezleri

Bu bağlamda çalışmayı yönlendiren problemler şunlar olmuştur:

-Türk sinemasında film çekiminin ilk yıllarından itibaren kadın olgusu, farklı temsiller içinde sunulmuştur. Sinemada bu değişen algı zamanla çalışma ortamındaki kadınların yaşamış olduğu sorunları gözlemeye de yardımcı olmuştur. Dönemsel olarak çalışma yaşamındaki değişimin yanında filmlerde ele alınan sorunların kadınların çalışma hayatında yaşadığı paralelliği ne şekildedir?

-Alana dair çalışmalarda kadın çalışanlara yönelik iş yerinde sosyal çalışmanın eksikliği ve endüstriyel sosyal hizmet alanına dair uygulama eksikliği sosyal hizmetin dahil olmasını gerekliliğini ne şekilde etkilemektedir?

Alt hipotezler;

1. Çalışma hayatını temsil eden filmlerde kadın karakterler nasıl temsil edilmiştir?
2. Çalışma hayatını temsil eden filmlerde çalışan kadınların sorunları nasıl aktarılmıştır?
3. Çalışma hayatında kadınların karşılaştığı sorunların çözümünde motivasyonları ne yöndedir?
4. Bu sorunların çözümü adına aktif rol alındığı takdirde çıkan sonuçlar nasıldır?
5. İşçinin işçi olmasından ya da çalıştığı işten kaynaklı hangi sorunları anlatıda yer almaktadır?
6. Anlatı sonunda çalışan kadınlar nasıl bir değişim geçirmektedir?

1.4. Araştırmanın Önemi

İş hayatı içerisinde insanı barındıran bir sektör olarak çok boyutlu ele alınması gerekliliğinden yola çıkılarak farklı mesleki bakışları da kapsayacak şekilde olmalı savunusudur. Sinemanın toplumdan etkilendiği kadar toplumu da etkiliyor oluşu düşünüldüğünde sosyal hizmet mesleğinin makro düzeyde toplumun iyilik halini sağlama ve toplum dönüştürme rolü ile örtüşen bir algı sunmaktadır. Literatürde çalışma hayatını ele alan filmlere tek boyutlu bakışın sunumu araştırmanın ilk basamağının çıkış noktası olarak kabul edilmektedir. Alana dair ulaşılan makalelere bakıldığında; İhsan Koluvaçık ve Nesrin Kula tarafından yazılan "*Türk Sineması'nda İşçi Temsili: 1960'lı Yıllara Sosyolojik ve İdeolojik Bir Bakış*" (Koluvaçık ve Kula, 2013) adlı makalede; sinemanın Türkiye'ye girişini, tarihsel sürecini, tiyatro etkisindeki Türk Sineması'nı, Türk Sineması'nda toplumcu gerçekçiliği, işçi temsil filmlerinin dönemsel siyasi yapılarla nasıl oluştuğunu, dönemlerin siyasal bakış açılarını, 1960'lı yıllardan sonra işçilerin temsil edildiği filmlerin artması, filmler üzerinde sansürün kısıtlayıcı etkisi, 1960 yılından günümüze her dönemin politik yapısına ve ideolojik tutumuna değinilmektedir. Konu ile ilgili diğer bir çalışmada Metin Kasım ve H. Deniz Atayeter tarafından yazılan "*1960'lı Yıllarda Türk Sinemasında Toplumsal Gerçekçilik*" makalesidir (Kasım, Atayeter, 2012). Bu çalışmada 1960'lı yıllarda Türk Sineması'nda ortaya çıkan toplumsal gerçekçilik kavramından bahsedilmektedir. Zeliha Hepkon ve Oya Şaki Aydın tarafından 2014'te yazılan "*Türk Sineması'nın Görünmeyen Öznesi İşçiler*" adlı makalede, Türkiye işçi sınıfının önemli bir mücadele ve örgütlenme geleneğine sahip olduğunu, ancak sinemada işçilerin ve işçi kahramanların öykülerinin sınırlı örneklerle beyaz perdeye yansıdığı belirtilmiştir. Sınırlı sayıda da olsa işçilerin hak arama mücadelelerinin ortaya konulması, daha adil ve özgür bir yaşam talebinin dillendirilmesi, işçilere dayatılan yaşam koşullarından duyulan hoşnutsuzluğun ifade edilmesi bağlamında büyük önem taşıdığı vurgulanmaktadır (Hepkon, Aydın, 2014:99-100).

Araştırmanın seçildiği dönemi kapsayan tezlere bakıldığında genellikle Radyo TV Sinema ve İletişim ağırlıklı olduğu (Çebi,2006; Toy Par,2009; Yurttaş, 2010; Kıraç,2011; Demirer,2011; Öztürk,2013; Ünal,2016; Beşer,2019; Boyar,2019) sadece 1 tanesinin (Saritepe,2016) ise Çalışma Ekonomisi ve Endüstri Çalışmaları alanına ait olduğu saptanmıştır. Araştırmanın öneminde üzeri çizildiği üzerine iş hayatı içerisinde

insanı barındıran bir sektör olarak ele alınması çok boyutlu ve farklı mesleki bakışları da kapsayacak şekilde olmalıdır. Sinemanın toplumdan etkilendiği kadar toplumu da etkiliyor oluşu düşünüldüğünde sosyal hizmet mesleğinin makro düzeyde toplumun iyilik halini sağlama ve toplum dönüştürücülüğü rolü ile örtüşen bir algı sunmaktadır. Literatürde işçi filmlerine tek boyutlu bakışın sunumu araştırmanın ilk basamağının çıkış noktası olarak kabul edilmektedir.

İkinci bakış ise işçi kadın sorunları temelinde sendikal hareketler sonucu kadınların uluslararası ve ulusal çapta kazanmış olduğu hakların sosyal hizmet perspektifinde sunumudur. Ancak yine bu noktada filmlerde karşılaşılan bazı engeller göze çarpmaktadır. Öncelikle dönemin politik alt yapısı film sektöründe de kendisini göstermektedir. Bu doğrultuda her ne kadar 1960'dan sonra yükselen işçi sınıf mücadelesi, toplu sözleşme, grev ve sendikal mücadele bağlamında çekilen filmler söz konusu olsa da Türk sinemasında işçi sınıfını temsili kısıtlı sayıdadır. Kaldı ki bu noktada kadın işçiyi temsil eden filmlere ulaşmada uzun uğraşlar gösterilmiştir. İlk işçi filmi sayılan *Karanlıkta Uyananlar* 1964'de gösterime girmiştir. Bu film didaktik ve politik mesajlar içermesi açısından da önemlidir. Yine o döneme ait Duygu Sağıroğlu'nun *Bitmeyen Yol* (1965), Ömer Lütfi Akad'ın *Diyet* (1974), Bilge Olgaç'ın *Bir Gün Mutlaka* (1975), Yavuz Özkan'ın *Maden* (1978), Erden Kıral'ın *Bereketli Topraklar Üzerinde* (1979), Muzaffer Hıçdurmaz'ın *Çark* (1987), Faik Ahmet Akıncı'nın *Ekmek* (1997), Tolgay Ziyal ve Ömer Vargı'nın *İnşaat* (2003), Erdem Tepegöz'ün *Zerre* (2013), Ömer Can'ın *Toprağa Uzanan Eller* (2014) gibi filmleri işçileri bazen etken bazen edilgen biçimde temsil etmişlerdir. Döneme hakim olan Yeşilçam bakış açısı da göz önüne alındığında melodram öğeleri ile sarılı ve konusu aşk ile harmanlanan filmler de kadın işçi sorunlarını tüm açıklığı ile ele alan ve ana merkezi yapan filmleri bulma noktasında zorlanmaya sebep olmuştur. Ancak Ek.2'de belirtildiği üzere araştırmanın evrenini oluşturacak toplamda 18 filme ulaşılmıştır. Sadece “*2000 Sonrası Türk Sinemasında İşçi Kadın Temsili: Zerre, Toz Bezi ve Şimdiki Zaman Örnekleri*” tezinde spesifik olarak filmlerde kadın işçi üzerinden bir tez sunumu gerçekleştirilmiştir. Onun haricinde tezlerde öncelik işçi sorununun erkek işçi üzerinden sunumu şeklindedir. Tez için ana merkezi kadın işçi belirlememiz ise bu noktada alanda özgün bakış sunmak adına bir hamledir.

Çalışmanın bir diğer özgün değeri ise sosyal hizmet bakış açısının endüstriyel sosyal hizmeti barındırıyor oluşudur. Endüstriyel sosyal hizmetin Türkiye’de karşılığı tam olarak olmasa da yurtdışında çeşitli örnekleri söz konudur. Bunun karşılığı olarak da literatürde endüstriyel sosyal hizmete dair veriler vardır. Ancak Türkiye’de endüstriyel sosyal hizmet adına yapılan çalışmaların kısıtlılığı söz konudur. Bu alana dair çalışmalar ele alındığında; Oğuzhan Çavuşoğlu’nun (2020) “*Endüstriyel Sosyal Hizmet Bağlamında İş Doyumu Ve İş-Aile Yaşamı Çatışması İlişkisinin İncelenmesi*” adlı yüksek lisans tezinde sanayi işkolunda çalışan mavi yakalı evli erkek çalışanların iş doyumu ve iş-aile yaşamı çatışması ilişkisinin endüstriyel sosyal hizmet bağlamında ele aldığı görülmüştür. “*Endüstri Alanında Sosyal Hizmet Uzmanlarına İstihdam Oluşturulması Sürecinin İncelenmesi: Manisa Organize Sanayi Bölgesi Örneği*” adlı araştırma(2018) ise endüstriyel sosyal hizmetin ülkemizdeki ve dünyadaki gelişimi, iş hayatındaki bazı faktörlerin çalışan ve çevresi üzerindeki etkileri, iş doyumu ve iş verimliliğini artırma, işverenin sosyal hizmet uzmanına bu alanda neden istihdam oluşturması gerektiğine, sosyal hizmet uzmanının ne gibi görev ve sorumlulukları olduğu üzerinde durulmuştur (Demir vd.2018). Solmaz ve Kutlunun (2021) “*İşyerinde Sosyal Hizmet Mümkün mü? Farklı Ülkelerdeki İşyerinde Sosyal Hizmet Uygulamaları*” adlı makalesi ise; derleme bir çalışma olarak ele alınmış işyerinde sosyal hizmet ile alakalı kavramlar belirlenmiştir. Mevcut literatür sistematik biçimde derlenerek bir bütünlük sağlanmıştır. Bu bağlamda öncelikle işyerinde sosyal hizmetin ne olduğu, işyerinde sosyal hizmet uygulamalarının neler olduğu, farklı ülkelerdeki işyerinde sosyal hizmet uygulamalarının durumu aktarılmış. Sonuç bölümünde ise işyerinde sosyal hizmet alanının Türkiye’deki teorik ve pratik çerçevesi değerlendirilmiş ve mevcut bilgiler sentezlenerek işyerinde sosyal hizmet uygulamalarının gelişmesi ve yaygınlaşması adına öneriler getirilmiştir. Altun’un (2019)“*İşyerinde Sosyal Hizmet Uygulamalarının Çalışanların İş Tatminine Ve Örgütsel Bağlılığına Etkisi*” isimli doktora tezi ise; işyerinde sosyal hizmet uygulamalarının çalışanların iş tatmini ve örgütsel bağlılık seviyelerine etki edip etmediğini araştırmaktır. Bu noktada çalışanların bireysel ve ailevi ihtiyaçlarından iş ortamındaki ilişkilerine kadar sürdürülen birçok psikolojik ve sosyal destek programını inceleyerek sıra artan rekabet koşulları altında işletmeler insan kaynağına odaklanılmıştır. Yıldırım ve Kılıç’ın (2021) “*Post-Endüstriyel Çağda Endüstriyel Sosyal Hizmet Uygulamaları*” makalesi ise post endüstriyel çağda değişen iş ve işçi

sorunlarına paralel olarak sosyal hizmet uzmanlarının değişen alana dair bakış açılarını değiştirmesi ve bu sorunlar ışığında rollerini güncellemesi gerektiği vurgusu vardır.

Melek Zubaroğlu Yanardağ, Umut Yanardağ ise” *İş Yerinde Sosyal Çalışmayı Türkiye İçin Düşünmek*”(2020) makalesinde Farklı ülkelerde iş yerinde sosyal çalışma uygulamalarını aktarmış iş yerinde sosyal çalışma uygulamalarını, kurumsallaşma sürecine paralel bir şekilde oluşan iş yerinde sosyal çalışmanın tanımını ve iş yerinde sosyal çalışmanın kapsamı ile boyutlarını ortaya koymuştur ve Türkiye’de iş yerinde sosyal çalışma uygulamalarının nasıl gerçekleştirilebileceğini ise dezavantajlı gruplar açısından tek tek ele alınmış bu noktada kadın çalışanlara yönelik gerçekleştirilebilecek iş yerinde sosyal çalışma uygulamalarını, çocuk bakımı ile ilgili hizmetlerin etkili bir şekilde sunulması, kadın ve erkeklerin eşit ücret almaları ve aile dostu politikaların geliştirilmesine yönelik mesleki uygulamaların gerçekleştirilmesi, tek ebeveyn olan kadınların çıkarlarının korunması, kadın çalışanların sağlık hizmetlerinden eşit bir şekilde yararlanmasına yönelik uygulamaların gerçekleştirilmesi olabileceğini belirtilmektedir.

Endüstriyel sosyal hizmet alanına dair literatür çalışmalarına bakıldığında spesifik olarak kadın çalışanlara yönelik sosyal hizmet bakışının açığı gözlenmiştir. Ancak ele alınacak çalışma alanında fonksiyonel bir toplum içerisinde hizmet sunmanın önemi yadsınamaz. Endüstriyel alanda sadece işçilerin sorunları odağında değil sosyal hizmet uzmanının değişim ajanı olarak da varlık göstermesi gerekmektedir. Bu noktada işçiyi sadece işçi kimliği ya da birey olarak görmekten öte bir bütün olarak ele almak da sosyal hizmet odağı ile mümkün olacaktır. Bu da diğer çalışmalardan daha farklı perspektif sunmak adına literatüre katkı sağlamaya yardımcı olacaktır.

1.5. Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırma, nitel bir çalışma olarak planlanmıştır. Nitel verilerde amacın sosyal gerçeklik içerisinde gizli olanın ortaya çıkması (Özdemir,2010, s.323) motivasyonundan yola çıkılarak Türk filmleri üzerinden çalışan kadınların endüstriyel hayatta içerisinde yaşadığı sorunların ortaya koyulacaktır. Özgüç’ün Türk Filmleri Sözlüğüne göre, 1914 yılı başlangıç sayılarak yüz yıl boyunca 6 bin 655 film çekilmiştir (Özgüç, 2014:1020). Genel olarak Türk Sineması ise benzer temalar etrafında şekillenmiş melodram ağırlıklı bir kurguya sahip şekilde işlenmiştir.

Birbirlerini sevenleri ayıran kötü kişiler, aldatma, aşk, tecavüz, köy yaşamı, sınıf atlama çabası, intihar, aile dramı, din temalı filmler dönem fark etmeksizin ele alınan konular olmuştur. Her ne kadar melodram ağırlıklı bir sunum tercih edilse de toplumsal gerçekçi sinemanın izleri ile Türkiye'nin toplumsal gerçekliğine ayna tutulabilecek düzeyde dönemin sorunlara dair bir bakış kazanılabilmektedir. Bu durumda dönemin toplumsal yapısını içerisinde barındıran filmleri sadece sanat eseri olarak ele almanın ötesinde dönemin gerçekliğine dair veri elde etmek önem taşıdığından içerik analizi ile ele alınmalıdır.

İçerik analizi sözlü, yazılı veya görsel mesajların incelenmesinde kullanılan bir yöntem olup, “*mesajın görünen, kolayca yakalanan, sergilenmiş ve ilk bakışta algılanan içeriği yerine, gizli, üstü örtülü içeriğini ortaya çıkarmayı*” sağlamaktadır (Bilgin, 2006: 1). İçerik çözümlemesi bazı olguların iletişim biçimi örnekleminde yani filmlerde ölçmeye (saymaya) dayanan araştırma tekniğidir. Sinemada, anlatmak istediğini imge, sembol ve metafor dünyasını sürekli yeniden kurgulayarak anlam oluşturur. Bu metaforlar içinde yaşanan toplumun tarih, din, ekonomi, siyaset, eğitim ve gündelik yaşantı gibi farklı katmanları da etkilenecek gün yüzüne çıkar (Büker,2012, s.22). Bu noktada ele alınan filmlerde karakterlerin temsil ettiği değerleri çözümlemek aynı zamanda dönemin ve film sektörünün ideolojik yaklaşımını ve de bu filmleri içinde yer aldığı tarihsel dönemin sosyolojik özelliklerini saptamak üzere tarihsel bir eleştiri ve bağlam sunabilmektedir. İçerik demek sanatçının gerçekliği temsili ile sürdürdüğü yaşantı ve belirttiği ideoloji demektir (Freville ve Plehanov, 1991, s. 52). Her ne kadar çalışma hayatını ele alan filmleri ideolojik bakıştan ayırmak mümkün gözükme de Türk sinemasında çalışan kadın temsili göz önüne alındığında başrol ya da yan rol olarak kadınların olduğu ve iş hayatında yaşanan sorunların ele alındığı filmler nadirdir. Ve yine bir diğer vurgu da kadının iş hayatında eşit haklara talep etmesi üzerine kurulu bir senaryodan öte kadın olduğu için iş hayatında ikincil konuma alınan kadın çalışan profili mevcuttur. Bu algılar metin içerisinde bağlamdan kopuk şekilde gözlenebilecek bir durum değildir. Nitekim Neuman (2010), içerik analizinin bir metnin içinde üstünkörü gözlemlerle fark edilmesi zor olan mesajları açığa çıkarmada faydalı bir yöntem olduğunu vurgulamıştır (s. 468). Seyircilerin üstünkörü bir okuma ile vakıf olamayacakları ilişki ağının ortaya konması, gizli anlamların daha sistematik bir biçimde ortaya çıkarılabilmesi amacıyla bu araştırmanın yöntemi olarak niteliksel desende içerik analizi benimsenmiştir.

Araştırma bağlamında seçilen her filmin kendine özgü bir konusu olsa bile her filmde kadının çalışma hayatında karşılaştığı sorunların belli bir döngüsellğe sahip olduğu görülmektedir. Ve kadınlar kadın olmaları sebebiyle iş hayatında belli sorunlarla karşılaşmaktadır. Genel olarak; sosyokültürel normlar, farkındalık ve faydaların algılanan değeri, istihdamın sektörel dağılımı ve meslek cinsiyeti, görevde yükselme sorunu, kazanç farkı, bakım sorunluluğu, ücretsiz aile işçiliği, örgütlenme ve hak arama eksikliği gibi ortak sorunlara değinilmektedir. Bu bağlamda ele alınan işçi filmleri kadının çalışma hayatına katılımı ve toplumsal değışme odağında sosyal hizmet perspektifinde incelenecek, kadınların çalışma hayatındaki sorunlarına değinilecektir. Her filmin araştırmaya sorunların farklı bir yönü ve sorunuyla ilgili katkısı olacağını söylenebilmektedir.

Araştırmanın evreni belirlendikten sonra evreni oluşturan filmlerin tamamı birçok defa izlenerek bu filmler arasından nitel araştırmalarda daha çok tercih edilen ve olasılığa dayalı olmayan örnekleme tekniklerinden biri olan amaçlı örnekleme tekniği kullanılacaktır. Amaçlı örnekleme tekniği, ‘araştırmanın amaçlarına en uygun yanıtı verebilecek veya odaklanılan konuyla ilgili olarak örneklemin önceden düşünülüp belirlenmesini’ ifade etmektedir (Punch, 2005: 183; Aziz, 2011: 55). Özünde araştırmanın amacına ve sorularına uygun olan, ortak temaları paylaşan filmler ise araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır.

Film analizleri, iki aşamalı bir yapıya sahiptir. İlk aşamada, filmlerin genel tanıtımı için film özetleri ve değerlendirmeleri sunularak, filmlerin genel bir anlatımı hedeflenmiştir. Bu aşamada, filmlerde öne çıkan temalar da belirlenmiştir. İkinci aşamada ise, belirlenen ortak temalar üzerinden analiz yapılmış ve teorik veriler eşliğinde film analizi gerçekleştirilmiştir. Bu analiz, ortak temaları üç ana başlık altında birleştirerek teşhis odaklı bir yaklaşım sergilemektedir.

1.6. Araştırmanın Kapsamı

Bu araştırma, üç farklı bölümden oluşacak şekilde yapılandırılmıştır. Çalışmanın amacını belirlemek için oluşturulan sorular, bölümlerin içeriğinin şekillenmesinde rehberlik etmiştir. Bu bağlamda ilk bölüm; kadın kimliğine kuramsal bir bakış sağlamaktadır. Bu çerçevede toplumsal cinsiyet ve kadın emeği başlıkları altında kadının çalışma yaşamı açısından bakış sahibi olunabilecek bölümde ele alınan

filmlerin özetlerine ve karakterlerin olay örgüsü içinde yerine de değinilmektedir. Çalışmanın ikinci bölümü; Türk sinemasında kadın yansımalarına ve sosyo ekonomik ve kültürel sorunlara olgusal bakış sunmaktadır. Burada filmlerde kadın çalışanların karşılaştıkları sorunlar derinlemesine incelenmektedir. Çalışmanın son bölümü, üçüncü aşamayı içermekte olup film analizlerine odaklanmıştır. Bu bölümün başlangıcında araştırmanın yöntemi ve tasarımı ayrıntılı bir şekilde açıklanmış, daha sonra film analizlerine geçilmiştir. Film analizleri, iki aşamalı bir yapıda planlanmıştır. İlk aşamada, filmler hakkında genel ve özet bilgiler sunulularak, filmlerin genel bir tanıtımı yapılmış ve filmlerde öne çıkan temalar tespit edilmiştir. İkinci aşamada ise, belirlenen ortak temalar tematik bir perspektifle film analizi için kullanılmıştır. İlk aşamada ortaya çıkan ortak temalar, altı ana başlık altında toplanarak incelenmiştir. Bu altı başlık şu şekildedir Filmlerde Kadına Toplumsal Bakış ve İstihdam, Filmlerde Kadının Kariyer Planı ve İlerleme, Filmlerde Cinsiyete Bağlı Kazanç Farkının Temsili, Filmlerde Kadınların Diğer Rollerini Gereği Bakım Sorumluluğunun Ele Alınış Ve Temsili, Filmlerde Görünmez Emek, Filmlerde Kadınların Örgütlenme Ve Hak Arama Eksikliği Sorununun Temsili şeklindedir.

2. BÖLÜM: KADIN KİMLİĞİNE KURAMSAL BAKIŞ

2. 1. Toplumsal Cinsiyet Olgusu

Cinsiyet ve toplumsal cinsiyet konularının çok disiplinli doğası kabul edildiğinde, disiplin kapsam sınırları geniş bir şekilde tanımlanmaktadır. "Cinsiyet" terimi, biyolojik olarak belirlenmiş erkek ve kadın kategorilerini ifade etmek için kullanılmaktadır. Biyolojik olarak erkek veya kadın olarak doğulan ve anatomik, hormonal ve genetik özellikleriyle tanımlanan bir terimdir (Dökmen,2010). Bu biyolojik farklılıkların yanı sıra, cinsiyet kimliği ve cinsel yönelim gibi diğer faktörler de cinsiyetle ilgili olarak önem taşımaktadır. Toplumsal cinsiyet ise, toplumda erkek ve kadınların rolleri, davranışları ve beklentileri gibi kültürel faktörlere dayalı olarak inşa edilen bir kavramdır. Toplumsal cinsiyet, biyolojik cinsiyetten farklıdır ve toplumsal etkileşimlerden kaynaklanmaktadır. Toplumsal cinsiyet, kişinin cinsiyet kimliği, cinsel yönelimi veya cinsel davranışı gibi faktörlerden ayrı olarak ele alınmalıdır (Ersoy, 2009: 210). Toplumsal cinsiyetin oluşumu, toplumun kültürel, sosyal, politik ve ekonomik faktörleri tarafından belirlenmektedir. Toplumsal cinsiyet, bireylerin kendi cinsiyet kimlikleri, davranışları ve rolleri ile ilişkilidir ve birçok durumda erkek ve kadınlar arasındaki eşitsizliklere yol açabilmektedir (Giddens, 2005: 107).

Toplumsal cinsiyet terimi, bireylerin biyolojik farklılıklarının ötesinde, toplum ve kültür tarafından atanmış anlamları ve beklentileri ifade etmektedir. Kültürel bir yapıyı temsil etmekte ve kadınsı veya erkeksi olarak nitelendirilen psikososyal özellikleri içermektedir. Toplumsal cinsiyet kavramı, kadın ve erkeğin biyolojik farklılıklarına yönelik ideolojik atfetmeleri ve değerleri yansıtmaktadır. Bu sebeple de kurumlar ve sosyal çevreyle karşılıklı ilişkili, iç içe geçmiş ve karmaşık bir yapıya sahiptir. Toplumsal cinsiyet algısı kültürel bir olgudur ve kültürel, ekonomik, politik ve davranışsal farklılıkları içerir (Yüksel,2001). Toplumsal cinsiyet ise, toplumun bireylerin cinsiyetlerini nasıl algıladığı, bireylerin cinsiyet rolleri, davranışları ve beklentileri ile ilgili kuralları, beklentileri ve normları ifade etmektedir. Toplumsal cinsiyet, bireyin biyolojik cinsiyetiyle aynı şeyi ifade etmeyebilir. Toplumun kadın ya da erkeğe atfettiği davranışları erkek de kadın da yapabilmektedir. Örneğin yemek yapmak geleneksel bakışta kadına uygun görülen bir davranış iken bir erkek de yemek

yapabilmektedir. Bu durumda, kişinin toplumsal cinsiyeti, biyolojik cinsiyeti ile aynıdır demek içi boş bir sunum doğurmaktadır.

Toplumsal cinsiyet, toplumda var olan cinsiyet rollerinin ve beklentilerinin bir sonucudur. Örneğin, toplumda kadınlar ev işleri yapmak, çocuk bakmak, bakım işleri yapmak gibi görevlerle ilişkilendirilirken, erkekler iş hayatı, liderlik pozisyonları, mühendislik gibi alanlarda daha çok yer almaktadır. Bu bakış cinsiyet ayrımcılığına sebep olabilmektedir. Toplumsal cinsiyet; ayrımcılık, eşitsizlik ve cinsiyet rollerindeki sınırlamalar gibi birçok sorunu da beraberinde getirmektedir. Bu nedenle, cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramları, insanların toplum içindeki yerlerini, davranışlarını ve algılarını anlamak için önemlidir.

Cinsiyet stereotipleri, özellikle erkek ve kadın performansının değerlendirilmesiyle ilgili olarak, 1970'lerin başından beri araştırmaların odak noktası olmuştur. Bu stereotipler kadın ve erkeği temsillerinde de etkilidir. Televizyon programları, çocuk kitapları ve dergi reklamları dahil olmak üzere çeşitli medya biçimlerinde kapsamlı bir şekilde incelendiğinde; aktif, iş odaklı erkekler ve pasif, evde oturan kadınlara ilişkin ortak klişelerle uyumlu olarak, bu medyadaki erkek ve kadınların sıklığı ve tasvirinde farklılıklar olduğunu görülmektedir. (Busby, 1975; Miles, 1975; Goffman, 1976). Hem insan hem de hayvan olan erkek figürleri daha yaygındır ve tasvir edilen faaliyetler genellikle toplumsal cinsiyet klişelerini güçlendirmektedir. Çalışmalar; süreli yayınlarda, sanat eserlerinde ve amatör çizimlerde erkek ve kadın yüzlerinin öne çıkmasında bile farklılıklar olduğunu göstermektedir; erkek yüzlerine daha fazla önem verilmesi, daha olumlu değerlendirmelerle ilişkilidir (Archer ve diğerleri, 1983). Toplumsal cinsiyet klişelerinin çeşitli bileşenlerinde var olan ampirik örtüşmeye rağmen, insanların erkekleri ve kadınları karşıt olarak algılama eğiliminde olduklarına dair artan bir kabul söz konusudur. Kendi kendini değerlendiren erkeklik ve kadınlık üzerine ilk araştırmalara benzer şekilde, gözlemciler ayrıca erkeğin doğası gereği "dişil olmadığını" ve bunun tersini varsayma eğilimindedir (Foushee ve diğerleri, 1979; Major ve diğerleri, 1981; Deaux ve Lewis, 1984). Görüldüğü üzere toplumsal cinsiyet kalıp yargıları üzerine yapılan araştırmalar, basit ayrımcılık gösterilerinden ve önyargılı yargılardan toplumsal cinsiyet inanç sistemlerinin bileşenlerinin ve bilgilerin kodlanması, saklanması ve geri alınmasıyla ilgili süreçlerin incelikli bir aktarımdır.

2.2.Feminist Bakış

Feminist bakışı daha iyi anlayabilmek için ataerkil bakışı ele almak önemlidir. "Ataerkillik terimi, feminist felsefede erkek egemenliği sistemlerini ifade etmek için kullanılmaktadır. Kökeni Yunanca "patriarkhēs" kelimesinden gelen ataerkillik, bir ırkın babası veya şefi anlamına gelir. Ataerkil toplumlarda, kadınlar her zaman ana tartışma konularından biri olan sömürü, kötü muamele ve ezilmeyle karşı karşıya kalmaktadır (Bhasin, 2006, s.3). Sosyal sistemimizin yapısı, kadınlar için engeller ve zorluklar yaratsa da toplumsal bakışın da bu süreç içerisinde önemli bir etkisi vardır.

Erkek egemen toplumlarda, toplumsal yargılar genellikle erkek görüşünü yansıtmaktadır. Devlet, toplumsal yargıları hukuki bir temele oturtarak erkek egemen görüşün meşrulaşmasını sağladığında, kadınlar ve çocuklar da bu görüşe dayalı hizmetler almaya başlar (Mackinnon,2015, s.272). Kadınlar, uzun yıllar boyunca seçme ve seçilme hakkına sahip olmadıkları ve okuma yazma oranları erkeklere kıyasla düşük olduğu için, yasaların ve idari işlemlerin yapımında etkin bir rol oynamamışlardır. Günümüzde, cinsiyet eşitliği ilkesi çerçevesinde, herkesin kamusal hizmetlerden eşit şekilde yararlanabilmesi için, görünmez erkek egemen idari anlayışın etkisini azaltma çabaları gösterilmektedir.1982 Anayasası'nın 10. maddesinin ilk fıkrasındaki "*Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir*" hükmü bireylerin eşit hizmet sunumu ve eşit işleme erişebilmesinin altını çizmektedir. Maddenin son fıkrasında, "*devlet organları ve idare bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun hareket etmelidir*" hükmü ile Anayasa'da açıkça düzenlenen eşit fırsatlar ve katılım noktası açıkça belli olsa da uygulama noktasında geleneksel bakışın uzantısı olarak kadınların rolü hâlâ erkeklerle eşit olarak kabul edilmemektedir (Özbudun ve Ulucan, 2013; s. 158). Kadınların kentsel yaşamda kamusal alanlarda sürdürülebilir ekonomik projelere katılımı önemli olsa da ataerkil sistem kadınların haklarını sınırlamaktadır. Değişime rağmen, ataerkil bakış toplumda varlığını sürdürmektedir. Ataerkil kültür, erkeklere sınırsız öncelik tanırken kadınların insan haklarını yine erkek egemenliğine gölge düşürmeyecek şekilde sunmaktadır (Walby 1990:20). Ataerkillik, kamusal ve özel alanda erkek egemenliğini ifade eder ve kadınların ekonomik ve siyasi güçten mahrum kalmasına yol açmaktadır. Ancak ataerkillik, değiştirilerek ailelerde, topluluklarda ve genel olarak toplumda nesiller

boyunca normları ve uygulamaları değiştirme potansiyeline sahiptir. Geleneksel toplumlar, çocukluktan itibaren ataerkil inançları ve görüşleri aşılmaktadır. Anayasalarda veya kanunlarda açıkça ifade edilmese de, birçok çağdaş toplum ataerkildir.

DuBois ve ark. (1985), ideoloji ile kadınların ezilmesi arasındaki bağlantıyı araştırmıştır. Kadınların erkeklerden doğal olarak aşağı olduğuna dair önyargılı inancı sürdüren cinsiyetçi ideoloji, medya, eğitim, hukuk, din ve diğer alanlar dahil olmak üzere toplumun çeşitli yönlerine derinlemesine yerleşmiştir. Çalışmada tarihsel olarak gerçekleri çarpıtarak kadınlara yönelik baskıyı pekiştiren bu ideolojinin akademik literatürdeki varlığını ortaya çıkarmak için çalışılmıştır. Böylece; Batı felsefi geleneğinin bakış açılarını inceleyen filozoflardan bahsedilerek, kadınların erkeklere kıyasla nasıl daha az rasyonel ve ahlaki açıdan özerk olarak tasvir edildiğini ortaya koyulmuştur. Benzer şekilde, edebiyat bilim adamları, erkek edebiyat bakışta kadınlar nasıl yalnızca cinsellikleri açısından tasvir ettiğini araştırırken, tarihçiler on dokuzuncu yüzyılın kadın ev yaşamı ve iffetine ilişkin klişeyi devam ettirmektedir. Toplu olarak, bu ve diğer yaklaşımlar, kadınlar hakkında kabul edilen inançları kapsayan bir "ideoloji" oluşumuna katkıda bulunmaktadır (DuBois ve diğerleri, 1985, s. 101).

Feminist gelenek, farklı zamanlarda farklı feminizm biçimleriyle ortaya çıkmış olsa da, her zaman çeşitli felsefi ve siyasi yaklaşımları içinde barındırmıştır. Ancak, bazı çözülmemiş sorular da ortaya çıkmıştır: "Kadınlar için eşitlik ya da toplumsal cinsiyet eşitliği ne anlama gelmektedir?" ve "Bu nasıl başarılabilir?" Feministler arasında eşitsizliğin nedenleri, kadının doğası ve ne yapılması gerektiği konusunda anlaşmazlıklar yaşanmıştır. Kadın özgürlüğünün tarihsel farklılığına rağmen, önceki feminist geleneklerle süreklilikler ve örtüşmeler de görölmüştür. Ancak, bu konuyla ilgili alanın henüz yeterince araştırılmamış olması nedeniyle görüş ayrılıkları büyük ölçüde varlığını sürdürmektedir. Feminizmin uzun tarihine bakıldığında, en belirgin bölünmelerden birinin "eşitlik" ve "farklılık" feministleri arasında olduğu görölmektedir. Bu bölünme, kadınların erkeklerle eşitlik için mi mücadele etmeleri gerektiği ya da farklılıklarına değer verilmesi gerektiği konusunda temel bir ayrılıktır. Bu tartışma, farklı feminizm akımları içinde ve arasında gerçekleşmektedir. Bu bölünmelerin aslında abartıldığı ve feminizm içindeki çeşitliliği yansıttığı

anlaşılmaktadır. 1960'ların sonu ve 1970'lerde ortaya çıkan yeni nesil feministler, kadınların ikincil konumunu açıklamaya ve düzeltmeye çalışmaktadır. Bu dönemde liberal, sosyalist ve radikal feminizm gibi farklı yaklaşımlar öne çıkmıştır. Liberal feministler eşit haklara dayanarak yasal reformlara odaklanmış, sosyalist feministler ise kadınların kapitalist sistemin içinde ezildiğini ve sosyalizm olmadan özgürleşemeyeceklerini savunmaktadır. Radikal feministler ise erkeklerin baskının kaynağı olduğunu ve bu baskının diğer faktörlerden bağımsız olarak var olabileceğini iddia etmektedir(Homans, 2015, s.13-14)

Bunun yanı sıra, feminizmin eşitlik ve farklılık arasındaki bölünme de önemli bir tartışma konusudur. Bazı feministler kadınların erkeklerle eşitlik için mücadele etmeleri gerektiğini savunurken, diğerleri kadınların farklılıklarının değerini vurgulamaktadır. Bu tartışma, farklı feminist akımlar arasında ve içinde devam etmektedir. Ancak, feminizm tarihindeki bu çeşitlilik ve anlaşmazlıkların abartıldığı ve aslında kadın hareketinin zenginliğini yansıttığı söylenebilir. Kadınların toplumsal cinsiyet eşitliği için mücadelesi, farklı perspektifler ve stratejilerle devam etmektedir. Bu nedenle, feminizmin gelişimi ve kadın emeği konusu, sürekli olarak tartışma ve araştırma gerektiren bir alandır.

2.3. Kadın Emeği

Kadın emeği, kadınların ev içerisinde ya da iş hayatları içerisinde yaptıkları ücretli veya ücretsiz işlerin tamamı şeklinde açıklanabilmektedir. Evde içerisinde sunulan hizmetlere günlük ev işleri, çocuk bakımı, hane içi bakım hizmetleri örnek gösterilebilirken, iş hayatında yapılan işler çalışılan sektöre göre farklılık göstermektedir (Savran ve Demiryontan, 2012:10-11). Feminist bakış açısı, kadınların ev içi emek ve kamusal alandaki iş yüklerinin adaletsiz bir şekilde dağıtıldığını ve kadınların bu nedenle ekonomik, sosyal ve siyasal açıdan dezavantajlı olduğunu vurgulamaktadır. Ev işlerinin ve bakım işleri gibi günlük işlerin kadınlara özgü kabulü, patriyarkal toplum yapısının bir sonucudur. Patriyarkal yapı, erkek egemenliği ve kadınların erkeklerin altında veya ikinci sınıf vatandaşlar olarak görülmesine dayanan bir sosyal sistemdir. Feministler ayrıca, kadınların ev işlerinde ve bakım işlerinde harcadığı emeğin, ekonomik sistemde görmezden gelindiğini ve para kazanmanın

ölçütü olarak kabul edilen üretken emek olarak kabul edilmediğini belirtirler (Dedeoğlu, 2012). Bu nedenle, kadınlar ev içi işlerde ve bakım işlerinde harcadıkları zaman ve emek için tazminat alamazlar ve ekonomik olarak bağımlı hale gelirler (Acar-Savran, 2008: 11). Feminist bakış açısı, kadınların ev içi işlerde ve bakım işlerindeki rollerinin, kamusal alanda eşit fırsatlara sahip olma ve ekonomik bağımsızlık gibi diğer alanlarda da etkileri olduğunu savunur. Bu nedenle, feminizm, kadınların ev içi emeğinin görünürlüğüne arttırmaya ve bu emeğin ekonomik olarak değerlendirilmesini sağlamaya yönelik politika ve uygulamaların geliştirilmesi için çalışır. Sonuç olarak, feminist bakış açısı, kadınların ev içi emeğinin ve bakım işlerinin genellikle görünmez ve değersiz olduğunu vurgular. Bu nedenle, kadınların ekonomik, sosyal ve siyasal açıdan eşitliğe ulaşması için, ev içi emeğinin değerlendirilmesi ve kadınların bu emek için adil bir şekilde tazmin edilmesi gerekmektedir (Ecevit, 2011, s.121).

Kadın emeğine dair addedilen yanlış algının yansıması kamusal hayatta varlık göstermelerinde en önemli dayanak olan çalışma hayatlarında da cinsiyete dayalı ayrımcılık, işe alım, terfi ve ücret konularında eşitsizliklere neden olabilmektedir (Ergüder, 2006). Bu nedenle, kadınların iş hayatında yer almalarını ve ev işleri ile bakım işleri gibi "kadınsı" olarak adlandırılan işlerdeki yüklerini paylaşmalarını sağlamak için toplumsal cinsiyet eşitliği önemlidir.

Feministler, tarihsel perspektiften bakıldığında, stratejik olarak feminist argümanları kullanarak çelişkili durumlardan kaçınmaya çalışmışlardır. Ancak, reform kampanyalarının stratejik kontrolü genellikle zorlayıcı olmuş ve kadın hareketinin diğer gruplarla ittifak kurmasını gerektirmiştir. Bu ittifaklar bazen feminist kaygıların sulandırılmasına ve devrimci hedeflerin gölgede kalmasına neden olmuştur. Bu nedenlerden dolayı, feminist hareketin tarihsel anlatıları ve kadın hareketinin yorumlanması, feministleri zıt kutuplara bölen polemik kampına dönüşmüş ve bu ayrımın yararsız sonuçlara yol açmıştır. Aynı şekilde, feminizmi tanımlamaya çalışan çalışmalar da eleştirilmiştir. Joanne Workman'a göre, dayatılan tanımlar, feminist hareketin çağdaş kültürel ortamını doğru bir şekilde değerlendirmeyi engellemektedir. Workman'a göre, tanımların dayatılması, kadınların mücadele ve başarılarını ciddi bir şekilde meydan okumak ve yeniden şekillendirmek isteyen feministlerin politik motivasyonlarını önemsizleştirmektedir. Bunun yanı sıra, revizyonist tepkiler de aynı

sorunları üretmektedir ve sadece ikna edici olmayan argümanlara yol açmaktadır (Homans,2015, s. 14-15).

Bu çalışma, feminist tartışmalar açısından en doğrudan ilgili konular olan "*eve ekmek getiren erkek aile*" ve "*aile ücreti*" ideali etrafında odaklanmaktadır. Feminist yazarlar Mary McIntosh ve Michelle Barrett, 1982 yılında aileye yönelik feminist eleştirileri, ateistlerin Tanrı'ya yönelik eleştirilerine benzetmişlerdir. Maddi olarak, saf bir eve ekmek getiren erkek modeli hiçbir zaman tam anlamıyla var olmamıştır, ancak bu kavramların köklü bir maddi ve ideolojik varlığı olduğunu kabul etmek önemlidir. Evde ekmek getiren erkek aile modeli, özellikle 19. yüzyılın sonlarında Birleşik Krallık ve Amerika Birleşik Devletleri'nde orta sınıf ve saygın işçi sınıflarını etkilemiştir(Barrett ve McIntosh,1992, s.76). Bu model, işçiler ve işverenler arasında çok boyutlu bir anlaşma olarak görülebilir ve cinsiyet işbölümü, aile ve iş arasındaki zaman dağılımı, istihdamın dağılımı gibi konuları içermektedir.

Bu anlaşma, düzensiz bir şekilde güncelliğini korumuştur ve bazı toplumların ekonomik ve sosyal yapısını derinden etkilemiştir. Ancak, feminist eleştirmenler, bu modelin kadınların ekonomik bağımsızlığını engellediğini, eşitsizliklere yol açtığını ve kadınların iş gücüne katılımını sınırladığını öne sürmüşlerdir. Evde ekmek getiren erkek aile modeline karşı çıkan feministler, kadınların iş hayatına girmesi, eşit ücret alması ve aile sorumluluklarını paylaşması gerektiğini savunmuşlardır. Aile ücreti ideali ise feminist tartışmalarda önemli bir rol oynamıştır. Aile ücreti, ev işlerinin ve çocuk bakımının ekonomik bir değerle ölçülmesini ve kadınların bu hizmetler için ücret almasını öneren bir kavramdır. Bu yaklaşım, kadınların ev içinde yaptığı emeğin görünürlüğünü artırmayı ve kadınların ekonomik bağımsızlığını desteklemeyi hedeflemiştir. Ancak, aile ücreti konusu da tartışmalı olmuş ve eleştirilere maruz kalmıştır. Bazı eleştirmenler, aile ücreti politikasının ev içi emeği daha da özelleştireceğini ve kadınları erkeklere bağımlı hale getireceğini öne sürmüşlerdir. Bu tartışmalar, feminist hareketin içinde farklı görüşlerin ortaya çıkmasına ve çelişkili durumların doğmasına yol açmıştır (Lewis ve Astrom, 1992, s.59-60). "Eve ekmek getiren erkek aile" ve "aile ücreti" idealleri, feminist tartışmalarda önemli konular olmuştur. Bu konularda feministler arasında farklı görüşler bulunmakta ve tartışmalar devam etmektedir. Feminist hareketin tarihsel sürecinde, stratejik ittifaklar ve çelişkilerin yönetimi önemli olmuştur. Ancak, bu tartışmaların ayrıştırıcı bir etkisi

olduğu ve feminist hareketin birlikte hareket etme potansiyelini zayıflattığı da göz önünde bulundurulmalıdır.

Geçmişe dair spotlar, kadınların toplumun beklentilerini bildiğini ve bu bilgi ışığında rollerini şekillendirdiğini göstermektedir. (Knopf, 1932; Bragdon, 1953). Kadınlar, dini ve kültürel değerlere uygun olarak, aileleri tarafından yetiştirilip sosyoekonomik durumlarına göre farklı roller üstlenmektedir. Kadınların geleneksel rolleri anne, eş, ev kadını ve işgücüne katılmaktır (Frieze, 1978). Ancak günümüzde, kadınlardan beklentilerin büyük ölçüde değiştiği gözlenmektedir. Cinsiyet rolü beklentileri ve değerleri kültürden kültüre farklılık göstermektedir (Tavris, 1986).

Savaşın sonunda, kadın işçilere karşı bir tepki ortaya çıktı ve geri dönen askerler işlerine yönelik ahlaki taleplerini dile getirdi. Bu karmaşık duruma göre bazı feministler, "eşit işe eşit ücret" talebi olduğunu fark ettiler. Ancak, bazı "yeni" feministler, klasik eşitlik kavramlarının ötesine geçerek daha ileriye bakmaya başladılar. Eleanor Rathbone gibi önde gelen sözcüler, kız kardeşlerini "tüm bu sorunlarımıza bakmayı bırakmaya" çağırdı ve erkeklerin gözünden sorunlara odaklanmalarını savundu. Kadınlar, önceden olduğu gibi anne ve ev kadını olmak istemediklerini ve ihtiyaçlarının erkeklerden farklı olduğunu savundular. Bu nedenle, yeni feministler eşit işe eşit ücret talep etmek yerine, kadınlar tarafından zaten düşük ücretlerle ya da hiç ücret almadan yapılan işlerin yeniden değerlendirilmesini istediler. Evde ekmek getiren erkek/ailenin ücret modelinin kadınların konumu ve refahı için zararlı olduğunu savundular. Bu tartışmalar sırasında, ayrılık ödenekleri ve aile bağışları gibi politika önerileri ortaya çıktı. Bazı feministler aile bağışlarını desteklerken, bazıları eşit ücret taleplerine odaklandı. Ancak, görüş ayrılıkları ve endişeler de mevcuttu. Eşitlikçi feministler cinsiyet ayrımcılığına meydan okurken, bazıları ise devletin daha fazla rol almasından endişe duydu. Bu tartışmalar, kadın hareketi içinde farklılıklara ve anlaşmazlıklara yol açtı. Kadın emeği konusu bu tartışmalarla birlikte önem kazandı. Bu tartışmalar sırasında, ayrılık ödenekleri ve aile bağışları gibi politika önerileri gündeme geldi. Bazı feministler aile bağışlarını desteklerken, bazıları eşit ücret taleplerine odaklandı. Ancak, bu tartışmalarda görüş ayrılıkları ve endişeler de ortaya çıktı. Eşitlikçi feministler cinsiyet ayrımcılığına meydan okurken, bazıları ise devletin daha fazla rol almasından endişe duydu. Bu

farklılıklar ve anlaşmazlıklar, kadın hareketinde çeşitlilik yaratarak kadın emeği konusunu daha geniş bir perspektifle ele almaya yönlendirdi.

Geçmişe dair spotlar, kadınların toplumun beklentilerini bildiğini ve bu bilgi ışığında rollerini şekillendirdiğini göstermektedir. (Knopf, 1932; Bragdon, 1953). Kadınlar, dini ve kültürel değerlere uygun olarak, aileleri tarafından yetiştirilip sosyoekonomik durumlarına göre farklı roller üstlenmektedir. Kadınların geleneksel rolleri anne, eş, ev kadını ve işgücüne katılmaktır (Frieze, 1978). Ancak günümüzde, kadınlardan beklentilerin büyük ölçüde değiştiği gözlenmektedir. Cinsiyet rolü beklentileri ve değerleri kültürden kültüre farklılık göstermektedir (Tavris, 1986). Kadın emeği, toplumsal cinsiyet rolleri, ayrımcılık ve cinsiyete dayalı sınıfsal yapılar nedeniyle önemli bir sosyal sorundur. Ev içi emek, kadınların evde yaptığı işlerin tamamını ifade eder ve genellikle ev işleri, yemek pişirme, çocuk bakımı, yaşlı veya engelli yakınlarına bakım, temizlik ve giysi yıkama gibi faaliyetleri kapsar. Bu işlerin büyük çoğunluğu ücretsiz veya düşük ücretli olarak yapılmaktadır ve toplum tarafından genellikle kadınların doğal rolü olarak kabul edilir. Kadınların ev işleri ve bakım işleri gibi geleneksel bakış içerisinde "kadınsı" olarak adlandırılan işlerle anılması, bu işlerin toplumsal olarak kadına doğuştan gelen zorunlu bir görev olarak addedilmesine, değersizleştirilmesine ve kadınların ekonomik olarak bağımlı hale gelmesine neden olmaktadır. Kamusal alan ise genellikle ücretli işlerin yapıldığı yerler olarak tanımlanır ve ev dışındaki alanları kapsar. Kamusal alanda kadınların varlığı tarihsel olarak sınırlıydı ve çoğunlukla erkekler tarafından kontrol ediliyordu (Aldemir, 2016). Ancak günümüzde kadınlar, kamu hizmetleri, eğitim, sağlık, ticaret, sanat, medya ve diğer sektörlerde faaliyet ile temsili söz konusudur. Toplumsal cinsiyet rolleri ve ayrımcılık nedeniyle, kadınlar ev içi işlerde ve bakım işlerinde daha fazla zaman ve enerji harcarken, erkekler ise kamusal alanlarda daha fazla yer almaktaydı. Bu durum, kadınların evde çalıştığı ve aynı zamanda kamusal alanda da çalışmaya devam ettiği çift iş yüküne neden olmaktadır.

2.3.1. İş yerinde sosyal çalışma

İngiltere'deki endüstri devrimi, başlangıçta kadın ve çocuk emeğine dayanmaktadır. 18. yüzyılın sonlarından 19. yüzyılın ortalarına kadar, neredeyse tüm işçi sınıfı -kızlar, anneler, eşler ve dul kadınlar- ücretli çalışmak zorunda kalmıştır. Kadınlar, pamuk, yün, ipek, keten ve dantel gibi endüstrilerde yoğun bir şekilde yer almış ve bu sektörler

endüstriyel kapitalist sınıf için ana kaynakları oluşturmuştur. Kadın işçiler, özellikle proto-endüstriyel mesleklerde yoğunlaşmış ve kadın işgücü, erkek işgücünden daha fazla oranda bulunmuştur. 19. yüzyılın başlarında, evli kadınların çoğu kayıtlı bir mesleği veya pozitif bir kazancı olan sanayi veya ev hizmetlerinde çalışmaktadır. Ancak, sayım görevlileri evli kadınların mesleklerini eksik bildirdiği için bu veriler işyerinde kadın işgücü katılımını tam olarak yansıtmamaktadır. Ayrıca, genç kızlar ve kadınlar, "modern ev endüstrisi" gibi proto-endüstriyel sektörlerde çalışmaktaydı ve bu tür işler ev de kayıt altına alınabilecek bir düzende olmaması dolayısıyla eksik sayılmıştır. Öte yandan İngiltere'deki fabrikalarla ilgili bir rapora göre kadınlar tekstil, çömlek, boyahane ve kağıt gibi sektörlerde çalışmaktadır buna ek olarak da, kadınlar ev hizmetlerinde de önemli bir rol oynamaktadır. Bu dönemdeki endüstriyel dönüşüm, İngiltere'de kadın ve çocuk işgücünün yaygın olarak kullanılmasına ve kadınların endüstriyel sektörlerde öncü bir rol oynamasına yol açmıştır. Kadınlar, tekstil sektöründe büyük bir güç kaynağı olmuş ve ekonomik faaliyetlerde önemli bir etki yaratmışlardır. Ancak, kadın işçiler genellikle düşük ücretlerle çalıştırılmış ve marjinalleşmiş işlerde istihdam edilmişlerdir. Bu durum, cinsiyet eşitsizliğini ve kadınların düşük sosyo-ekonomik konumunu vurgulamaktadır (Foster and Clark, 2018, s. 2-6).

Endüstri devrimi sürecinde kadın ve çocuk emeğinin yaygın olarak kullanılması, toplumsal ve ekonomik değişimleri beraberinde getirmiştir. Kadınların işgücüne katılımı, endüstriyel üretimdeki büyümeyi desteklemiş ve ekonomik gelişmeyi tetiklemiştir. Bununla birlikte, kadınların düşük ücretlerle çalıştırılması ve marjinalleşmiş işlerde istihdam edilmeleri, cinsiyet eşitsizliği ve sosyal adaletsizlik sorunlarını da beraberinde getirmiştir. Bu dönemde, kadınların ücretleri o kadar düşüktü ki, kadın işgücü, sadece bir verimlilik faktörü olarak değil, aynı zamanda kadınların işgücünü dışlamak için kullanılan bir argüman olabilmektedir (Kruzman ve Akabas,1981, s.52; Azid ve Chaudhary, 2001, s. 1106).

Endüstriyel ortamda sosyal hizmetin uzun ama belirsiz bir tarihi vardır. Sosyal Hizmet, "herkesin yaşam kalitesini iyileştirmek için bireyler ve toplum arasında karşılıklı yarar sağlayan etkileşim" anlamına gelmektedir. Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Federasyonu (1957), sosyal hizmeti, uygulamaya dayalı bir meslek ve sosyal değişim ve gelişimi, sosyal uyumu ve insanların güçlendirilmesini ve özgürleşmesini

destekleyen akademik bir disiplin olarak tanımlanmaktadır. Endüstriyel sosyal hizmet, endüstrilerde ve sosyal hizmet faaliyetlerine ek olarak hizmet sunumunun bir alanıdır. Endüstriyel sosyal hizmet, kültürel, tarihsel ve sosyo-ekonomik faktörler gibi bir dizi faktörden etkilenir (Cheeran vd. 2015, s. 316). Sosyal hizmet yöntem ve becerilerinin endüstriyel ortamda uygulanması olarak anlaşılmaktadır.

Endüstriyel sosyal hizmet veya endüstriyel refah çalışmaları, ABD Çalışma İstatistikleri Bürosu (by the Bureau of Labor Statistics of the Department of Labor) yapılan tanımlamaya göre, çalışanlara sektörün gereği veya yasal olarak zorunlu olmayan ücretlerin üzerinde ödemeler yaparak rahatlık ve gelişme sağlama amacını taşımaktadır (Washington Government Printing Office, 1919). Bu geniş tanımlama, bireysel ihtiyaçları karşılayan hizmetlerden toplum eğlence programlarına, anaokullarından ölüm yardımlarına kadar birçok konuyu içereceği açıkça belirtilmektedir. Refah çalışmalarıyla ilgili bu tür çeşitlilik, modern terimlerin sıkı kullanımıyla birlikte farklı ekonomik sistemler altında gerçekleştirilen işlerin kapsamını anlamamızı sağlamaktadır. Ancak, refah çalışmalarını tanımlarken dikkate alınması gereken önemli bir faktör de karşılaştırmalı bir terim olmasıdır. Refah çalışmaları bir toplumun istihdam düzeyiyle bağlantılıdır ve bu da döneme, yerel koşullara ve diğer etkenlere göre değişebilmektedir. Endüstriyel sosyal refah tanımı, mesleğin verimli bir şekilde yanıt verebileceğinden daha fazla fırsat açar ve neredeyse sınırsız alternatif örgütlenme modelleri tehlikesini beraberinde getirmektedir (Herring, 1921, s. 318-320) . Bir sosyal hizmet uzmanı, bireysel sorunlu işçilere veya sendika üyelerine danışmanlık sağlamak ve sorunlu işçilerin tespit edilmesi ve sevk edilmesi konusunda işyeri görevlileri, ustabaşılar ve gözetmenler gibi cephe görevlilerini eğitmek için bir doğrudan hizmet programı oluşturabilir veya yürütebilmektedir.

2.3.2. İş yerinde kadın emeği ve güçlendirme yaklaşımı

Güçlendirme kavramına dair ilk bakış Paulo Freire (1921-1997) tarafından ortaya konmuştur. Bu bakışa göre; toplum tarafından dışlanan ve marjinal kabul edilen grupların ihtiyaçlarını görebilmek için onların dünyalarından gözlenmesi gerektiğini savunmaktadır. Güçlendirme üzerine düşünme, Sosyoloji, Sosyal Politika, Psikoloji gibi akademik disiplinler içinde geliştirilirken; Sosyal Hizmet, Toplum Gelişimi,

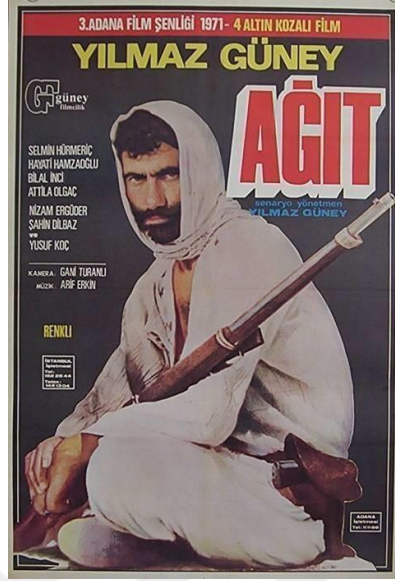
Hemşirelik ve diğer sosyal refah ve toplumsal eylem alanlarında pratik eylemde bulunanlar da kendi tanımlarını geliştirmişlerdir (Braye ve Preston-Shoot 1995; Parsloe, 1996). Kadın alanında güçlendirme teorisi sosyal hizmetin mikro ve makro uygulama alanı için önemlidir (Miley ve DuBois, 2007). Odağında insan hakları ve sosyal adaletin olması ile bireysel ve sosyopolitik alanda farkındalık kazanımını sağlamaktadır (Gutierrez ve Lewis, 1999). Bu bakışın yararı kırılğan konumda olan bireylerin bütüncül bir değerlendirme ve müdahalede farklı boyutta bakabilmeye yarar sağlamasıdır. Kadınlara; toplumsal, politik kültürel ve ekonomik bağlamların yapmış olduğu eşitsizlikleri kabul ederek insan hakları ve sosyal adalet ilkeleriyle değiştirilmesinde akademik ve mesleki bir altyapı sunmaktadır.

Kadın ve erkeğin farkı, sadece cinsiyet olarak değil toplumsal ve kültürel açıdan da kendisine meşruiyet kazanmıştır. Bu meşruiyet kadının kadın olduğu için ayrımcılığa uğramasına sebep olur. Cinsiyete dayalı iş bölümünde kadına düşen rol evi ile sınırlıdır. Kadını özel alana bağlı kılan bakış kadının çalışma hayatına girmesi ile çatışmaktadır. Bu ayrıştırıcı bakışın sonuçları ise eğitim, gelir istihdam ve siyasi katılım noktasında kadınların erkeklere oranla daha düşük katılımına sebep olmaktadır (Bora,2012: 178-183). Nelly Stromquist'e göre kadını güçlendirmede kadının ekonomik bağımsızlığa erişimi önemlidir. Öte yandan güçlendirmede kadının neden ana perspektifte olması gerektiğini ise yaşamları boyunca boyun eğmek zorunda kaldıkları deneyimler olduğunu savunur. Kaldı ki kadının güçlenmesi; kadının dönüşümünü ve köklü toplumsal değişimi de getirerek ataerkil otoritenin kırılmasına sebep olacaktır (Stromquist, 1995: 13)

Kadınlara çalışma; onların güçlendirilmesinde ve içinde yer aldıkları toplumsal çerçevede kontrol gücüne sahip olmalarına ve de bunun getirisi olarak özgüven kazanmalarına olanak kılmaktadır (Şengül ve Fisunoğlu, 2014: 4). Güçlendirme yaklaşımı, kadınların kurban psikolojisinin ötesinde güç iddiasında bulunmalarına, özgüven gelişimlerine ve de eşit güce sahip ilişkiler içerisinde yer almalarına yardımcı olmaktadır (Grosz, 2010).

2.4. Çalışmada Ele Alınan Filmler ve İçerikleri

2.4.1. Ağıt

Resim 2.1. Ağıt Filmi Afiş

2.4.1.1. Filmin özeti

Filmi senaryosu Yılmaz Güney tarafından yazılan 1971 yapımı bir Türk filmidir. Kaçakçılık yapan bir çetenin hayatını anlatmaktadır. Bu çete lideri olan Çobanoğlu ekibi ile birlikte dağlarda yaşamakta ve ölüm kalım savaşı vermektedir. Genellikle bu çetenin yaşamış olduğu zorlu sürecin anlatıldığı filmde ele alınan kadın karakter yan rolde doktor rolündedir. Karakterin görüldüğü yer hizmet vermiş oldu sağlık ocağıdır. Burada kadınlara toplum temel sağlık hizmetleri hakkında bilgilendirme vermektedir. Çobanoğlu ve adamlarının yaptığı anlaşmanın rakip kaçakçı çetelerince öğrenilmesi ve bozulması üzerine çıkan çatışmada yaralanan Çobanoğlu, adamlarının getirmiş olduğu doktor ile aralarında ne olduğu film boyunca açıkça söylenilmeyen yaklaşmanın yaşanmasıyla devam etmektedir. Çobanoğlu bu sıcaklığın ne olduğunu anlamadan dağlarda tükenip gider kaçınılmaz bir ölüm yaşamıştır (Özgüç 1974)

2.4.1.2. Filmdeki kadın karakterin özellikleri

Resim 2.2. Ağıt Filmi Doktor

20'li yaşlarında doğuda ücra Bir köyde hizmet veren doktoru canlandırmaktadır burada Temel sağlık hizmetlerini veren doktor filmin nüansları arasında aslında burada olduğunu ve de kendi köyüne hizmet etmek adına gelmiş olduğunu dile getirmektedir eğitilmiş olmanın da vermiş olduğu bir özgüven karakterde görülmektedir çete liderinin yarasını tedavi etmesiyle de onun daha Korkusuz bir karakter olduğunu yönetmen bize vermektedir

2.4.2. Gelin

Resim 2.3. Gelin Filmi Afiş

2.4.2.1. Filmin özeti

Asıl adı Anadolu üflemesi olan ancak göç üflemesi olarak adlandırılan üçlemenin ilk filmidir 1973 yılında Akademi Ömer Lütfü Akad tarafından çekilmiştir filmde muhafazakar bir ailenin kente göç etmesiyle birlikte yaşadıkları olaylar Meryem karakterinin potansiyelini görmesi ve kendi kaderini tayin etmesi üzerinden bir sunum gerçekleşir. Aile Yozgat'tan İstanbul'a göç etmiş kentte tutunmak için çabalayan ve bu uğurda önce insani değerlerini de sonra da Küçük torun Osman'ın hayatının kurban edilmesine kadar geçen süreci anlatmaktadır geleneksel bir ailenin modernleşme sürecinde arada kalması ne de dönemde aile kurumuna ve Kurum içerisinde kadına dair bakışı sunmasıyla film önemlidir

2.4.2.2. Filmdeki kadın karakterin özellikleri

Resim 2.4. Gelin Filmi Meryem

Filmde kadın karakter Meryem köyden kente göç etmiş köyde bir kadın olarak sunulmaktadır burada gözlenen Meryem'in söz hakkının olmaması daha doğrusu filmde karınların hepsi eşleri tarafından söz hakkına sahiptirler ancak Meryem karakteri sinemadaki genel kadın sunumuna nazaran çok daha dışlı bir karakter olarak karşımıza çıkmaktadır. Meryem aile içerisindeki baskı ve söylemleri karşı çıkarak direniş göstermiş ve o dönemde Aslında zıt olan bir karar vererek Çalışma Hayatında adım atabilmiştir Bu açıdan film boyunca kurban etmek üzerinden sunulan çerçeve Meryem üzerinden Kendi Kaderini tayin edebilme ve özgürlüğüne ulaşabilme süreci olarak tanımlanabilmektedir. Film döneminde kadının kamusal olanlar rol almasının

ahlak çerçevesindeki olarak gözlemlenmesinin geleneksel bakışın kadın üzerindeki algısı net bir şekilde göstermektedir. Meryem karakterine gözünden bilinç yükseltmesi bakımından bir o kadar önemli ki bu bilinç yükseltmesi kişinin farkındalığını ortaya koymasak kendi benliğini ortaya koymasına adına önem taşımaktadır

2.4.3. Diyet

Resim 2.5. Diyet Filmi Afiş

2.4.3.1. Filmin özeti

Lütfen Ömer Akat olan 1974 yapımı bir Türk filmidir filmde En azından nokta Köyden kente göç eden bir ailenin fabrikalarda çalışma şartlarının ve de haklarının ele alınmasıdır başrol karakter Hülya Koçyiğit tarafından canlandırılmakta ve bu Hacer karakteri kadının Hak arama sürecinde örgütlenmesi adına perspektif sunmaktadır Diyet filmi, bir işçinin fabrikada ki makineye kendisini kaptırmasıyla başlar ve yerine alınan diğer bir işçinin yine aynı makineye kendisini kaptırmasıyla bitmektedir (Özden,2017, s. 163) bu filmi diğer işçi filmlerinden ayıran yegane nokta Akad'ın politik bir amaç doğrultusunda koşmadan işçiyi aktarmasıdır(Onaran, 2013). Öyle ki filmde işçi büyür, bilinç kazanır, örgütlenir ve bu senaryo sürecinde olağan bir süreç olarak seyirciye aktarılmaktadır. İşçi bilincinin oluşma süreci aktarılırken film içerisinde sağlanan çelişkiler ile hem karakterin düşünmesi hem de izleyicinin

düşünmesi istenmektedir. Filmin konusu itibari politize olunabilecek bir altyapı olsa da bu amaca dahil olmadan çelişkiler eşliğinde kişiye aktarılmaktadır, filmin son sahnesinde bile bu durum muğlaktır. Hacer karakteri “bizim diyetimizi kim ödeyecek” dediğinde aslında tam olarak sahip olduğu haklar noktasında bilinç sahibi olmadığı görülmektedir.

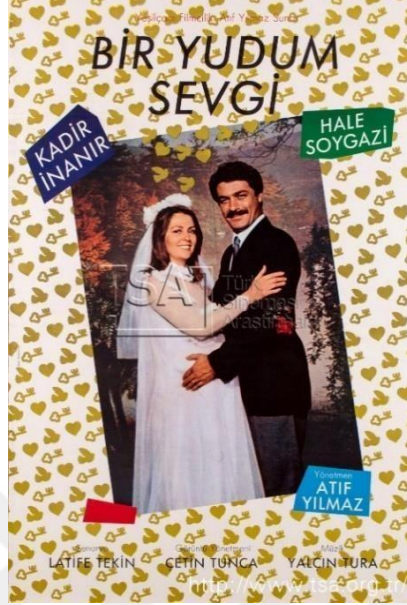
2.4.3.2. Filmdeki kadın karakterin özellikleri

Resim 2.6. Diyet Filmi Hacer Karakteri

Kadın karakteri olan Hacer'e bakıldığında Hacer 20'li yaşlarının sonunda babası iki çocuğu ve eşi ile birlikte İstanbul'a göç etmiş bir kadındır Daha sonrasında eşya onu terk eder ve ailenin geçimini sağlamaya çalışmaktadır bu süreç içerisinde fabrikada ağır çalışma şartları ve Hak arama süreçlerinde yaşanan dezavantajları gidermek üzerine ses çıkarma yolunu seçmiş bir kadın olarak karşımıza çıkar filmde genellikle dönemin modernleşme süreci ve de sendikalaşma anlatılmaktadır

2.4.4. Bir Yudum Sevgi

Resim 2.7. Bir Yudum Sevgi Filmi Afiş

2.4.4.1. Filmin özeti

1984 yapımı Aykut Yılmaz filmidir. filmde Aygöl karakteri Hale Soygazi tarafından canlandırılmaktadır. Film, ev hanımı olan bir kadının çocuklarının bakımını üstlenmek hem de kendi hayatını daha fazla söz hakkı olabilmesi adına çalışma hayatına girmesi ve çalıştığı fabrikada bilinçlenme sürecini anlatmaktadır. sonrasında bu süreç evliliğinde önce boşanmasına daha sonra sevdiği bir adamla tekrar evlenmesine kadar sürecektir. Bir Yudum Sevgi, bir yanda işsiz güçsüz vaktinin çoğunu kahvelerde geçiren 4 çocuğunun sorumluluğunu üstlenemeyen bir koca ile öte yandan aile içi bir anlaşmazlık sonucu zorla teyzesinin oğluna verilen bir kadının istenmeyerek birbirlerine ittikleri Aygöl ile Cemal'in yasak aşkının öyküsüdür. Bu yasak aşk zamanın içerisinde gerçek bir sevgiye dönüşecek iki sevgili toplam 5 çocuğunu ve tüm çevrenin yarattığı güçlüklerle karşı mutluluğa erişmeye savaşacaklardır.

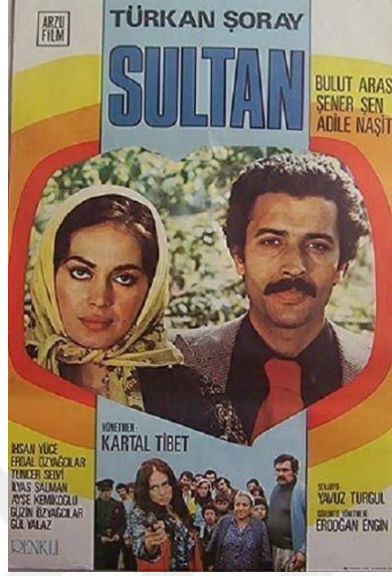
2.4.4.2. Filmdeki kadın karakterin özellikleri

Resim 2.8. Bir Yudum Sevgi Filmi Aygül Karakteri

Aygül karakteri 30 yaşlarının başında 4 çocuk annesi bir kadındır eşi evin bakımını üstlenmemekte Aygül hem çocuklarına bakmakta hem de bir şekilde evde ekonomik olarak çevirmeye çalışmaktadır. Görece daha cesur ve baskın bir karakter olan Aygül fabrikaya girmesiyle birlikte Fabrika ortamında fabrikanın ona sunmuş oldu Şartları iyi şekilde kullanarak haklarının farkına vararak ekonomik bağımsızlığını elde eden bir kadın karakter olarak karşımıza çıkar. Sonrasında eşin eşi Cuma'dan ayrılır ve fabrikada tanışmış oldu Cemal ile evlilik yoluna gider. Aygül'ün eşinin çalışma hayatında dikiş tutturamaması nedeniyle fabrikada işe başlaması esasında bir mecburiyetten kaynakladım para kazanarak kendi kararını verebilme adına kendi bağımsız hisseden kadın çocuklarını alıp başka eve çıkmayı da iş yaşına başlamasına borçludur. Aygül ev içi işlerden kısmen uzaklaşırken diğer yandan işçilerinden biri haline gelir bu durum kadının özgürleşmesini kendi elini alması dışına çıkarak iş hayatına başlamasıyla mümkün olmuştur. Bir yudum sevgi filmimde Aygül karakteri fabrika işçisi olduktan sonra çalışmaya başlayarak ekonomik özgürlüğüne kavuşmaktadır. Atilla Dorsay (1984), Aygül karakteri için “Aygül tipi sinemamızda evinde oturup çalışmayarak kocasının eline bakan doğal olarak da ondan gelebilecek her türlü ihaneti sineye çekmeye mahkûm aile kadının tipini alternatif bir tiptir. Kendisi de çalışarak kocasından gelebilecek her türlü baskı ve ihanete direnebilen ekonomik özgürlüğünü dolayısıyla cinsel özgürlüğüne kavuşmuş yani özgür kadın tipidir Aygül. “ Aygül'ün iş için işçileşerek çalışarak bulduğu çıkış yolu sonunun bedeninin değil emeğini satarak kurtulmasına yarar sağlayacaktır.

2.4.5. Sultan

Resim 2.9. Sultan Filmi Afiş

2.4.1.1. Filmin özeti

Senaryosu Yavuz Turgut tarafından yazılan Kartal Tibet'in yönetmiş olduğu 1978 yapımı bir filmdir filmin başrolünde Sultan karakterini Türkan Şoray canlandırmaktadır Sultan filmi Mahalle kültürünün anlatıldığı ancak Bunun içerisinde iç göçün ve bunun getirisi olan gecekondulaşmanın varlığını arabesk kültürü bize aktaran önemli bir filmdir filmde mahallenin Genç ve yakışıklı karakteri olan Kemal'e ki bu karakter aynı zamanda muhtarın oğludur. Sultana aşiktir. bu aşkın yanı sıra mahallenin muhtarının kentin yenileşmesi adına müteahhitlere vermiş olması ile birlikte mahallenin yıkılması ve insanların farklı yerlere göç etmesi de gerekmektedir.

2.4.3.2. Filmdeki kadın karakterin özellikleri

Resim 2.10. Sultan Filmi Sultan Karakteri

Sultan karakteri 30'lu yaşlarının başında 4 çocuk annesi bir kadını canlandırmaktadır. Sultan Çetin Ceviz tuttuğunu koparan evde de temizliğe giden bir karakterdir. Filmdeki diğer kadınlarla ilişkisinin yakın olduğu ve birlikte hareket etmeleri de söz konusudur. Filmde kadın dayanışmasının örneklerine de rastlanmakta ve Sultan karakteri üzerinden bu sunum gerçekleştirilmektedir.

2.4.6. Savunma

Resim 2.11. Savunma Filmi Afiş

2.4.1.1. Filmin özeti

Yönetmeni Osman F. Seden olan 1986 tarihli bir sinema filmidir. Filmde bir cinayet vakası anlatılmakta ve bu cinayet vakasında kilit rol Gülşen Bubikoğlu tarafından canlandırılan Handan karakteri üzerinden anlatılmaktadır.

2.4.3.2. Filmdeki kadın karakterin özellikleri

Resim 2.12. Savunma Filmi Handan Karakteri

Filmin kadın karakteri olan Handan'a baktığımızda; Handan 30 yaşlarının başında savcılık mesleğinde bir karakter olarak karşımıza çıkar. film boyunca zekasıyla ve iş bitiriciliği ile karşımıza çıkan bu karakter filmin ana odak noktalarından biri olmuştur Film boyunca karakterin yaşadığı manipülasyonlar ve iş yaşamındaki baskılara rağmen ele almış olduğu tutum ayakları üzerinde duran bir karakteri betimlemektedir

3. BÖLÜM: TÜRK SİNEMASINDA KADIN YANSIMALARINA VE SOSYO EKONOMİK VE KÜLTÜREL SORUNLARA OLGUSAL BAKIŞ

3.1. Kadın İstihdamına Toplumsal Bakış

Bu başlık altında öncelikle istihdam kavramına bakılması gerekmektedir öyle ki istihdam kavramı en genel tanımıyla “*çalışma ve gelir elde etme kararında olan bireylerin hizmetlerinden faydalanmak üzere irade ve ihtiyarı olarak çalıştırılmaları*” olarak ele alınmaktadır (Yaman,1977, s.49).Kadın istihdamına gelindiğinde ise sanayi devrimi kadınların ücretli olarak çalıştırıldığı ilk dönemdir bu süreçte üretimini artışı merkezileşme ve rekabet artışı iş gücüne olan talepte arttırmıştır bu süreç olası bir sömürü ilişkileri alanı oluşturmuş ve bu noktada dezavantajlı gruplar içerisinde yer alan kadınlarda ucuz kadın emeği olarak sömüre odaklı bakılmaya başlanmıştır (Tokol, 2001, s. 305) .Toplumsal yapı içerisinde kadın ve erkeğin sosyal yaşama katılımında farklılıklar mevcuttur. Bu farklılıklar iki cinsin toplumsal hayattaki temsilleriyle de bağlantılıdır. Toplum kadın ve erkeği cinsiyet rolleri ile benimsemekte ve öncelikle özel alan yani aile sonra da kamusal alanda var etmektedir. Kadının iş yaşamındaki var oluşuna bakıldığında çalışma hayatına katılımı içinde bulunduğu tarihsel döneme göre farklılık göstermiştir sanayi devrimi öncesinde tarımla uğraşmış sanayi devrimiyle de kadın emeği endüstriyel sektöre kaymıştır (Yılmaz,20014, s.304-305). Küreselleşen dünya düzeyi ile birlikte tüm sektörlerde ve tüm birimlerde olduğu gibi kadınların çalıştıkları alanlarda da dönüşümler yaşanmaktadır özellikle hizmet sektör ön plana çıkmış kısmi süreli ve esnek çalışma düzeninde hayata girmiştir. Çalışma yaşamına girişi ülke kalkınmalarını sürekli açısından önem arz eder. Özellikle küreselleşen dünya ekonomisi içerisinde kadın iş gücünün önemi büyüktür. Rekabetçi ekonomik anlayışının hızı kazandığı günümüzde kadınlar artı değer yaratan en önemli üretim faktörlerinden emeğin büyük bir bölümünü oluşturmaktadır. Dolayısıyla kadınların iş gücüne katılım oranları üretime katkıları açısından önemlidir. Kadınların iş gücüne katılmasındaki en büyük etkenlerden biri toplumsal bakışla karşı karşıya kalmalarıdır. Kültürel normlar gereği erkek egemenliğinin var olduğu ve kadının ev bağımlılığına dayalı toplumsal ilişkiler üzerinde temellenen ataerkil

toplumsal yapı kadının iş hayatında yer alması konusunda belli sıkıntılarda getirmektedir. Öyle ki her ne kadar modernleşme yaşanmış olsa dahi bazı kurumları modernleştirilmesinde kadın konusuna gelince geleneksel kültürün normlarına bağlı olduğu görülmektedir. Kadın emeğinin işgücü piyasasında var olması engellenmiş ve kadınların aile içerisindeki rolleri değişmeden korunmuştur. Her ne kadar Türkiye’de cumhuriyetin kurulması ile birlikte belli noktalarda toplumsal cinsiyet alanında rejimler yaşanmış olsa da toplumda var onun ataerkil bakış açısının varlığı görülmektedir. Özellikle Türkiye’de 1980’lerden sonra ciddi bir şekilde kadın hareketi görülmektedir. Bu kadın hareketi mücadelesi sonrasında kazanılan kadın bakanlığının varlığı buna işaret eder ancak süreç içerisinde bu aile ve sosyal politikalar bakanlığı olarak isim değiştirilmiş ve kadının yeri yine ayrı odaklı böyle politika üzerinde şekillenmeye başlanmıştır (Dedeoğlu ve Elveren, 2015, s.8-11). Kadının iş yatırımını atılması kimi zaman aile içi ilişkilere dönüştürülmesi ve ekonomik özgürlüğünü elde edebilmesi bağlamında eleştirilirken kimi zaman ise kadının toplumsal yapıya yetkin bir rol ile katılım göstermesi bağlamında yüceltilmiştir. Ekonomik döngünün devamı ve ekonomik katılımının anahtarı kadın ve erkek cinsiyetinin üretici konumda olmaları ile gerçekleşmektedir. Kadının iş yaşamına dâhiliyesinin yanı sıra ev için sorumlulukları da üstlenmesi pek çok zorlukla karşılaşmasına sebep olmaktadır kadının çalışma hayatında üretken olması hiç şüphesiz psikolojik bir doyum sağlamaktadır

3.2. Çalışma Yaşamında Kariyer Planı ve İlerleme

Kapitalist ekonomide sınıf atlamının çeşitli yolları vardır. Bu sistem içerisinde de kişinin belli bir statü elde etmesi ya da var olan statüsünü koruması kadın ve erkek için eşit değildir. Bu iki cinsin göstermiş olduğu farklar kadınların ikinci sınıf olma durumunu perçinlemektedir. Erkekler için toplumda sınıf değiştirme ve yükselme başlıca iki kanaldan gerçekleşmektedir. Erkekler için eğitim düzeyi düşük dahi ekonomik olarak kendini iyi bir konuma getirebilmesi çok daha rahat olabilmektedir. Kadınlara gelince ise bu durum çok daha sınırlıdır. Çünkü bir kız çocuğunun içinde doğduğu sınıftan bir başka sınıfa bağımsızca atlama olasılığı bir erkekten düşüktür ve sırf bu sebepten yine doğduğu sınıfta kalma ihtimali çok daha büyüktür. Eğitim yolunu

ve ekonomik yolu kullanamadığında kadınların daha çok dışılığı ile birlikte erkek üzerinden sınıf atlama çabasına girmekte yani bu evlilik ile olabilmektedir. Diğer taraftan kadın ve erkek evlendikleri zaman her ikisi de eğitimsiz olsa dahi erkek yine kendisine bir yol bulabilmektedir. Kadınların erkeklere oranla düşük düzeyde eğitilmesini hazırlayan etkenler hiç kuşkusuz yatırımın karşılık getirisi beklentisidir. Öyle ki eğitim lüks bir tüketim olarak kabul edilmektedir ve aileler kız evlatların evde yardımdan yoksun kalmak istememelerinden ve de bunun bu eğitimin karşılığını almak istememelerinden dolayı okutulmamaktadır. Bir diğeri köylerde çalışan kadınların %89'u ev içinde tarıma iş gücünü getirmektedir yani Kadınlar Emek yoğun nitelikteki en basit işçi konumundadır. Bu işleri onlar yapmadığında yerlerini makineler ya da ücretli işçiler yapacağı için bu güçten mahrum kalmak istememektedirler. Kadın bir yerde kocası babası ya da erkek evladı için bu ücretsiz iş yerine getiren emre amade bir figürdür. Gelir olarak çocuk okutmaya elverişli değilse burada tercih edilen erkek çocuğun okuması olmaktadır. Bundaki sebep ise erkeğin yaşamı boyunca çalışma hayatında kalacak ve yapılan eğitimin giderinin karşılığını alacağı düşüncesidir. Kısaca kadının eğitim olanaklarını sınırlayan başlıca etkenler köy ortamı ve değer yargıları ailenin gelir düzeyi ve kızları okutmaktan beklenen gelir bekleyişinin düşüklüğü şeklindedir. 1960 sonrasında kadınların eğitime katılımlarında artış gözlenmektedir. Hatta kadınların eğitimi toplunun en alt tabakalarına dahi ulaşmaktadır ve bu paralel olarak çalışma hayatında kadının yer almasına da etkendir (Kazgan,1978).

Çalışma düzeni, kadının aile içi yaşam doyumunu değiştirip etkilediği gibi çalışma yaşamının ağır koşulları varsa bu tam tersi etkiye sahip olacaktır. Örgüt kültürü kadın çalışanın kariyer fırsatları için eşit şartlar sağlarken bazı kadınların üst yönetim kadrolarına ulaşabilmesi uzun ve zordur. Kadın çalışanların %70'i mesleklerinde ilerleme konusunda erkeklere göre daha fazla çalışıp daha fazla beklemekte ve hiyerarşik yapıda yönetim kadrosuna erkek çalışanlarının nazaran daha zor ulaşabilmektedir. Kadınların kariyer planlamasında destek sağlayacak engellilerle karşılaştıklarında onları yol gösterecek birisinin eksikliği kariyer engelleri arasındadır. Öte yandan kadınların eğitim yaşamında yer alışlarına bakıldığında erkeklere göre eşit oldukları bilinmektedir (Çötök,2019, s.55-56). Kadınların iş yaşamında aktif olmaları geçmişten günümüze kadar teşvik edilmeye devam etmekte iken diğer sorunlarda

kadınların iş yaşamında yönetici ve Lider pozisyonlarında yeterince temsil edilmedikleri görülmektedir

Kadınların, kötü çalışma koşullarına sosyal politikaların ilk tepkisi tehlikeli ağır ilişkilerde ve geceleri özellikle sanayi işlerinde çalışmalarının yasaklanması şeklindedir. Ancak bu yasaklar kadınların sağlık ve güvenlik ayrımcılık güvenliklerine ayrımcılık yoluyla korurken onların ekonomik ve sosyal çıkarları ile haklarını gerçekleştirmelerinin önüne engel oluşturmuştur (Bertin,2001, s.1). Kadınların erkeklere nazaran zayıf ve özel olarak korunması gereken aile içi görevleri olan çalışanlar olarak gören bu nedenle de belli alanlarda ve zamanlarda çalışmalarını yasaklayan özel kurallara bağlayan yaklaşım meşruluğunu yitirmesiyle istihdamda fırsat eşitliğini önceden ve yeni bir döneme girilmiştir. Eşitlik ilkesi ile birlikte çalışanlarına ait olduğu toplumsal grupların vasıfsız olarak bireysel olarak varsayılan özellikleri temelinde değil toplumsal gruplardan bağımsız olarak bireysel kapasitelerini becerilerini vasıflarını objektif şekilde değerlendirmeyi aktif kılmaktadır.

İstihdam yoğunluğuna bakıldığında heterojen bir nitelik şeklinde hizmet sektöründe kadın istihdamının arttığı gözlenmektedir. Hizmet kesimindeki bu çalışma koşulları diğer birçok faaliyet alanında yaygın olmayan kendine özgü sağlık ve güvenlik riskini içermektedir. Madencilik inşaat ya da imalattaki gibi fiziksel risk barındırmadığı halde hizmet testinde çoğunda psikososyal riskler yaygındır (Kapar,2015, s.177). Sadece ruhsal ve sağlık alanında değil aynı zamanda kişilerin psikososyal riskleri diğerlerinden ayrılan özelliklerden birisi niteliğini taşır kadın çalışanlar fiziksel ve psikolojik şiddet cinsel taciz saldırı gibi çeşitli biçimler alabilen psikososyal risklere daha fazla maruz kalmaktadır parantez içerisinde (WHO,2004)

3.3. Cinsiyete Bağlı Kazanç Farkı

Cinsiyete dayalı ücret eşitsizlikleri, iş hayatında kadınların karşılaştıkları zorluklardan biridir. Eşit işe eşit ücret sağlayan yasalara rağmen, kadınların erkek meslektaşlarına nazaran daha düşük kazanç elde ettiğini göstermektedir (Çakır, 2008: s. 34). Mesleki ayrımcılık, kadın emeğinin yeterince değerlendirilmemesi ve bilinçsiz önyargı gibi faktörler bu kazanç açığına katkıda bulunmaktadır (Nasır,1997: s. 94–95). Bireylerin

cinsiyet bağlamında kalıcı kazanç farkına katkıda bulunan yapısal, örgütsel ve bireysel faktörler söz konusudur. Bunlardan ilki meslek ayrımıdır.

Mesleki ayrım, kadınların geleneksel olarak gereğinden az değer verilen ve daha düşük maaş alan belirli endüstrilerde ve mesleklerde yoğunlaşmasını ifade etmektedir (Gutek, Cohen ve Tsui, 1996). Bu fenomen, kadınları belirli mesleklere yönlendiren ve onları daha yüksek maaşlı alanları takip etmekten caydıran toplumsal beklentiler, cinsiyet kalıp yargıları ve kültürel normlardan etkilenmektedir (Özen Kutanis ve Çetinel, 2016: s. 64). Bu sebeple kadınların; eğitim, sağlık ve sosyal hizmetler gibi finans veya teknoloji gibi erkek egemen alanlara kıyasla daha düşük ücret verme eğiliminde olan sektörlerde istihdam edilme olasılığı daha yüksek olmaktadır.

Kadınların emeğine gereken değerin verilmemesi, kazanç farkına katkıda bulunan bir diğer önemli faktördür. Tarihsel olarak, kadınların egemen olduğu mesleklere, benzer beceri gereksinimlerine sahip erkeklerin egemen olduğu mesleklere kıyasla daha düşük statü ve daha düşük ücret atanmıştır (Şimşek, 2011: s. 119-126). Bu değer düşüklüğü genellikle cinsiyet önyargılarından, klişelerden ve kadınların işinin daha az talep kâr veya daha az değerli olduğu algısından kaynaklanmaktadır. Dişileştirilmiş çalışmayla ilişkili becerilerin değersizleştirilmesi, kalıcı ücret eşitsizliğine katkıda bulunmaktadır.

Bilinçsiz önyargı, bireylerin genellikle bilinçaltı bir düzeyde sahip oldukları, yargılarını ve karar verme süreçlerini etkileyen örtük önyargıları ve basmakalıp yargıları ifade etmektedir (Lopez, 2018). Kazanç bağlamında, bilinçsiz önyargılar, kadınların aile sorumlulukları nedeniyle daha az yetkin oldukları veya kariyerlerine bağlı oldukları algısı gibi çeşitli şekillerde ortaya çıkabilmektedir. Bu önyargılar, işe alma kararlarını, terfileri ve maaş müzakerelerini etkileyerek, eşit derecede nitelikli erkek meslektaşlarına kıyasla kadınların daha düşük kazanç elde etmesine neden olabilmektedir.

Kadınların erkeklere kıyasla daha yüksek maaşlar ve yan haklar için pazarlık etme olasılıkları da daha düşüktür. Bu müzakere eşitsizliği, toplumsal beklentiler, cinsiyet normları ve tepki korkusu veya iddialı davranış için sosyal cezalar dahil olmak üzere çeşitli faktörlere bağlanabilmektedir (Halaçlı ve Karaalp-Orhan, 2022: s. 66). Etkin bir şekilde müzakere etme konusundaki isteksizlik veya endişe, başlangıçtaki maaş

tekliflerinin düşmesine ve maaş artışı için sınırlı fırsatlara katkıda bulunarak zaman içinde kazanç farkını devam ettirebilmektedir.

3.4. Görevde Yükselme Sorunu

Kariyer gelişimi ve terfi fırsatları söz konusu olduğunda kadınlar erkeklere oranla engellerle karşılaşmaktadır. Kadınların liderlik yetenekleri, karar verme pozisyonlarında temsil edilmemeleri ve mentorluk ve sponsorluk programlarına sınırlı erişimleri ile ilgili klişeler ve önyargılar, ilerlemelerini engelleyen temel faktörlerdir (Örücü vd, 2007).

Kadınların liderlik yeteneklerine ilişkin klişeler ve önyargılar, kariyer gelişimlerini engellemede önemli bir rol oynamaktadır. Kökleşmiş toplumsal inançlar ve toplumsal cinsiyet normları genellikle liderlik niteliklerini erkeksi özelliklerle ilişkilendirerek, kadınların liderlik rolleri için daha az yetenekli veya uygun oldukları algısını yaratılmaktadır. Bu önyargılar, karar alma süreçlerini etkileyerek kadınların terfi ve ilerleme fırsatları için göz ardı edilmesine yol açabilmektedir.

Kadınların karar verme pozisyonlarında ve üst düzey liderlik rollerinde temsil edilmemesi, kadınların kariyerlerinde sınırlı ilerlemesine katkıda bulunmaktadır. Kadınlar kendilerini etkili pozisyonlarda temsil görmediklerinde, kendi ilerlemelerini tasavvur etmek ve daha üst düzey roller peşinde koşmak konusunda kendilerine güvenmek zor olabilir. Liderlik pozisyonlarında kadın rol modellerin ve akıl hocalarının yokluğu, kadınların ilerlemesinin daha az ulaşılabilir olduğu fikrini daha da sürdürülebilir kılınmaktadır (Mukherji, 2010: ss. 23-42).

Kadınlar genellikle kariyer hedefleri ile aile sorumluluklarını dengelemede benzersiz zorluklarla karşılaşabilmektedir. Bakım yükünü üstlenmenin yanında onlardan beklenen ev işlerini yönetme süreci, kariyer gelişimi için ek engeller yaratabilmektedir. Bakım verme konusunda kadınlara daha fazla yük bindiren geleneksel toplumsal cinsiyet normları ve toplumsal beklentiler, mesleki gelişime ve ilerleme fırsatlarının peşinden koşmaya yatırım yapmak için sınırlı zaman ve enerjiyle yaşamalarına sebep olabilmektedir.

3.5. Bakım Sorumluluğu

Kadınlar, iş dünyasına katılımlarını ve ilerlemelerini önemli ölçüde etkileyebilecek şekilde ev ve bakım sorumluluklarının üstlenmektedir. Toplumsal normlar ve beklentiler genellikle, kadınların ev işleri, çocuk bakımı ve yaşlı aile üyelerinin bakımı için birincil sorumluluğu üstlenmesinin beklendiği, cinsiyete dayalı bir iş bölümünü dikte etmektedir (Tunç, 2014: s. 622; Demirbilek, 2007: s. 14). Bu iş bölümü, kadınlara bakım verme ve ev içi sorumluluklar yükleyen geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri ve klişelere dayanmaktadır. Bunun getirisi olarak da, kadınlar orantısız bir ücretsiz iş yükünü omuzlayarak, mesleki uğraşlarına ayıracak daha az zaman ve enerjiye sahip olmaktadır

Kültürel beklentiler, ev içi iş bölümünün ve bakım sorumluluklarının şekillenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Pek çok toplumda, kadınların bakıcılık rolleri için doğal olarak daha uygun olduklarına ve birincil sorumluluklarının ev içi alanda olduğuna dair yaygın bir inanç söz konusudur (Tekişık, 2000: s. 16). Bu kültürel normlar, kadınların kariyer ilerleme fırsatlarını sınırlayabilmektedir, çünkü kadınların aile yükümlülüklerini profesyonel önemlere göre öncelemesi beklenir.

3.6. Görünmez Emek

Kadınlar genellikle ücretsiz aile işçiliği sağlar, bu da onların mevcudiyetlerini ve ücretli istihdama bağlılıklarını sınırlayabilmektedir. Kadınların mesleki arayışlarına tam olarak katılmalarını sağlamak için bu ücretsiz aile emeğinin tanınması ve yeniden dağıtılması gerekliliğinin altı çizilmelidir.

Kadınların genellikle ücretsiz aile işçiliği sağlaması fikri, bu kadınların ücretli istihdama uygunluklarını ve bağlılıklarını sınırlayabilir, çeşitli akademik bakış açılarıyla açıklanabilmektedir. Bu açıklama, ücretsiz işin eşitsiz dağılımına ve bunun kadınların işgücüne katılımı üzerindeki etkisine katkıda bulunan pek çok boyutu kapsamaktadır. Örneğin hane halkı işgücünün cinsiyete dayalı işbölümü Toplumsal normlar ve beklentiler ile şekillenmekte ve genellikle kadınlara ev işleri, çocuk bakımı

ve yaşlı bakımı da dahil olmak üzere ücretsiz aile emeğinin birincil sorumluluğunu olduğunun altını çizmektedir.

Hane içindeki toplumsal cinsiyete dayalı güç dinamikleri, kadınların ücretsiz aile işçiliği konusundaki orantısız sorumluluğuna da katkıda bulunabilmektedir. Geleneksel toplumsal cinsiyet normları genellikle erkekleri baskın konumlara yerleştirerek onlara daha fazla karar verme gücü ve daha az bakım yükümlülüğü sağlamaktadır (Baran,2009: s. 233-250). Bu güç dengesizliği, kadınların ücretsiz işlerde daha büyük bir pay almasına, kadınların ücretli istihdama uygunluklarını ve taahhütlerini sınırlandırmasına neden olabilir

3.5. Örgütlenme ve Hak Arama Eksikliği

Kadınların örgütsüzlüğü ve toplu iddiaları, haklarını savunma ve iş dünyasında cinsiyet eşitsizliklerine meydan okuma yeteneklerini engellemektedir (Özkan, 2014: s. 17). Kadınların iş yaşamında destekleyici ağlar oluşturmanın, işyerlerinde kadın örgütleri ve ağları kurmanın ve sektörler arasında ittifaklar geliştirmenin önemini vurgulanmalıdır. Toplumsal normlar ve beklentiler, kadınların kolektif eyleme ilişkin davranışlarını ve algılarını şekillendirmede önemli bir rol oynamaktadır. Daha çok caydırıcı ve önleyici noktada yer alan toplumsal bakış kadınların yetiştirme ve bakım verme rollerine mesleki özelemlerinden daha fazla öncelik verebilmektedir. Ve yine kadınlar mevcut güç yapılarına meydan okuduklarında toplumsal tepki veya eleştiriyile karşılaşabilmektedir, bu da onların toplu eylemde bulunmaktan caydırabilmektedir.

Kendinden şüphe duyma ve misilleme korkusu gibi psikolojik engeller, kadınların örgütlenme ve hak arama sürecinde istekliliğini engelleyebilmektedir. Kadınlar, kendi bireysel çabalarının anlamlı bir değişimle sonuçlanmayacağına dair bir güçsüzlük duygusuna veya inancına yol açan, güvenlerini ve temsiliyetlerini baltalayan toplumsal mesajları içselleştirebilirler. Ek olarak, kadınlar, toplu örgütlenme ve savunuculuk faaliyetlerine katılmalarını engelleyebilecek misilleme veya mesleki aksilikler gibi olumsuz sonuçlardan karşılaşmaktan çekince yaşayabilmektedir.

İş alanında karşılaşılan yapısal engeller, kadınların toplu olarak örgütlenme ve savunma yapma becerilerini de engelleyebilmektedir. Liderlik pozisyonlarındaki cinsiyet dengesizlikleri, karar alma rollerinde sınırlı temsil ve ağlardan ve güç

yapılarından dışlanma, kadınların kaynaklara, desteğe ve toplu eylem platformlarına erişimini kısıtlayabilmekte, örgütlerin hiyerarşik doğası, kadınları statükoya meydan okumaktan caydıran güç farklılıkları yaratabilmektedir.

4. TÜRK SİNEMASINDA ÇALIŞAN KADIN TEMSİLİNE YER VEREN FİLMLERDE TOPLUMSAL ANALİZ

Bu bölümde Türk sinemasında çalışma hayatını ele alan filmler üzerinden çalışan kadınların yaşadığı sorunların tespit edilerek sosyal hizmet perspektifiyle sunumunun gerçekleştirilmektedir. Ancak analizlere geçmeden önce, çalışmanın yöntemi, yaklaşımı, uygulama süreci ve analiz sürecine ilişkin bilgiler detaylı bir şekilde aktarılmaktadır

4.1. Araştırmanın Yöntem ve Tasarımı

Araştırmanın yöntemi ve tasarımı, araştırma sorularını yanıtlamak için kullanılacak strateji, çerçeve, veri kaynakları ve veri toplama yöntemlerini belirleyen bir planı içermektedir.

Hangi stratejiye bağlı kalınarak veri toplanacak? Araştırma stratejisi, araştırma sorularını yanıtlamak için kullanılacak genel yaklaşımı belirlemektedir

Hangi çerçeveye? Araştırma tasarımı, kullanılacak teorik veya kavramsal çerçeveyi belirlemektedir. Bu çerçeve, araştırma sorularının anlaşılmasına ve analizine rehberlik eder.

Kimden? Verilerin hangi kaynaklardan toplanacağı belirlenmektedir. Bu, hedeflenen katılımcıların veya örneklem grubunun belirlenmesini içerir.

Nasıl? Araştırmada veri toplama yöntemleri ve araçları belirlenmektedir. Bu, görüşmeler, anketler, gözlemler, odak grupları, arşiv araştırmaları gibi farklı tekniklerin kullanılmasını içerebilmektedir. Seçilen yöntemler, araştırma sorularının ve amaçlarının doğası ve kısıtlamaları dikkate alınarak belirlenir.

Bu çalışma, Türk sinemasında kadın çalışanların sunumuyla ilgili bir örnek olay çalışması olarak tasarlanmıştır. Yorumlayıcı yaklaşımı temel alan bu nitel araştırma, sosyal bir olgunun incelenmesi ve analizi için kullanılan bir yöntem olan örnek olay

çalışmasını kullanmaktadır. Örnek olay incelemesi, bir olgunun çeşitli etkenlerini bir bütün olarak görmeyi sağladığı için farklı alanlarda yaygın olarak kullanılan bir yöntemdir. Ayrıca derinlemesine inceleme gerektiren bir yöntem olduğu için genellikle nitel veri toplama tekniklerinden yararlanılmaktadır.

3.1.1. Örnek olay çalışması

Örnek olay çalışması, ele alınan olayın karmaşıklığını ve bağlamını dikkate alarak tüm yönleriyle derinlemesine anlamayı hedefleyen ve emek-yoğun bir stratejiyi içermektedir. Bu yöntem, tek bir olayın veya az sayıdaki olayın çeşitli olgularla ilişkilendirilmesiyle araştırılan verilere bütüncül bir nitelik kazandırmaktadır. Ayrıca diğer yöntemlerle yapılan incelemelerde gözden kaçabilecek olan belirli ayrıntıların derinlemesine incelenmesine fırsat vermektedir (Altunışık ve diğ., 2004: 222).

Örnek olay çalışmalarının dört özelliği şu şekilde sıralanabilir: olayın sınırlı olması, olayın neyin oluşumu olduğunun saptanması, odak noktasının belirlenmesi ve araştırma sorularının bu odak noktasını tanımlamada yardımcı olması (Punch, 2005: 146).

Sosyal olguların karmaşık olması nedeniyle örnek olay yöntemi gibi araştırma desenleri, bu fenomenlerin derinlemesine ele alınmasına olanak sağlar. Bu çalışmada, Türk Sinema filmlerinde kadın çalışanların sunumunu anlamaya çalışan bir örnek olay yöntemi kullanılmıştır. Belirli sayıdaki filmlere odaklanılarak derinlemesine bir analiz yapılması amaçlanmıştır. Çalışma kapsamında, evreni temsil edebilecek nitelikte olan filmler örnek olay olarak belirlenmiştir. Ayrıca çalışmanın her tema üzerinde derinlemesine analiz yapmanın imkânsız olduğu düşünüldüğünden, filmler belli temalar üzerinden analiz edilmiştir. Bu temaları belirlemek için filmlerde bulunan ortak kodlar belirlenerek derinlemesine analiz yapılmıştır. Bu çalışma, Türk sinemasında kadın çalışanların sunumunu anlamak ve çeşitli temalar üzerinden analiz etmek amacıyla örnek olay yöntemini kullanmaktadır. Türk Sinema filmlerinde yer alan kadın çalışanların temsili, bu örnek olay çalışması kapsamında derinlemesine incelenmektedir. Araştırma, nitel veri toplama teknikleriyle filmlerin analizini gerçekleştirmektedir. Çalışmanın özgün bir özelliği, örnek olay yöntemiyle tek bir olayın veya az sayıdaki olayın incelenmesinin yanı sıra, çok sayıda örnek olayın

çaprazlamasının da yapılmasıdır. Bu sayede, farklı filmlerdeki temalar ve sunumlar arasındaki ilişkilerin anlaşılması ve genel bir nitelik kazandırılması hedeflenmektedir.

Filmlerdeki ortak kodların belirlenerek filmlerin içeriğini ve temalarını ayrıntılı bir şekilde incelendiği çalışmada, kadın çalışanların sunumunu etkileyen faktörler ve sinemadaki toplumsal dinamikler daha iyi anlaşılmaktadır.

3.1.2. Film eleştirisinde sosyolojik yaklaşım

Film eleştirisinde sosyolojik yaklaşım, filmleri toplumsal ve kültürel bağlamda anlamaya odaklanan bir analitik yaklaşımdır. Bu yaklaşım, filmlerin sadece estetik ve sinematik yönlerini değil, aynı zamanda içerdikleri sosyal, politik, ekonomik ve ideolojik mesajları da incelemeyi amaçlamaktadır (Kabadayı, 2013: 54). Sosyolojik yaklaşım, filmleri toplumun bir aynası olarak ele alır ve onları toplumsal ilişkileri, yapıları, normları ve değerleri yansıtan birer kültürel ürün olarak değerlendirir. Bu yaklaşıma göre, filmler, izleyicilere toplumsal gerçekliği yansıtarak, toplumda var olan sorunları ve çelişkileri anlamaya yardımcı olmaktadır.

Sosyolojik film eleştirisi, filmi çevreleyen toplumsal bağlamı anlamak için sosyolojik teoriler, kavramlar ve yöntemlerden faydalanılmaktadır. Sınıf, cinsiyet, ırk, kültür, güç ilişkileri, kimlik oluşumu gibi sosyal konuları ele alarak, filmlerin bu konuları nasıl temsil ettiğini ve toplumdaki belirli grupların deneyimlerini nasıl yansıttığını incelemektedir (Özden, 2004: 154).

Sosyolojik film eleştirisinde kullanılan yöntemler arasında içerik analizi, sembolik etkileşimizm, yapısal işlevselcilik ve toplumsal hareket teorileri gibi sosyolojik kuramların uygulanması yer almaktadır. Bu yöntemler, filmlerin içeriklerini, karakterlerin davranışlarını, mekanları ve diyalogları analiz ederek, filmlerin toplumsal gerçekliği nasıl yansıttığını ve toplumsal değişime nasıl katkıda bulunduğunu ortaya çıkarmayı hedeflemektedir. Filmlerin ötesinde geniş bir toplumsal tartışma ve anlayışın parçası olmayı amaçlamaktadır. İzleyicilerin, film deneyimlerini toplumsal ve kültürel bağlamda değerlendirmelerine yardımcı olur ve onlara filmlerin derinlemesine anlamını keşfetme imkanı sunmaktadır.

Yaklaşım, film eleştirisini toplumsal ve kültürel analizlere açar ve filmlerin toplumsal gerçekliği yansıtmaya ve anlama potansiyelini vurgulamaktadır. Böylece, filmleri daha

derinlemesine ve kapsamlı bir şekilde anlamak için film yapımlarını ve izleyicilerin bu yapımlara verdiği tepkileri toplumsal dinamiklerle ilişkilendirilmektedir (Berger, 1993: 91-96). Film eleştirisinde sosyolojik yaklaşım, filmlerin kültürel değerleri, ideolojileri, toplumsal normları ve rolleri nasıl yansıttığını ve şekillendirdiğini anlamak için sosyolojik teorileri kullanır.

Sosyolojik yaklaşım, filmlerin üretildiği dönemin sosyal, ekonomik, politik ve kültürel koşullarını dikkate alır. Bu yaklaşıma göre, filmler toplumun belirli bir dönemine, gruplarına veya olaylarına ışık tutar ve izleyicilere o dönemin toplumsal yapısını ve sorunlarını anlama fırsatı sunar. Sosyolojik film eleştirmeni, filmlerin bireysel deneyimlerin ötesinde, toplumun kolektif hafızasını ve kimliğini şekillendirmedeki rolünü vurgular (Özden, 2004: 154).

Sosyolojik yaklaşım, ayrıca filmlerin toplumsal etkileşimleri, güç ilişkilerini ve sosyal normları nasıl yansıttığını inceler. Cinsiyet, ırk, sınıf, cinsel yönelim gibi toplumsal konular ve eşitsizlikler film eleştirisinde önemli bir yer tutar. Filmlerin içerikleri, karakterlerin temsiliyeti, görsel semboller ve dil kullanımı sosyal ilişkileri, ideolojileri ve toplumsal yapıları yansıtan unsurlar olarak değerlendirilir.

Sosyolojik film eleştirisinin amacı, izleyicileri filmlerin yüzeyine takılıp kalmaktan kurtarıp, filmlerin altında yatan toplumsal mesajları, ideolojik eğilimleri ve güç dinamiklerini keşfetmelerine yardımcı olmaktır. Bu yaklaşım, film izleme deneyimini daha eleştirel bir şekilde sorgulamayı teşvik eder ve izleyicilere filmleri toplumun birer aynası olarak değerlendirme imkanı sunar.

Film eleştirisine toplumsal bir perspektif kazandırarak, filmleri kültürel, sosyal ve politik bağlamlarda anlamaya çalışır (Bourse ve Yücel, 2020). Bu yaklaşım, filmlerin toplumsal etkilerini ve anlamlarını anlamak için sosyolojik teorileri ve yöntemleri kullanırken, izleyicileri de daha bilinçli ve derinlemesine bir film anlayışına yönlendirir.

4.1.4. Araştırmanın yürütülmesi

Bu bölüm, araştırmanın yürütülme sürecini açıklamak amacıyla hazırlanmıştır. Araştırmanın evreninin nasıl belirlendiği, hangi filmleri kapsadığı, örnek olayların

nasıl seçildiği ve hangi filmlerden oluştuğu, araştırmada kullanılan verilere nasıl erişildiği gibi konular bu bölümde ele alınacaktır.

4.1.4.1. Araştırma evreninin belirlenmesi

Türk sinemasında kadın çalışanların sunumunu derinlemesine ve kapsamlı bir şekilde incelemeyi hedefleyen bu çalışma, Türk sinemasının kadın çalışan temsillerinin yoğunlaştığı dönemlere odaklanarak zaman dilimine uygun bir çalışma planlamıştır. Araştırmanın evreninin belirlenmesi için önceki çalışmalarda ele alınan yaklaşımlar göz önünde bulundurulmuştur. Özgüç'ün Türk Filmleri Sözlüğüne göre, 1914 yılı başlangıç sayılarak yüz yıl boyunca 6 bin 655 film çekildiği (Özgüç, 2014:1020) var sayıldığında bu filmler içinde v içi emek gösteren kadın da çalışan kadın olarak adlandırılabilen için evren geniş ve sınırsız olmaktadır.

Örneklem grubunun belirlenmesi aşamasında, Türk sinemasında kadın çalışanlarına odaklanan filmlerin hangileri olduğu sorusu önem kazanmıştır. Mevcut literatürde böyle bir liste bulunmamaktadır. Bu sebeple, öncelikle yönetmenlerin çalışmaları üzerinden bir liste oluşturmuş ve bu liste içerisinde 1960 sonrası filmler ele alınmıştır.

4.1.4.2. Örnek olayların seçimi

Araştırmanın evreni belirlendikten sonra, evreni oluşturan filmlerin tamamı titizlikle birden fazla kez izlenmiş ve nitel araştırmalar için tercih edilen olasılığa dayanmayan örnekleme tekniklerinden biri olan amaçlı örnekleme tekniği kullanılarak, araştırmanın hedeflerine en uygun yanıt verebilecek veya odaklanılan konuyla ilgili örneklemin önceden düşünülerek belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçlı örnekleme tekniği, filmlerin ortak temalarını paylaşması ve bu temalar üzerinden kimlik vurgusu yapması temel alınarak, araştırmanın amacına ve sorularına uygun olan dokuz film örnek olaylar olarak seçilmiştir. Bu sebeple, örnek olayların seçiminde belirleyici unsur, filmlerin içerikleri olmuştur.

4.1.4.3. Veri toplama süreci

Bu başlık altında, araştırma verilerinin nasıl toplandığına ilişkin aşamalar anlatılacaktır. Araştırmanın güvenilirliğini sağlamak için veri çeşitliliğinin önemli bir faktör olduğu düşüncesinden hareketle, araştırmacı farklı veri türlerine mümkün

olduğunca erişmeyi hedeflemiştir. Bu bağlamda, örnek olay çalışmalarında yaygın olarak kullanılan görüşme, arşiv verileri, yazılı kaynaklar gibi çeşitli veri toplama yöntemlerinden yararlanılarak veri zenginliği sağlanmıştır (Punch, 2005: 183; Aziz, 2011: 55).

Bu çalışmada kullanılan veriler iki ana kategoride toplanmıştır:

1. Birincil veriler: Araştırmanın örneklemini oluşturan kadın çalışanları konu alan Türk sineması filmleri ve bu filmlerin izlenmesi sırasında araştırmacının tuttuğu notlar bu kategoriye dahildir.
2. İkincil veriler: Filmler hakkında genel bilgilere ulaşmak amacıyla resmi internet siteleri (varsa), yönetmenlerin resmi web siteleri, yönetmenlerin çeşitli platformlarda verdiği röportajlar, film eleştirmenlerinin yazdığı makaleler, basında çıkan haberler, gazete arşivleri ve ilgili yazılı çalışmalar gibi kaynaklardan elde edilen bilgiler ikincil veri olarak kullanılmıştır.

Birincil veriler, filmlerin DVD satışlarının bulunmaması nedeniyle internet üzerinden erişim sağlanarak bilgisayara kaydedilmiş ve daha sonra defalarca izlenerek araştırmacı tarafından notlar alınmıştır. İkincil verilere ise büyük çoğunlukla kütüphane koleksiyonları aracılığıyla erişilmiştir.

4.1.4.4. Analiz süreci

Araştırmanın analiz süreci, toplanan verilerin nasıl işlendiği ve hangi aşamalardan geçtiğiyle ilgilidir. Bu bağlamda, "Kadın Sineması" olarak adlandırılan filmlerin nasıl incelendiği, kodlama ve tema belirleme süreçleri detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Araştırmanın şeffaflığını sağlamak amacıyla araştırmacının rolünün ve öz düşünömsel notların paylaşılması da önemli bir adımdır.

Verilerin deşifre edilmesi ve kodlanması aşamasında görsel ve işitsel malzemedan oluşan filmler, yazılı metin haline getirilerek analiz için kullanılmıştır. Filmlerin deşifre edilmesi süreci, uzun ve zahmetli olsa da, tekrar tekrar izlenerek ayrıntılı notlar alınması büyük bir fayda sağlamıştır. Aynı zamanda filmlerin yazılı metinlere dönüştürülmesi, ortak kodların belirlenmesi ve temaların saptanması aşamasında da önemli bir rol oynamıştır. Bu süreçte, filmlerde sıkça tekrarlanan konular, kavramlar

ve temalar benzer içeriğe sahip verilerle aynı kodlar altında gruplandırılmıştır. Kodlama işlemi, araştırmacı tarafından manuel olarak gerçekleştirilmiştir.

Bu aşamada, verilerin azaltılması ve ilgili kısımların tematik olarak belirlenmesi hedeflenmiştir. "Kadın Sineması" filmlerinin tematik olarak zengin olması, birden fazla kodun oluşmasına neden olmuştur. Analizin daha sistematik bir hale getirilmesi amacıyla, filmlerde ortak kodlar temelinde üç ana tema belirlenmiştir. Bu temalar, film analizlerinin belirleyici unsurları olmuştur. Ayrıca, analizin ilk aşamasında filmlerle ilgili genel bilgilerin sunulmasıyla, filmlerin bağlamının ve sosyal üretiminin anlaşılması hedeflenmiştir. Filmin özeti, basında çıkan haberler ve yorumlar gibi kaynaklar aracılığıyla filmlerle ilgili genel bilgiler elde edilirken, aynı zamanda belirlenen kodlar da bu aşamada göz önünde bulundurulmuştur. Belirlenen kodlar, üç tema altında gruplandırılarak filmlerin çoklu analizi ve teşhisi gerçekleştirilmiştir.

Bu analiz aşamalarının belirlenmesinde bazı nedenler etkili olmuştur. Önceki film çalışmalarının genellikle tek bir filmi analiz etmeye odaklanması, birden fazla filmi aynı tema altında değerlendirmenin daha kolay bir yöntem olduğunu göz önünde bulundurarak, bu çalışmada "Kadın Sineması" örneğinde yer alan filmlerin bir arada değerlendirildiği çoklu analiz yöntemi tercih edilmiştir. Bu yaklaşım, tekrarlanabilecek olan analiz sorununu aşmayı ve aynı zamanda sosyolojik bir perspektifin film eleştirisiyle birleştirilmesini amaçlamaktadır.

Belirli temalar altında gruplandırılan filmler, tematik olarak analiz edilmiştir. Her bir film için ayrı ayrı kodlama işlemi yapılmış ve benzer kodlar tek bir başlık altında birleştirilmiştir. Bu kodlama süreci, araştırmacının manuel olarak gerçekleştirdiği bir işlemdir ve her bir filmin odaklandığı konulara, kavramlara ve temalara göre kodların belirlenmesini sağlamaktadır.

Bu şekilde veriler azaltılarak, ilgili ve anlamlı olan kısımlar tematik olarak belirlenmiştir. "Kadın Sineması" filmlerinin yoğun tematik yapısı, birden fazla kodun oluşmasına neden olmuştur. Bu nedenle, benzer temalara sahip kodlar, üç ana tema altında birleştirilmiştir. Bu temalar, analizin belirleyici unsurları olarak kullanılmış ve film analizlerinin ikinci aşamasında tematik çözümler yapılmıştır.

Bu analiz sürecindeki tercihlerin altında birkaç sebep yatmaktadır. Öncelikle, örnekleme dahil edilen filmlerin birçok ortak tema içermesi, tek tek analiz edilmesi

durumunda tekrar sorununu beraberinde getirebilirdi. Bu sorunu aşmak ve aynı zamanda çalışmaya sosyolojik bir perspektif katmak amacıyla filmler belirlenen temalar altında bir arada değerlendirilerek çoklu analiz yöntemi benimsenmiştir. Bu yaklaşım, farklı filmler arasındaki ilişkileri anlamak ve genel trendleri ortaya çıkarmak açısından da faydalı olmuştur.

Analizin birinci aşaması: kadın sineması filmlerinde ortak temaların belirlenmesine yönelik bir çözümleme;

Bu bölümde, kadın sineması filmlerinin ortak temalarını tespit etmek amacıyla yapılacak film analizinin ilk aşaması ele alınacaktır. Bu aşamada, filmlerin genel tanıtımı yapılacak ve filmlerin yapıldığı döneme olan etkileri, arka plan bilgileri ve öne çıkan temel kodlar gibi filmleri tanıttıcı bilgiler paylaşılacaktır. Bu bilgilerin çözümleme kısmında yer almasının nedeni, hem filmlerin tanıtılması hem de ele alınan temaların tespit edilebilmesidir. Filmlerin genel tanıtımı için, izlenirken alınan notlardan, deşifre edilen metinden, yönetmenlerin filmlerle ilgili açıklamalarından ve basında yer alan değerlendirmelerden yararlanılacaktır. Bu bilgiler, kadın sineması filmlerinin ortak temalarını belirleme sürecinde önemli bir rol oynayacaktır.

5. BULGULAR

5.1. Filmlerde Kadına Toplumsal Bakış ve İstihdam

Güçlendirme, kadınların ortak bir amaç için bir araya gelmelerini ve "insan özgürlüğünü" desteklemeyi içerir (Lee, 2001: 175). Elbette burada asıl olay, kadının güçlendirilmesidir. Gelin (Akad,1873) filminde Meryem çıkan yangından sonra ortalıktan kaybolur. Sonrasında Meryem'in evi terk etmesinin ardından İbrahim ve Güler'in desteğiyle tek göz oda tuttuğu ve fabrikada iş bulduğu aktarılmaktadır. Burada İbrahim ve Güler sosyal çevrenin güçlendirmede rolü adına örnektir. Meryem'in fırsatlara ulaşmasında bilinçlendirip ve destek sağlamaları ile Meryem kendi değişimi adına bir adım atmıştır. Öte yandan Meryem'in fabrikada çalışması duyumu üzerine Hacı İlyas, Veli'ye bunun namus işi olduğunu ve ancak temizlenmesi ile düzeleceğini vurgulamaktadır. Bu da toplumda çalışan kadın algısının göstergesidir. Film, döneminde kadının kamusal alanda rol almasının ahlak çerçevesinde eksiklik olarak gözlenmesiyle geleneksel bakışın kadın üzerindeki algısına net şekilde göstermektedir. Filmin son sahnesinde ise fabrika çıkışında bekleyen Veli'yi Meryem görür. Filmin açılış sahnesinde ürkek bakışlı haline nazaran daha güçlü bir kadındır. Meryem'in değişimiyle Veli de aslında başından beri içlerinde yer alsın da yanlışın farkına vararak alın teri ile haksız olmayan kazançtan yana tavır takılmaktadır (Makal,1989: 47)

Meryem karakterinde gözlenen bilinç yükseltme, feminist bir bakış açısından da bir o kadar önemlidir. Bilinç yükseltme, "kimliği, kişisel ve sosyal gerçeklikleri ve ilişkileri şekillendiren kültürel ve politik faktörlere ilişkin eleştirel farkındalığın" ve bu konulara ilişkin kişinin pozisyon ve görüşlerinin geliştirilmesidir (Bricker-Jenkins ve Lockett, 1995: 2533). Bir kadının benliği ve kadınları ilgilendiren bir dizi konu hakkındaki hisleri hakkında ciddi bir inceleme yapmayı içermektedir. Meryem ve Veli çocukları üzerinden ailede yaşamış olduğu sorunlara farkındalık kazanıp bunun değişimi adına asıl istenilenin ötesinde bir ihtimali kurgulayıp bu yolda ilerleyebilmişlerdir.

Bir Yudum Sevgi (Yılmaz,1984) filminde senaryo sürecinde çocuğunun hastalanıp hastaneye kaldırılması onda harekete geçmeye sebep olmuştur böylece Aygül evinin yerini değiştirmeye gitmekte, Eşine boşanma davası açmaktadır Burada kendi kaderini tayin edebilmede gerekli olan gücü içinde bulmakla birlikte ekonomik olarak da o özgürlüğe erişmiş olarak izleyiciye sunulmaktadır.

Resim 5.1. Aygül'ün taşınma anı

Aygül'ün Cuma'ya boşanma davası açması ve evi terk edip başka bir yerde hayat kurması ise Cuma'nın abisi tarafından “göz göre göre karını fabrikaya kaptırdın” dediği görülmektedir. Aslında buradaki bakış kadının fabrikaya girdikten sonra gücünün olduğunu altını çizmektedir. Çünkü fabrikadan sonra kadının daha özgür olacağını diğer aile fertleri de farkına varmaktadır.

Resim 5.2. Aygül Cuma ile fabrikada işçi olmak fikrini sofrada aktarmaktadır.

Yine aynı filmde Aygül'ün işe girmesi konusunda kocasından bir tepki beklemesine rağmen kocasını sessiz kalmasına sinirlenip “*erkekliği sıyırıp nereye bıraktın bilmem ki bu yolda avradım deyip sahip çık bana umumhaneye düşsem uyurgezersin tin tin, ağzını aç da bir şey söyle bari. Herkesin kocasına iş varda bir tek sana yok öyle mi? Evini geçindirmekten aciz sende başka kim var? Çık şu mahalleye dolan der*” Ataerki düzeninin belirlediği geleneksel toplumsal cinsiyet rolünü yerine getirmediği için kocasını erkek olmamakla suçlamaktadır. Erkeklik eve ekmek getirmek ailesine bakmak sorumluluk almak, karısına dolayısıyla namusuna sahip çıkmaktır. Öte yandan bu sahne bize bir kadının da çalışma yaşamında var olmasındaki görüşünde yine toplumun bakış açılarının izlerini barındırdığını göstermektedir.

Ağıt (Güney, 1971) filminin açılış sahnesinde Doktor karakteri köy halkına Halk Sağlığı alanında bilgilendirici şeyler anlattığını görmekteyiz burada doktor suyu kaynatmanın mikropları kırmak açısından önemini aktarmaktadır Çocuklara iyi bakılması gerektiğini aktarmakta ve memlekette Her doğan çocukların %62'sinin rahatsız haldeyken aşılması gerektiğini vurgulamaktadır. Bir köylünün koşarak gelip birisinin düştüğünü söylemesi ile de köy meydanına gidildiğinde Doktor'a saka yapıldığı anlaşılmaktadır. Doktor bu durumu “*köylüler dalga geçti benimle ağaçtan falan düşen yok, üzüldüm böyle yapmasalar iyi olur kendileri için buraya geldiğimin farkında bile değiller*” şeklinde açıklamıştır.

Resim 5.3. Doktor karakteri köyün kadınları ve çocuklarına halk sağlığı adına bilgi vermektedir.

Buradaki karakterimiz köyde halkı bilinçlendiren bir karakter iken aynı zamanda köy halkı tarafında kadın olması dolayısıyla da ciddiye alınmayan bir şekilde sunulmuştur.

Toplumun genel kanısında kadınların iş hayatında var olmasında eğitim düzeyleri ve sosyal konumları ne olursa olsun “uygun görülme” söz konusudur. Kadının çalışması aile namusuna zarar verici unsur olarak kabul edilmekte, bağımsızlıklarını kazanmaları istenilmemektedir. Toplumdaki bu bakışın izleri filmlerdeki kadın karakterler tarafından da benimsenmekte (bkz. Aygül karakteri) ancak pek çoğu bu film içerisinde bu bakışa karşı tavır takınmaktadır.

5.2. Filmlerde Kadının Kariyer Planı ve İlerleme

Sultan(Tibet, 1978) filminde evlere temizlik işine giden Sultan karakteri, işe gitmek için minibüse bindiği sahnede geçen diyalog fabrika şartlarının temizlik işinden çok daha avantajlı olduğunu vurgulamaktadır. *“İşin yoksa beyzadelere hizmet et dur en iyisini Nezahet’in kızı yaptı, akıllı kız el kapısında hizmetçi olacağıma fabrikada işçi olurum dedi şimdi fabrikada izni var, sigortası var, İsteddiği zaman yapıyor grevini”* şeklinde vurgulanmıştır.

Resim 5.4. Sultan ve arkadaşları fabrikada işçi olmak üzerine konuşmaktadır.

Diyalog içerisinde yaşları sebebiyle fabrikaya giremeyeceklerini ve işçilik yapmakta zorlanabileceklerini dile getirmişlerdir. Burada göze çarpan unsur fabrika işçiliğinin kadınlar açısından ulaşılamaz noktada olmasıdır. Fabrika işçilerinin edinmiş olduğu haklar kadınlar için önemlidir.

Ağıt (Güney, 1971) filminde doktor karakteri çağdaş bir sembol olarak aktarılmaktadır. Filmin ana konusu kaçakçılık yapan bir çete üzerine olması ve bu kişilerin dağlarda yaşaması da aslında güvenli olmayan bir ortamda mesleğini icra etmesi üzerinedir. Görev yapmış olduğu kasabada eşkıyanın vurulması ile birlikte eşkıyanın diğer adamları tarafından tutsak edilip zorla kişiye ameliyat yapması istenmiştir. Ameliyatını yaptıktan sonra ise artık serbest olduğu ifade edilmektedir. Eve döndüğünde arkadaşlarına *“yıllardır hayallerimizde yaşattığımız o adam sol böğründen kurşun yemiş ot bir yatakta toz toprak içerisinde kanlar içerisinde dünyadan habersiz yatıyordu önce ne yapacağımı şaşırılmışım fakat adamlarının bir bakışı vardı onu kurtaracağıma öyle inanmışlardı ki bu bana güç verdi düşün bu benim ilk ameliyatım hem de en zor şartlarda”*

Resim 5.5. Doktor karakteri Çobanoğlu'nun yarasına ameliyat yapmaktadır.

Ağıt (Güney, 1971) filminde doktorun sınıf ortamında yani köy okulunda hasta baktığını görülmektedir. Dışarıda sıra halinde bakılmayı bekleyen hastaları görmekteyiz bu Aslında onun çalışma şartlarının ne kadar kötü olduğunu da bir göstergesidir

Resim 5.6. Doktor çocuklara aşı yapmakta ve de köyün okulunda hasta bakmaktadır.

Görüldüğü üzere karakter hasta bakmaya pek de elverişli olmayan bir yerde çok fazla kişiyle tek başına ilgilenmek zorundadır.

Resim 5.7. Aygül bakkalda Cemal ile karşılaşmış, fabrikada kadın işçi alımı üzerine konuşmaktadır.

Bir Yudum Sevgi (Yılmaz, 1984) Aygül karakteri eşinin eve bakmaması sebebiyle evin geçimini üstlenmek adına tükenmez kalem birleştirip parça başı ücret almaktadır. Aygül bir sabah bakkaldan Cemal ile karşılaşır, fabrika işçi alınacağını öğrenir. Artık ekonomik olarak düzen tutturamaması ve Cemal karakterinin isterse fabrikaya girmesinde yardımcı olabileceğini söylemesi üzerine fabrikaya girmek için görüşmeye gitmiştir. Fabrikaya kadın işçi alımını sorgulamaya gittiğinde ise güvenlik tarafından içeride bir tanıdığınız ya da oynaşınız yoksa buraya girmeniz zordur söylemiyle karşılık bulmuştur. Kadınlar adına sunulan kısıtlı çalışma alanları altında kariyerlerinde ilerlemenin ilk adımı olan işe alımda dahi birisinin, özellikle bir erkeğin,

varlığının olması gerekliliği vurgulanmıştır. Cemal'in yardımıyla fabrikaya işe girer. Aygül'ün hayatını değişime giden yolun ilk adımı bir erkeğin yardımıyla gerçekleşir.

Kadınlar istihdam olanaklarına erişimde çeşitli engellerle karşılaşmaktadır. Ayrımcı işe alma uygulamaları, önyargılı işe alım süreçleri ve cinsiyete dayalı mesleki ayırım, kadınlar için sınırlı iş olanaklarına katkıda bulunuyor. İstihdama eşit erişimi teşvik etmenin ve kör işe alım yöntemleri ve iş ilanlarında cinsiyet ayırımı gözetmeyen dil kullanımı gibi çeşitli işe alım uygulamalarını teşvik eden politikaların uygulanmasının önemini vurgulamaktadır. Kadınların ayrımcı işe alım uygulamaları, önyargılı işe alım süreçleri ve cinsiyete dayalı mesleki ayırım nedeniyle istihdam fırsatlarına erişimde engellerle karşılaştığı fikri, birçok akademik bakış açısıyla açıklanabilir. Bu açıklama, bu engellere katkıda bulunan yapısal, organizasyonel ve bireysel faktörleri kapsamaktadır. Yapısal faktörler, istihdam fırsatlarını etkileyen daha geniş sosyal ve ekonomik sistemleri ifade etmektedir. Bu faktörler toplumsal normları, yasaları, politikaları ve ekonomik koşulları içerir. Toplumsal cinsiyet normları ve klişeleri genellikle kadınlar için uygun görülen iş türlerini etkileyerek toplumsal cinsiyete dayalı mesleki ayrımcılığa yol açar. Belirli sektörler veya pozisyonlar tek bir cinsiyet tarafından yönetilebilir ve bu da geleneksel olarak erkeklerin egemen olduğu alanlarda kadınlar için sınırlı iş olanakları yaratmaktadır. Toplumsal yapılara gömülü ayrımcılık ve önyargılar, istihdam fırsatlarına eşit olmayan erişime katkıda bulunmaktadır. Örgütsel uygulamalar ve önyargılar da kadınların iş olanaklarını sınırlamada önemli bir rol oynamaktadır. Ayrımcı işe alım uygulamaları ve önyargılı işe alım süreçleri, iş ilanlarında cinsiyete dayalı önyargı, eşit olmayan değerlendirme kriterleri ve erkek adayların tercih edilmesi dahil olmak üzere kadınlar için engeller oluşturabilir. Çeşitlilik ve kapsayıcılık politikalarından yoksun olan kuruluşlar, cinsiyete dayalı önyargıları sürdürebilir ve geleneksel cinsiyet rollerini güçlendirebilir. Bu önyargılar, kadınların aile sorumlulukları nedeniyle kariyerlerine daha az bağlı olduğu algısı veya beceri seviyeleri ve liderlik yetenekleri hakkındaki varsayımlar gibi çeşitli şekillerde ortaya çıkabilir.

Savunma (Seden,1986) filminde, Gülşen Bubikoğlu Handan Çelik isminde bir Savcı rolünde adaletin tecelli etmesi adına uğraşan bir karakter şeklinde önümüze çıkmaktadır. Genç olmasına rağmen savcılık mesleğini icra etmesi ona karşı saygı gösterilmesini de beraberinde getirmektedir. Ele aldığı davada bir uyuşmazlık çıkması

ile davada görev alan komiser ile iletişime geçtiğinde polis de durumu eşini anlatırken şekilde bir ifade kazanıyor acemi çaylak bakalım yine neler yumurtlayacak şeklinde söylemektedir. Burada görevi her ne kadar yüksek bir rütbede olursa olsun kadına dair bakışa bir örnektir.

Vakada yanlış bir adliye sürece girilmesi ve kişinin yok yere tacizi damgasını yemesi sonucu kendisini asması karakterin yaptığı bu hatayı kabullenememesine ve de meslekten istifa etmesine sebep olmaktadır. Bu süreç içerisinde de daha önce birlikte çalışmış olduğu komiserle karşı karşıya gelerek artık birbirleri adına çalışmayacaklarını karşılıklı çalışacaklarını ifade etmiştir. Yapılan bu hatanın kişinin hayatına sebep olması karakterin mesleğini bırakmasındaki büyük bir etkidir. Artık adli bir hata yapmamak ve suçsuzun safında yer almak adına avukatlık mesleğini yapmaya başlamaktadır. Bu süreçte ortaya çıkmış olan gazetede ki bilgiler davanın ince detaylarını içermekte ve komiseri kötü şekilde aktarmakta olduğu için komiser gazete aleyhine bir dava açmak istemekte ve Handan'dan onu savunmasını rica etmektedir ancak bu biraz daha emrivaki bir söylem ne ve sık boğaz eden bir üslup şeklindedir. Handan ise bu noktada üzgünüm ben haklı bulduğum insanı savunurum şeklinde cevap verdiğinde komiser;” kabahat bende ünlü avukatlar varken böyle bir acemiye geldim” demiştir aslında buradaki söylemden gördüğümüz üzere işini yapmak istemediğinde ya da onun aleyhine bir cevap vermediğinde kadının yetersiz olduğunu vurgulayarak bu konuda onu küçük düşürmeye kendince çalışmasıdır.

Resim 5.8. Başkomiser Cemal, Handan ile gazetede çıkan haber üzerine görüşmektedir.

Cengiz Okan'ın cinayet vakasında avukatlığını yapmasa adına adamları Handan'ı uygun görmektedir. Burada Handan karakterinin seçilmek istenmesindeki sebep; geçmişte bir savcı olması onun iyi bir ceza avukatı olacağını ifade ediyor aynı zamanda gazetede komiserle birlikte bu süreçte ismini geçmiş olması da yine aynı şekilde yardımcı olabilir görüşündeler ve kadın olması da olumlu bir etkidir ve en önemlisi sizi suçlayan baş komiser Cemal Gökay'ın hışmı olmasıdır demektir. Burada karakterin kadın olmasının olumlu bir bakış kazanacağını düşünmeleridir.

Filmlerde kadınların belli bir yaş aldıktan sonra iş hayatında yer alma noktasında çekinceler yaşadığı da görülmektedir. Bir işe girme aşamasında olduklarında dahi filmde yer alan erkek karakterlerin destek noktasında yer alması söz konusudur. İşte yer almaları kadar o işte yer almalarında erkeğin onayını almalarını isteme durumu mevcuttur. Ağır filminde doktor Çobanoğlu'nun adamları tarafından alıkonulup ameliyat yaptığında alıkonulmasını göz ardı eder ve herkes benden medet ummaktaydı ve ben ilk ameliyatımı gerçekleştirdim demektir. Doktorluk, avukatlık, savcılık gibi meslekler toplumsal bakışta saygıdeğer meslekler olmalarına rağmen bu konumdaki kadınların erkek iş arkadaşları tarafından psikolojik baskılara maruz kalması da olasıdır. Savunma filminde handan alanında iyi bir avukat olmasına rağmen sırf davasına bakmadığı için komiser cemal tarafından çaylak olarak atfedilmekte ve de küçümsenmektedir.

5.3. Filmlerde Cinsiyete Bağlı Kazanç Farkının Temsili

Cinsiyete dayalı ücret farkı kadınların yaşadığı en önemli sorunlardan biridir. Filmlerde bu başlık erkek çalışanların farklı işlerde çalışıp gelir seviyesini yükseltme olarak karşımıza çıktığı gibi aynı zamanda aynı işi yapan meslek elemanları arasında farklı ücret ve çalışma şartlarına sahip olması olarak da karşımıza çıkmaktadır.

Resim 5.9. Bilal usta hemşerisi Hasan'ın makinede çalışması için patronla görüşmektedir.

Diyet (Akad,1974) filminde işçiler arasında dayanışma sağlanmasında ve işçi bilincinin oluşmasındaki en büyük engellerden biri Bilal Usta'dır. Bilal usta işçiler ve patron arasında arabulucu ancak patrondan taraf olan bir işçi karakteri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu arabuluculuk rolünde yerel söylemler ve dini referanslarla birlikte işçilerin örgütlenmesi ve bilinçlenmesi noktasında ket vuran kişidir. Ayrıca hemşirelik ilişkilerini kullanarak fabrikaya gerekli iş gücünü sağlamaktadır. Göç sürecinin ilk başında hemşerilik toplumsal bağ ve sosyal sermaye kurulması adına önemli olsa da film içerisinde bu hemşerilik durumunun kayırmacılık olarak karşımıza çıktığı görülmektedir (Onaran,1994). Bu da hemşerisi üzerinde sağlanan kazanç farkını da göstermektedir. Filmlerde kadınların sırf kadın olmaları dolayısıyla ücret farkı yaşaması bariz bir şekilde vurgulanmamış olsa da üstü kapalı olarak hemşerilik vurgusunun uzantısıyla gözlenmektedir.

5.4. Filmlerde Kadınların Diğer Rollerine Gereği Bakım Sorumluluğunun Ele Alınış ve Temsili

Kadınların özellikle anne olması kariyer sürecinde kesintiye uğramalarına sebep olmaktadır. Bu durumun kadınların mesleki yörüngeleri üzerinde uzun vadeli sonuçları olabilmektedir. Kadınlar hamilelik, doğum ve müteakip bakım sorumlulukları nedeniyle sürekli bir kariyer yolunu sürdürmede zorluklarla karşılaşabilmektedir. Kariyer kesintileri, iş deneyiminin azalmasına, becerilerin yıpranmasına ve sınırlı terfi fırsatlarına yol açarak "annelik cezasına" katkıda bulunabilmekte, bu annelerin daha düşük ücretlerle, azalan kariyer beklentileriyle ve

artan işyeri ayrımcılığıyla karşı karşıya kaldığı bir olgu içerisinde yer almalarına neden olmaktadır. Politikalar ve altyapı açısından yetersiz destek, kadınların iş ve aile sorumluluklarını dengelemede karşılaştıkları zorlukları daha da perçinlemektedir. Kaliteli çocuk bakım hizmetlerinin yetersiz mevcudiyeti ve karşılanabilirliği, ebeveyn izni hükümlerinin eksikliği ve sınırlı esnek çalışma düzenlemeleri, kadınların profesyonel ve özel yaşamlarını etkin bir şekilde yönetmelerini zorlaştırmaktadır. Destekleyici politikaların ve altyapının olmaması kadınların üzerine ek bir yük getirerek iş dünyasına katılmalarını ve ilerlemelerini engellemektedir.

Resim 5.10. Sultan, işe gitmeden önce kızına evde yapılacakları aktarmaktadır.

Sultan (Tibet,1978) filminde Sultan karakteri 9.dakika'da 4 çocuğuna bakım verirken görülmektedir. İşe gitmeden önce çocuklarını işe ve okula hazırlaması gereken Sultan bu konuda Kendisi de hala çocuk olan kızından yardım almaktadır. Yine aynı Sultan işe giderken kızına belli talimatlar vererek ev içerisinde yapması gereken işleri anlatmaktadır Görüldüğü üzere kadın işte çalışıyor olsa dahi evin işlerini yapmak ve Küçük kızına düşmektedir yani kadın emeği ev içerisinde bulunan kadınlar arasında organize etmekle yükümlüdür buna yetemediği takdirde de yine bu görev evin paylaşılmaktadır.

Resim 5.11. Hacer, Zehra Teyze ve Yunus Ağa avluda iş üzerine konuşmaktadır.

Diyet (Akad,1978) filminde; Hacer de fabrikada çalışmaktadır. İşçi maaşı ile çocuğuna ve babasına bakmaktadır. Hacer'in babası gurbetten işsizlikten kızının eline bakmaktan utancından bahsederken Hacer babasına “sen de bir şeyler satsan” der. Babası da “bildiğim iş değil kızım alışmak zor “cevabını verir. O sırada aynı avluyu paylaştıkları Zehra teyze söze girer. “Alışırısın yunus ağa, bak ben bu halimle bekar çamaşır yıkar oldum, biz de gün gördük. Lakin ne fayda. Mustafa'm da böyle olunca ne edeceğiz?” der. Çamaşır yıkarken hakkında bir fikir gelir, Hacer’e dönerek “Hacer börek yapsan, bir tekerlekli tezgâh da alınsa böyle oturacağımıza” der. Hacer de “hangi birine yetişeyim teyze? Gün ağarmadan kalk, börek yap, fabrikaya gidip çocuklara bak, akşamına da yemek.” diyerek göçmen ve çalışan bir kadının tüm sorunlarını tek bir cümleyle özetlemiştir.

Resim 5.12. Aygöl ve Cemal evlendikten sonra ailece görülmektedir.

Bir Yudum Sevgi (Yılmaz,1984)'de ise Aygün'ün annelik rolü her şeyin önündedir hep annedir. Kocasıyla yaşarken elinden geldiği kadar çocuklarına bakmak için çırpırır, Cemal'le evlenirken de kendi istediği hayatı yaşama giderken de çocuklarını bırakmaz.

Filmlerde her ne kadar kadının alışma yaşamı gözlenmeye çalışılsa da annelik rolü ve üstlenmiş olduğu bakım yükü birbiri üzerine geçmiş şekilde gösterilmiştir. Filmdeki karakterler önce anne, sonra işçidir. Bu sunum tıpkı toplumsal bakışta normal kabul edildiği gibi karakterlerin olay örgüsünde de normal olarak kabul edilmiş ve bu şekilde aktarılmıştır. Sultan filminde özellikle göz çarpan ise kadının yetemediği noktada kız çocuk devreye girerek bu bakım yükünün sorumluluğunu üstlenmekte ve bakım sunmaktadır. Yaş fark etmeksizin bu rol toplum tarafından kadına yüklenen bir sorumluluktur.

5.5. Filmlerde Görünmez Emek

Özel alan ve kamusal alan ikiliği modern kapitalist toplumlarda kadının görünmezliğine olanak sağlamaktadır bu söz konusu ikilikte kadın özel alandan yaratılmış olarak ataerkil bakışta anne eş imgesi ile var olmaktadır. Kamusal olan ve özel adam alan kavramı kadınların kapatılması ve Harem olgusuyla kentleşme ve kent yaşamı arasında sıkı bir bağlantı olduğunu düşündürmektedir bu kapatılma bir özel alana kapatılma olduğu gibi kadınların toplumdaki çeşitli kamusal faaliyetler ve

ağlardan soyutlanmaları ile de bağlantılıdır başka bir deyişle özel alan bir mahrumiyetin yoksul kılmanın alanıdır. Özel kamusal ikililiğinin modern biçimi ev içi aile ev emeği kavramlarının doğallaştırma ve evrenselleştirmeye çok elverişli kılmaktadır Bu bağlamda aile ev işi birlikte yaşama yakınlık kolaylıkla toplumsal ilişkilerin karşılığı olarak yani doğal olgular gibi sunulabilmektedir bu da kadının özel olandan maruz kaldı baskı ve ezme biçimlerinin doğallaştırmaktadır (Savran, 2019, 11-115) bunlardan biri de kadının sırf kadın olması sebebiyle emeğinin doğal kabul edilip karşılıksız sunulmasını beklemektedir. Gelin (Akad,1973) filmine bakıldığında bu istek bariz şekilde evin erkekleri tarafından evdeki kadınlardan beklenilmektedir. Evin avlusu kadın emeğinin sunulduğu mekandır. Kadınlar ev işinde aktiftir erkekler dükkanlarda görev almaktadır. Ev ekonomisi ortaktır. Filmde fabrikada çalışan köy kökenli kadından “bir haller olmuş “şeklinde bahsedilmektedir. Öyle ki Veli şehre ilk geldiği gün asker arkadaşı ve köylüsü İbrahim ile karşılaşır. Selamlaşma sonrası abisi Hıdır’ın İbrahim ile konuşmadığını fark eder bunun nedenini sorduğunda ise “Bunu boş ver avradını fabrikada çalıştırır olacak iş mi?” cevabını alır. Ancak evin kadınları bakkala gelen turşu siparişlerini yapmak adına can hıraş çalışmaktadır.

Resim 5.13. Meryem karakteri sırasıyla dükkanı temizlemekte, turşu kurulmasına yardım etmekte ve hamur açmaktadır.

Şehre ilk ayak bastığı gün de dahil olmak üzere Meryem ev içerisinde yemek yapma, çamaşır yıkama, bulaşık yıkama gibi sorumlulukları üstlenmiştir. Dükkânda satılması adına turşu yapması karşılığında ise herhangi bir ücret almaması da söz konusudur. Filmin 20.dakikasında Meryem, oğlu Osman hasta olduğu için odasına gidip çocuğuna bakmak istemektedir ancak kayın validesi “şimdi yemeğe gelirlen, burada başına buyruk olmak iyi değildir” şeklinde karşılık almıştır. Dakika 40’da ise oğlunun kalbinde delik olduğunu ve acil şekilde ameliyat olması gerektiğini öğrenen Meryem ağlayarak avluda diğer hane halkına durumu aktarmaktadır. Kayınvalide ise kadın

olsaydın da çocuğuna sahip olsaydın diyerek eline kova tutuşturup yeni alınan dükkânın temizlenmesi için onu göndermiştir. Temizlik yapıldıktan sonra da hane halkına yufka açması ve akşam yemeği hazırlaması beklenmiştir. Filmde bariz melodramın karşılığı olan iyi- kötü ikiliğini gördüğümüz bu örneklerden yola çıkıldığında kadının ev içinde yapması beklenen sorumlulukları fiziki, psikolojik ve sosyal iyilik halinin ötesinde yapılması gereken bir şey olarak gösterilmektedir. Dakika 48 ile birlikte de dükkânın ödemesindeki açık sebebiyle evin gelinlerinin haliyle Meryem'in altınlarını vermesi evin babası tarafından istenmiştir ancak Meryem oğlunun tedavisi olabilmesi adına ameliyat parası için altınlarını bozdurmaya göndermiştir. Bu öğrenildiğine eşinden fiziksel şiddet görmüştür. Bunca süreç içerisinde gerek oğlunun yaşam serüveninde yaşadığı problemler gerek de aile içerisinde yaşamış olduğu fiziksel ve psikolojik şiddetin yanı sıra ne olursa olsun her şekilde evde bakım hizmetini kusursuz bir şekilde yerine getirdiğini de gözlemlenmiştir. Öyle ki şiddet gördüğü günün sabahı sahura kalkıp tüm aileye kahvaltı hazırlamıştır.

5.6. Filmlerde Kadınların Örgütlenme ve Hak Arama Eksikliği Sorununun Temsili

Kadınlar, sendikalaşmış iş gücünün giderek daha büyük bir bölümünü oluşturmaktadır. Bu başlık altında ele alınan Diyet (Akad,1973) filminde, fabrikadaki makineden sakatlanan bir işçiden yola çıkarak sendikalaşmanın gerekliliği üzerinden anlatılmaktadır. Diyet filmi sendikalaşma ve birlik olma düşüncesinin altını çizmektedir. Filmde ağır sanayi işinde çalışan işçilerin korunaksız çalışma şartlarında yer alması örgütlenmeleri adına bir araya gelmelerini sağlamıştır. Ancak filmde sendikalaşma ve bir örgüt içerisinde yer alma kötü ve istenmeyen bir şey gibi algılanmaya sebep olmaktadır.

Fabrikaya yeni bir eleman alındığında şartlar sendikaya kayıt olmaması ve “etliye sütlüye karışmaması” olmaktadır. Filmde hülya Koçyiğit tarafından canlandırılan Hacer karakteri, sendikalı olması için iş arkadaşları tarafından baskılanmaktadır. Niçin sendikalı olmadığı sorulduğunda ise “Biz gurbetçiyiz bildiğimiz şey değil, bizim orada bilmediğini atın önüne geçirmez” açıklamaktadır. Hacer sendikalı olmanın fabrika sahibinin malına zorla hükmetmek olduğunu düşünmektedir. Ancak arkadaşları “zorla değil elbet anlaşarak hep birlik olarak, seni severler katılırsan kadınlar tarafından da

çok taraftar toplarız “şeklinde açıklamıştır. Biz bildiğimiz iyi kötü eklemek yediğimiz kapıya karşıya gelmeyiz şeklinde açıklama yapmaktadır. Babası ne isterler be Hacer diye sorduğunda ise “aman bilmem bir sendikadır tutturmuşlar gelin birleşirim derler yevmiyeleri arttıralım yemekleri düzeltelim makineyi değiştirdim daha bir sürü şey birlik olursa bunlar olur derler” diye süreci açıklamıştır. Babası ise baba ise “bir hadisi şerif vardır iki birden ve 3 2'den e 4 3'ten iyidir birleşiniz buyurmuştur “bu cümle muhafazakâr işçilerin örgütlenmesi noktasında destek sağlamaya da yaramaktadır ve filmin bir işçi filmi olarak anılmasındaki yegâne cümledir.

Fabrikada iş yükünün artması ve mesai saatlerinde yaşanan artış sebebiyle yorgunluk yaşayan Hacer “Hasan Çalış çalış gece gündüz insanlıktan çıktım” şeklinde bir açıklama yaparak ilk kez film sürecinde yaşadığı işle ilgili sorunlarına dair söylemde bulunmaktadır. Sonrasında ise sendikaya yazılmak adına arkadaşlarının yanına giderek onlardan bu süreci anlatmalarını istemektedir. Sendika avukatı öncelikle bu kuruluşun kanunun ne olduğu onu açıklamakta ve bundan çekilecek bir şey olmadığını dile getirmektedir. Birliktelik ve pazarlık duygusuna vurgu yapılmaktadır. Filmde karakterin motivasyonu çoğunlukla eşi Hasan'ın da diğer iş arkadaşları İbrahim gibi iş kazası yaşamaması ve hakkını korumak istemesidir.

Resim 5.14. Hacer, arkadaşlarından sendika hakkında bilgi almaktadır.

Diyet filmi 1.saat 26.dk'sında sendikalı sayısının artması fabrika müdürünü sinirlendirmekte ve bir liste oluşturulmaktadır. Bunun üzerine iş veren sendikalıların

bir yere ayrılmamasını sendikalı olmayanların ise işte devam etmesini istemektedir o sırada Hacer kendi içerisinde eşinin tarafında mı olması gerektiğini yoksa sendikalı mı olması gerektiğini düşünürken sendika tarafında kalmayı seçmektedir.

Resim 5.15. Hacer sendikalıların yanında yer almaktadır.

Filmin sonunda Hasan'ın elinin makineye kaptırıldığını ve kaybettiği gösterilmektedir. Hacer bu olayın üzerine "bizim diyetimizi kim ödeyecek" diyerek bir atak yapmış, eline bir sopa aldığı gösterilmektedir. Ancak bu sopa ile beklenen şekilde makineye ya da işverenine vurmuyarak suç aslında bizde söyleminde bulunmaktadır.

Resim 5.16. Hacer karakteri son sahne ile dayanışmanın önemine vurgu yapmaktadır.

Filmin son sahnesinde seyirciye bakış atarak suçun bizde olduğunu söylemesi ise yönetmenin genel olarak sendikaya dair var olan toplumsal bakıştaki olumsuz algıya bir eleştiri niteliği taşımaktadır.

6. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Tarihsel olarak, kadınlar işgücünde cinsiyete dayalı ayrımcılık, eğitim ve öğretime sınırlı erişim, mesleki ayırım ve ücret farklılıkları dahil olmak üzere çok sayıda engel ve eşitsizlikle karşılaşmaktadır. Bu noktada konuyu daha geniş ele almak için işyerinde toplumsal cinsiyet eşitsizliklerine katkıda bulunan çeşitli faktörlerin incelenmesi gereklidir. Cinsiyet rollerini ve normlarını şekillendiren sosyal, kültürel ve ekonomik faktörlerin yanı sıra cinsiyet eşitsizliklerini sürdüren örgütsel ve kurumsal uygulamaları bu durumu perçinlemektedir. Ülkemizde pek çok iş alanında kadınların karşılaşabileceği sorunlarda toplumsal cinsiyet eşitsizliği sorunu mevcuttur. Kadın çalışanların büyük bir kısmı toplumsal cinsiyet eşitsizliği tedavisi deneyimine sahiptir. Erkeklerle göre daha düşük maaşa, daha kötü çalışma pozisyonlarıyla karşılaşmak durumunda kalmaktadır. Bu tür haksız ve eşitsiz muamele, kadın çalışanların kariyer gelişimlerinde olumsuz rol oynamakta ve çalışma performansları düşük seviyede tutulmaktadır. Bununla birlikte, çoğu kuruluşta cinsiyet eşitsizliği sorununun iyi bir performansla sergilenmesi halinde de çözüme kavuşmamıştır. Yani toplumsal cinsiyet eşitsizliği sorunu her zaman var ve kadın eşitsizliğini çözmek için etkili bir yaklaşım şu noktada söz konusu değildir. Ele alınan filmler 1960 yılından bu yana türkiyede çalışma hayatındaki kadınların durumuna ışık tutmaktadır. Geleneksel kültürel arka plan, yasal düzenlemeler noktasında kadının güçlendirilmesinin de önünde bir engeldir. Filmlerde karşılaşılan en bariz sorun toplumsal bakışın kadın çalışanlar üzerindeki karşılığıdır. Filmde kadınların çalışması olumsuz bir bakış açısıyla aktarılmaktadır.

Çağdaş endüstriyel manzarada, sendikalaşma, çalışanların haklarının korunmasında ve sosyal refahının desteklenmesinde çok önemli bir rol oynamaktadır. Kadın çalışanlar için sendikalaşma, ücret eşitsizliği, işyeri ayrımcılığı ve iş-yaşam dengesi sorunları gibi cinsiyete özgü zorlukların ele alınmasında özellikle önem arz etmektedir. Kadınların istihdam sürecinde karşılaştığı zorlukların başında kariyer planlama geliyor. Kadınlar, kariyerlerini ilerletmek ve yükselmek için fırsat eşitliği ve destek aramaktadır. Ancak, cinsiyet ayrımcılığı, toplumsal beklentiler ve tercih edilen roller gibi faktörler, kadınların kariyer gelişimini sınırlayabilmektedir. Bunun yanı sıra, kazanç farkı da önemli bir sorundur. Kadınlar, aynı işi yapsalar dahi erkek meslektaşlarına kıyasla daha düşük ücret alabilmektedir. Bu durum, cinsiyet temelli

ücret eşitsizliği sorununu ortaya koymakta ve kadınların ekonomik güçlerini zayıflatmaktadır. Filmlerde karakterlerin yaşı ve konumu ne olursa olsun erkek meslektaşları tarafından belli bariyerler ile karşılaşmaları söz konusudur.

Görevde yükselme sorunu da kadınların karşılaştığı bir diğer engeldir. Kadınlar, bazen cinsiyete dayalı önyargılar ve stereotipler nedeniyle terfi olanaklarından mahrum bırakılabilmektedir. Özellikle erkek egemen iş ortamlarında, kadınların liderlik pozisyonlarına ulaşmaları ve karar alma süreçlerine katılmaları daha zor olabilmektedir.

Bakım sorumluluğu ise çalışan kadınların üzerinde büyük bir yük oluşturur. Kadınlar, aile içinde çocukların ve diğer aile üyelerinin bakımıyla ilgilenmek zorunda kalabilmektedirler. Bu durum, iş ve aile yaşamı arasında denge sağlama konusunda zorluk yaşamalarına neden olabilmektedir. Bakım sorumluluğu, kadınların iş yaşamında ilerlemelerini ve kariyer gelişimlerini önemli ölçüde etkilemektedir. Ücretsiz aile işçiliği, kadınların ev işlerini ve aile üyelerine yönelik bakımı ücretsiz olarak yerine getirmesi anlamına gelmektedir. Bu durumda, kadınların maddi katkıları görmezden gelinerek ekonomik açıdan bağımlı hale gelmeleri kaçınılmaz olmaktadır. Ücretsiz aile işçiliği, kadınların işgücündeki değerlerinin görmezden gelinmesine ve ekonomik güçlerinin azalmasına yol açabilmektedir.

Ayrıca, örgütlenme ve hak arama eksikliği de kadınların karşılaştığı bir sorundur. Sendikalaşma, modern endüstriyel bağlamda kadın çalışanların karşılaştığı özel ihtiyaçları ve zorlukları ele almak için güçlü bir mekanizma işlevi görmektedir. Toplu pazarlık, politika savunuculuğu ve temsil yoluyla, sendikalar sosyal güvenliğin geliştirilmesinde, istihdam noktasında destek sağlanmasında, sanayi işçilerinin koşullarının iyileştirilmesinde ve iş-yaşam dengesinin ve aile ilişkilerinin geliştirilmesinde çok önemli bir rol oynamaktadır. Kuruluşlar ve toplumlar, kadın çalışanların benzersiz deneyimlerini tanıyarak ve sendikalaşma çabalarına aktif olarak katılarak, başta kadınlar olmak üzere tüm çalışanların refahına, güçlendirilmesine ve haklarına öncelik veren kapsayıcı ve eşitlikçi işyerlerini teşvik edilmelidir.

Güçlendirme ve örgütsel yaklaşımlar, iş ortamlarında yaygın olan toplumsal cinsiyet önyargısı ve klişelerle yüzleşmelidir. Basmakalıp yargılar genellikle kadınların belirli rollere erişimini sınırlar veya liderlik potansiyellerini baltalayan önyargıları sürdürür. Kuruluşlar, bilinçsiz önyargı eğitimi uygulayarak, kapsayıcı kurumsal kültürleri teşvik

ederek ve toplumsal cinsiyete dayalı klişeleri aktif bir şekilde sorgulayarak bu önyargılarla mücadele edebilir. Kuruluşlar, bu önyargıları ele alarak çeşitliliğe değer veren ortamlar yaratır ve kadınların iş dünyasında ilerlemesinin önünü açmaktadır.

Örgütler, devlet kurumları ve sivil toplum arasındaki işbirliği, kadınların iş dünyasına güçlenmesi ve dahil edilmesini ilerletmek için esastır. Kamu-özel ortaklıkları, toplumsal cinsiyet eşitliğini destekleyen politikaların, programların ve girişimlerin geliştirilmesini ve uygulanmasını kolaylaştırabilir. Paydaşlar birlikte çalışarak, sistemik engelleri ortadan kaldırmak ve iş dünyasındaki kadınlar için destekleyici bir ekosistem oluşturmak için uzmanlıklarını, kaynaklarını ve etkilerini kullanabilirler.

Kadınların iş hayatındaki yeri, kapsamlı bir keşimsellik anlayışını, yetkilendirmeye sarsılmaz bir bağlılığı ve proaktif örgütsel yaklaşımları gerektirir. Kadınların çeşitli deneyimlerini tanıyarak ve toplumsal cinsiyet ile diğer sosyal kimlikler arasındaki etkileşimi göz önünde bulundurarak, farklı kadın gruplarının karşılaştığı benzersiz zorlukları ele alabiliriz. Mentorluk, liderlik gelişimi, politika değişiklikleri ve işbirlikçi çabalar dahil olmak üzere güçlendirme stratejileri ve kurumsal müdahaleler, engellerin kaldırılması ve kapsayıcı ve eşitlikçi çalışma ortamlarının teşvik edilmesi için gereklidir. Yalnızca toplu eylem yoluyla kadınları iş dünyasında gerçekten güçlendirebilir ve cinsiyet eşitliği ile çeşitliliğin gelişmesinin yolunu açabiliriz.

Öneriler noktasına bakıldığında Ev ve bakım sorumluluklarının orantısız yükünü ve bunun kadınların iş dünyasına katılımı ve ilerlemesi üzerindeki etkisini ele almak için çeşitli stratejiler uygulanabilir. Bunlar:

İş-Yaşam Dengesi Politikaları; Esnek çalışma düzenlemelerini, ebeveyn iznini ve çocuk bakımı hükümlerini destekleyen iş-yaşam dengesi politikalarının uygulanması, kadınların iş ve aile sorumluluklarını dengelemede karşılaştıkları zorlukların hafifletilmesine yardımcı olabilir. Bu politikalar, kadınların bakım verme yükümlülüklerini yerine getirirken profesyonel katılımlarını sürdürmelerini sağlar.

Ortak Sorumluluk ve Kültürel Değişimler; Ev ve bakım görevleri için ortak sorumluluğa doğru kültürel bir değişimi teşvik etmek çok önemlidir. Erkekleri ev içi ve bakım sorumluluklarında aktif rol almaya teşvik etmek, kadınların üzerindeki yükün azaltılmasına ve daha adil bir işbölümü yaratılmasına yardımcı olabilmektedir.

Cinsiyet Hassasiyeti ve Önyargı Farkındalığı; Kuruluşlarda toplumsal cinsiyete duyarlı hale getirme ve önyargı farkındalığı programları yürütmek, basmakalıp yargılara, önyargılara ve ayrımcı uygulamalara meydan okumaya yardımcı olabilir. Kuruluşlar, kapsayıcı ve toplumsal cinsiyet açısından eşitlikçi bir çalışma ortamını teşvik ederek, kadınların mesleki isteklerinin tanınmasını ve desteklenmesini teşvik edebilmektedir.

Mentorluk ve Sponsorluk Programları: Kadınlara destek ve rehberlik sağlayan mentorluk ve sponsorluk programlarının oluşturulması, engellerin aşılmasında ve kariyerlerinde ilerlemelerinde etkili olabilir. Bu programlar mentorluk, ağ oluşturma fırsatları ve kariyer tavsiyesi sunabilmektedir

KAYNAKLAR

- Acar-Savran, G. ve Tura Demiryontan, N. (2008). Kadının Görünmeyen Emeği, Yordam Kitap, (2. b.), İstanbul.
- Aldemir, Ç. (2016). *Kadının görünmeyen emeğinin görünür kılınması: ev içi emeğin ücretlendirilmesi* (Master's thesis, ESOGÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Altunışık, Remzi ve diğ. (2004). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri. Sakarya Kitabevi.
- Ata, S. (2018). *Örgüt kültürünün örgütsel muhalefeti şekillendirici rolü: Ulusal ve uluslararası ticaret yapan firmalarda karşılaştırmalı bir analiz* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Yalova Üniversitesi.
- Azid, T., Aslam, M., & Chaudhary, M. O. (2001). Poverty, female labour force participation, and cottage industry: a case study of cloth embroidery in rural Multan. *The Pakistan Development Review*, 1105-1118.
- Baran, A.G. "Toplumsal Cinsiyet Roller ve İktidar", Sosyal Problemler Sosyolojisi, Dünyadan ve Türkiye'den Örnekler, ed. Nursen Adak, Ankara: Siyasal Yayın Dağıtım, 2009, ss. 233-250, s.234.
- Barnes, L. B., Christensen, C. R. and Hansen, A. J. (1994). Teaching and the Case Method (Boston, Harvard Business School Press).
- Berndt, T. J. (2002). Friendship quality and social development. *Current Directions in Psychological Science*, 11, 7-10.
- Bland, A. (2017, November). *The implementation of a junior Samoan language programme in a South Island, New Zealand secondary school context*. Australian Association for Research in Education (AARE) Conference 2017, Canberra, Australia.
- Bourse, M. Ve Yücel, H. (2020). Kültürel Çalışmalar Anlamak. (H. Yücel, Çev.). İletişim.
- Braye, S. and Preston-Shoot, M. (1995) Empowering Practice in Social Care. Buckingham, Open University Press.
- Bora, A. (2012). Toplumsal Cinsiyete Dayalı Ayrımcılık.(İçinde) *Ayrımcılık: Çok Boyutlu Yaklaşımlar*, 175- 187.
- Boyar, N. (2000). Sonrası Türk Sinemasında İşçi Kadın Temsili: Zerre, Toz Bezi ve Şimdiki Zaman Örnekleri. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul Kültür Üniversitesi, LEE, İstanbul.
- Cheeran, M. T., Joseph, G., & Renjith, T. A. (2015). Scope of social work profession in industrial establishment. *International Journal of Advanced Research in Management and Social Sciences*, 4(8), 315-326.

- Cuban, L. (2001). *Oversold and underused: computers in the classrooms*. Cambridge: Harvard University Press.
- Çakır, Ö. (2008), “Türkiye’de Kadının Çalışma Yaşamından Dışlanması”, Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, S.31, ss. 25-47
- Çebi, Z. 1960 *Dönemi Türk Sineması ve Toplumsal Gerçekçi Çalışmalar* (Doctoral dissertation, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul).
- Dedeoğlu, S., Elveren, A.Y. (2012). *Türkiye’de Refah Devleti ve Kadın*. İstanbul: İletişim Yayınları kaynakçası
- Diken, B. ve Laustsen, C. B. (2011), *Filmlerle Sosyoloji*, (2. Baskı), (S. Ertekin, Çev.), İstanbul: Metis Yayınları, (2008).
- Dorsay, A. (1989). *Sinemamızın Umut Yılları: 1970-80 Arası Türk Sinemasına Bakışlar*. İnkılâp Kitabevi.
- Dönmez- Colin, G. (2014). *The Routledge Dictionary of Turkish Cinema*. London: Routledge.// Atakav, E. (2013). *Women And Turkish Cinema: Gender Politics, Cultural Identity And Representation*. London: Routledge
- Ecevit, Y. (2011). Türkiye’de kadın emeği konulu çalışmaların feminist tarihçesi. Sancar, S. (der.) (içinde) *Birkaç Arpa Boyu.. 21. Yüzyıla Girerken Türkiye’de Feminist Çalışmalar*. 121-167.
- Foster, J. B., & Clark, B. (2018). Women, nature, and capital in the industrial revolution. *Monthly Review*, 69(8), 1-24.
- Gedik, E. ve Kadayıfçı, E. P. (2016). Türkiye Sinemasında Kadınların Ataerkillikle Pazarlığı. *Almula Fikir ve Kültür Dergi*, 24. Sayı, 126-135.
- Gok, B.E. (2019). *1970-1980 Türk Sinemasındaki Kadın Temsilinin Toplumsal Rol Bağlamında İncelenmesi*. Diss. Marmara Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi
- Grady, J. S., Her, M., Moreno, G., Perez, C., & Yelinek, J. (2019). Emotions in storybooks: A comparison of storybooks that represent ethnic and racial groups in the United States. *Psychology of Popular Media Culture*, 8(3), 207-217.
- Grosz, E. (2010). ‘The Practice Of Feminist Theory’, *Differences: A Journal of Feminist Cultural Studies*, vol. 21, no. 1, pp. 95–107.
- Gutheil, I. A. and Congress, E. (2002). Resiliency İn Older People: A Paradigm For Practice. In R. R. Green (Ed., pp. 40–52), *Resiliency: An İntegrated Approach To Practice, Policy, And Research*. Washington, DC: NASW Press.
- Guttek, B. A., Cohen, A. G., & Tsui, A. (1996). Reactions to perceived sex discrimination. *Human Relations*, 49(6), 791–813. <https://doi.org/10.1177/001872679604900604>

- Gutiérrez, L. M. and Lewis, E. A. (Eds.). (1999). Empowering women of color. New York: Columbia University Press.
- Halaçlı, B., & Karaalp-Orhan, H. S. (2022). Türkiye’de cinsiyete dayalı ücret eşitsizliği: işveren yönlü bir analiz. Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. 66. Sayfa
- Herring, H. L. (1926). *The beginnings of industrial social work. Social Forces*, 5(2), 317-324.
- İmançer, D. (2010). İslamcı Filmlerde Kadın Temsili. *Sinecine*, 1/1, 77-95.
- Kurzman, P. A., & Akabas, S. H. (1981). Industrial social work as an arena for practice. *Social Work*, 26(1), 52-60.
- Lopez B (2018) Unconscious bias in action. In Diversity and Inclusion in Quality Patient Care (Eds M L Martin, S Heron, L Moreno-Walton, M Strickland):69-74. Heidelberg, Springer.
- Makal, O. (1987), *Sinemada 7. Adam- Türk Sinemasında İç ve Dış Göç Olayı*, İzmir, Marş Matbaası
- Miley, K. K. and Dubois, B. (2007). ‘Ethical preferences for the clinical practice of empowerment social work’, *Social Work in Health Care*, vol. 44, no. 1/2, pp. 29-44
- Mukherji, S. (Ocak-Mart 2010). ‘The Perception of 'Glass Ceiling' in Indian Organizations: An Exploratory Study’ *South Asian Journal of Management*, ss. 23-42.
- Nasır, A. (1997). İş Hayatında ve Yönetimde Kadınlar: Banka Sektöründe Çalışan Kadınlar Üzerine Bir Araştırma, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Oktay Yüksel E. & Wolff R.A (2020) Farklı Boyutlarıyla Kadın Çalışmaları. *Ekin Yayıncılık*. Bursa
- Onaran, Ş. (1977). *Lütfi Ömer Akad’ın Sineması*, E.Ü Güzel Sanatlar Fakültesi Yayını, İzmir
- Örücü, E., Kılıç, R., & Kılıç, T. (2007). Cam tavan sendromu ve kadınların üst düzey yönetici pozisyonuna yükselmelerindeki engeller: Balıkesir örneği.
- Özbudun, Ergun, *Türk Anayasa Hukuku*, 15. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2014.
- Özen Kutanis, R. ve Çetinel, E. (2016). Örgütsel Yapılanmadaki Gizli Bileşen: Cinsiyet, Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 6(1), 61-86.
- Özkan, K. (2014). Kadınların kolektif eylem yöneliminin yordayıcıları: Kültürel benlik kurguları, kadın kimliği ile özdeşleşme, kadınların sosyal baskınlık

yönelimi ve sistemi meşrulaştırma eğilimi (Doctoral dissertation, Bursa Uludag University (Turkey)). sayfa 17

Özön, N. (1962). Türk Sineması Tarihi (Dünden Bugüne) 1896-1960, Artist Yayınları, İstanbul

Punch, Keith F. (2005). Sosyal Araştırmalara Giriş Nicel ve Nitel Yaklaşımlar. Dursun Bayrak ve diğ. (Çev.). Ankara: Siyasal Kitabevi.

Sarı, G., & Tombul, I.(2020) Geçmişten Günümüze Kadın Çalışmalarında Yansımalar. *Hiper yayın*. İstanbul

Savran, G. A. ve Demiryontan, N. T. (2012). Kadının Görünmeyen Emeği.İstanbul: Yordam Ergüder, B. (2006). Türkiye’de Kadın Emeği’nin Değişen Yapısı: Enformel Kesimde Kadın Emeği ve Kadın Emeğine Talep. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul

Solmaz, U., & Kutlu, İ. (2021). İşyerinde Sosyal Hizmet ve Farklı Ülkelerdeki Uygulamaları. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 172-185.

Stromquist, N. P. (1995). Women, education and empowerment: pathways towards autonomy, C. M. Afionuev (eds.), the theoretical and practical bases for empowerment. Hamburg: unesco institute for education, 13-27.

Seçil B. (2012). Sinemada Anlam Yaratma. (2.Baskı). İstanbul: Hayalperest Yayınevi.

Şengül, S. ve Fisunoğlu, M. (2014). Türkiye’de Kadın Yoksulluğu. <https://www.avekon.org/papers/1065.pdf>. Erişim Tarihi: 11.02.2023.

Şenkal C. (2019) Türkiye’de İş Hayatı Algısı. Ankara. Gece Kitaplığı Yayınevi

Şimşek H. (2011).Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin kadın üreme sağlığına etkisi: Türkiye örneği, Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi, 25 (2), 119 – 126.

Tombul, I. (2020) *Türk Sinemasında Kadın Temsilinin Tarihsel Seyri*,(İçinde) Geçmişten Günümüze Kadın Çalışmaları, Sayfa 127-139, Hiper yayın,İstanbul

Turgut, E. (2006). Enformleşmiş İstihdam İçinde Kadın Emeği ve Ev Eksenli Çalışma. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.

Tunç, H. (2014). ‘‘Toplumsal Cinsiyet Farklılaşması Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma: Erkeklerin Küpe Takması Örneği’’, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 7(33), 608-625. Demirbilek: (2007). ‘‘Cinsiyet Ayrımcılığının Sosyolojik Açısından İncelenmesi’’, Finans Politik Ekonomik Yorumlar, 44(511), 12-27.

Ulucan, Devrim, ‘‘Eşitlik İlkesi ve Pozitif Ayrımcılık’’, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 15, Özel S., Yıl: 2013, sa. 369-383

Yalamaç, E. (2011). *2000 Sonrası Türk Sinemasında Kadın Temsilleri*.
Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.

Yerlikaya, B. (2020), *Türk Sineması'nın Üretken Kadınları: Öteki'den Özne'ye*,
Ankara: Nobel Yayınları

Walby, S. 1990. *Theorizing Patriarchy*. Blackwell Publishers Ltd.: Oxford, UK and
Cambridge USA.

Welfare Work for Employees in Industrial Establishments in United States Bulletin
No. 250 Washington Government Printing Office, 1919

ÖZGEÇMİŞ

Bircan Karasu, İlk ve orta öğrenimini Gemlik'te tamamlamış, Lisans sürecini Yalova Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümünde 2020 yılında bitirmiştir. 2023 yılı itibarıyla Bursa Yeşilay Rehabilitasyon Merkezi'nde Sosyal Hizmet Uzmanı olarak görev yapmaktadır.

2021 yılında Yalova Üniversitesi Sosyal Hizmet Anabilim Dalı'nda yüksek lisans başlamış ve 2023 yılında “ *Sinemada Çalışan Kadın Sorunlarının Yansıması ve Sosyal Hizmet Bakış Açısıyla Değerlendirilmesi.* ” başlıklı teziyle mezun olmuştur.

TEZDEN TÜRETİLEN YAYIN VE ESERLER

Karasu, B. (2023). Türk Sinemasında Çalışan Kadın İmajının Güçlendirme Yaklaşımı Çerçevesinde İncelenmesi: Gelin Filmi Örneği. *İstanbul Arel Üniversitesi İletişim Çalışmaları Dergisi*, 11(23), 178-202

DİĞER YAYIN VE ESERLER

Karasu, B. (2023). Sağır Ebeveynlerin İşiten Çocukları Ve Sağır Ailelerin Sunumu: Coda Filmi İncelemesi. *İNİF E- Dergi*, 8(1), 87-106.

Güloğlu, F. K., & Karasu, B. (2023). Türk Sineması'nda Engelli Kadın Temsilinin Sosyal Hizmet Bakış Açısıyla İncelenmesi. *Selçuk İletişim*, 16(1), 1-33.

Karasu, B., & Solak, H. (2023). Göçmen Kadınların Hane İçi İhtiyaçlarının Analizi: Bursa Örneği. 11. Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi, 203.